

МИКОЛА ВЕГЕШ

ЯКОЮ МИ БАЧИМО НОВУ УКРАЇНУ

**(ПОЛІТИЧНІ ЗАМІТКИ ПРО МИНУЛЕ
І МАЙБУТНЄ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ)**

Ужгород – 2004

ББК 68.3 (4 Укр.) + 66.0

УДК 94 (476) + 32

В 26

Наукові рецензенти:

Худанич Василь Іванович – доктор історичних наук, професор кафедри політології Ужгородського національного університету, Заслужений працівник освіти України;

Токар Маріан Юрійович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри політології Ужгородського національного університету

Перед вами книга, в якій доктор історичних наук, професор Микола Вегеш виступає не стільки як науковець, а, перш за все, як політик, політичний публіцист. Хоча на сторінках праці „Якою ми бачимо нову Україну” відомий дослідник нерідко звертається до історичного минулого, проте акцентує на сучасній політичній ситуації в країні, аналізує проблематику моралі та політики, розмірковує з приводу різноманітних політичних технологій як в теорії, так і практиці. Закономірно, що значне місце відводиться Віктору Ющенку – кандидату на пост Президента України на виборах 2004 року, політику, який користується найбільшою популярністю серед широких верств населення.

До книги ввійшли окремі статті, інтерв'ю, виголошені виступи та звернення Миколи Вегеша – довіреної особи Віктора Ющенка по 72-му територіальному виборчому округу (Свалявський, Міжгірський, Воловецький, Великоберезнянський та Перечинський райони Закарпатської області).

Видання розраховане на широкий загал читачів.

ISBN 966-332-089-3

© Вегеш Микола, 2004

© СМП “Вісник Карпат”, 2004

ВІКТОР ЮЩЕНКО В ОЦІНЦІ СУЧАСНИКІВ

Одні його називають месією, совістю України, інші – непослідовним, загадковим, непередбаченим. З його висуненням на пост Президента України переважна більшість українців, яка знаходиться далеко за межею бідності, пов'язує покращення свого матеріального становища. Вчителі, лікарі, вчені мріють, що незабаром займуть гідне місце в різношерстному українському суспільстві, на яке, безперечно, заслуговують. Прізвище Ющенка закономірно асоціюється з процесами демократизації, лібералізації, становленням справжньої правової та демократичної України. Тільки за цих умов наша держава може розраховувати на гідне місце в світовому співтоваристві, стати повноцінним і рівноправним партнером „сильних світу цього”.

Сьогодні, напередодні президентських виборів 2004 року, провладні засоби масової інформації (а вони становлять абсолютну більшість), піддають нищівній критиці Віктора Ющенка та очолюваний ним блок „Наша Україна”. Його звинувачують у всіх бідах і негараздах, лякають виборців „нашистами”, які, нібито, рвуться до влади виключно заради своїх власних інтересів та політичних амбіцій. Договорилися вже до того, що повністю перекреслили всі позитиви короткочасного прем'єрства Віктора Ющенка (22 грудня 1999 р. – 29 травня 2001 р.). Серед дванадцяти прем'єр-міністрів незалежної України (В.Фокін, В.Симоненко, Л.Кучма, Ю.Звягільський, В.Масол, Є.Марчук, П.Лазаренко, В.Дурдинець, В.Пустовойтенко, А.Кінах, В.Янукович) лише Віктор Ющенко навмисне замовчується в сучасній історичній літературі. Мова йде про фундаментальні академічні видання, присвячені рокам української незалежності. Складається враження, що придворним історикам наказано стерти ім'я Ющенка із сторінок новітньої історії України.

Сьогодні тільки мужні люди, справжні незалежні науковці, що не бояться втратити займані посади, наважуються згадувати Віктора Ющенка у своїх працях. Професор Антоніна Колодій справедливо відзначила, що „останніми роками... у суспільній

свідомості стався певний злам. Різко впала довіра до владної еліти, понизилась авторитетність вищих державних посад. На виборах – 2002 висуванці від владних кіл були мало популярними кандидатами, а деякі з них зазнали повного фіаско. Натомість, упродовж кількох років стійкою популярністю користується нетиповий для пострадянського простору політичний лідер ліберально-демократичного типу Віктор Ющенко, що заявляє про свою орієнтацію на відкриту, чесну політику і сподівається перемагати авторитетом, а не силою”. Дослідниця не заперечує, що серед частини населення ще зберігається орієнтація на лідера за посадою.

Дмитро Гордон у своїй книзі „Зірки політичного небосхилу” (Харків, 2004) так охарактеризував Віктора Ющенка: „Можна сперечатися до хрипоти, що таке харизма політика і з чим її їдять, але безперечно одне: це страшна сила. Віктор Ющенко наділений нею цілком. Він може блищати красномовством чи відмовчуватися, може хилитися вліво-вправо чи тупцюватися на місці – симпатії електорату, в усякому випадку його прекрасної половини, лідеру „Нашої України” забезпечені. Мало того, образ Віктора Андрійовича залишиться світлим, скільки б не лили на нього грязюки з усіх брендспойтів”. Два роки тому В.Ющенко широко, як це він робить завжди, сказав: „Як мені хотілося б, щоб в Україні прийшла до керівництва когорта мудрих політиків, які би взяли на себе всю політичну відповідальність за вихід із зачарованого кола. На це варто піти в ім’я наших дітей, в ім’я наших громадян, в ім’я країни, яка називається Україною. Це великий виклик: спробуй, можливо, що-небудь у тебе вийде! Це велике Его, хоча, можливо, твоїй сім’ї й доведеться чимось пожертвувати”. Сьогодні він і український народ має шанс, яким гріх не скористатися.

Відомий український політолог Борис Кухта у книзі „Феномен політичного лідера. Історичні силуети на тлі епох” (Львів, 2000), характеризуючи політичну еліту України на межі тисячоліть, стверджував, що „оскільки панує загальна низька відповідальність за прийняті рішення, то дана когорта (номенклатурних лідерів – М.В.) особливої загрози відповідальності за некомпетентність не бачить. Вона майже не

усвідомлює, що в суспільно-політичних процесах при еволюційному способі розвитку така відповідальність стане відчутною в наступних поколіннях, але їх це не лякає, бо це далеке майбутнє, а успіх, вигоди, владні впливи реально існують сьогодні...". Нове дихання українська політична еліта здобула після появи на політичному полі постатей типу Віктора Ющенка.

Вважаючи В.Ющенка „професіоналом вищого рівня”, який „очолив не реформаторів в уряді, а уряд реформаторів”, Б.Кухта чітко визначив позитивні моменти його прем'єрства. „Ющенко, - стверджував політолог, - став одним із формальних лідерів державного рівня, він сформулював концепцію банківської справи в незалежній Україні, стратегію й тактику адаптації світового монетаризму до української дійсності, спробував творити власну монетарну політику. Якщо до цього додати його акцент на провідні ідеї європейського неолібералізму – лібералізм, демократизм, патріотизм і реформізм та високі естетичні смаки й уподобання, плюс високі моральні якості”. Високо оцінивши призначення В.Ющенка прем'єр-міністром України, Б.Кухта прогнозував: „Все це разом справляє враження, що можливо нарешті Україна отримає свого справжнього лідера, принаймні європейського рівня”.

Професіоналізм В.Ющенка був оцінений і за кордоном. До речі, ще в 1997 році за рейтингом впливовості фінансового журналу „Global Finance” Віктор Ющенко увійшов до шістки кращих банкірів світу. Нагадаємо, що саме в 1997 році стався несподіваний обвал на Гонкозькій біржі, який був викликаний ризикованими маніпуляціями брокерів біржі з курсовою вартістю гонкозьких доларів. Якщо ця криза суттєво не торкнулася України, то 17 серпня 1998 року Уряд і Центральний банк Росії оголосили про перегляд курсової політики і запровадження певних обмежень як на валютному, так і на ринку цінних паперів. Ситуація була настільки серйозною, що Б.Єльцин навіть перервав свою відпустку і повернувся до Москви. Україна не змогла повністю захиститися від наслідків російської кризи, адже надто великою залишалась її залежність від північної сусідки. Разом з тим, - пригадував В.Ющенко, - було рішуче відкинуто тоді ідеї дефолтів та друкування грошей для „порятунку вітчизняних

товаровиробників” і натомість вжили рішучих жорстких рестрикаційних заходів для уникнення паніки й ажіотажу, утримання ситуації під контролем, для досягнення стабілізації вже на нових рівнях курсів і цін... Україна спромоглася з честю вийти із скрутного становища, продемонструвавши світовому співтовариству, що цілком здатна протистояти викликам часу і долі.

Політолог Кость Бондаренко констатував, що „вага Віктора Ющенка в економічній і політичній розкладці України зростає настільки, що одна лише чутка про його відставку з поста голови Нацбанку на початку листопада 1999 року примусила долар шалено „стрибнути” – іноземна валюта повернулася у попереднє русло лише після спростування чуток”. В одній із небагатьох більшменш об’єктивних книг про політичну еліту сучасної України („Хто є хто. Партії та політики ХХІ століття”), що побачила світ цього року, стисло наводяться позитивні зрушення за часи прем’єрства В.Ющенка. Автори видання відзначили, що „реалізація урядової програми „Реформи заради добробуту” дозволила Кабінету Міністрів Віктора Ющенка досягти позитивної динаміки в економіці. Вперше за роки незалежності Україна отримала приріст ВВП. Вдалось радикально змінити механізм розрахунків і платежів до центрального і місцевого бюджетів, відмовитись від позик, оздоровити ситуацію на енергоринку, суттєво збільшити надходження до бюджету, витрати на соціальні цілі. Уряд Ющенка протягом року ліквідував бюджетну заборгованість із зарплат, пенсій, стипендій”. Закономірно, що за час роботи Віктора Ющенка в Уряді зріс рівень особистої довіри народу до нього.

Ставши прем’єр-міністром, Віктор Ющенко чітко заявив, що позбавився ілюзій, є політиком-реалістом. Доказом цього була програма його уряду, яка складалася з двох частин – тактичної („100 днів”) та стратегічної („1000 днів”). К.Бондаренко звернув увагу на той факт, що Ющенко запропонував програму оздоровлення української економіки під назвою „1000 днів”, тобто розраховану на три роки. Його попередник (В.Пустовойтенко) вимагав принаймні десять років. Газета „Експрес” тоді влучно підмітила, що програма В.Ющенка „полягала у виведенні грошей

з тіньового обігу та у прискоренні приватизації”. Досить швидко в Ющенка та його команди з’явилися серйозні опоненти і відкриті вороги. Нерідко вони вдавалися до погроз. В інтерв’ю Дмитру Гордону В.Ющенко розповідав: „Ось, наприклад, уявіть: надходить чистий конверт, а в ньому аркуш із чотирма прізвищами. Над моїм – Гетьмана, а вище ще двох чоловік, вже покійних. Розумієте, в списку тільки один живий – я, причому напроти мого прізвища пробитий „ігрек”. І все – ні підпису, ні яких-небудь уточнень...”. Віктор Андрійович заявив, що до смерті відноситься по-філософськи.

„Перебуваючи при владі протягом семи років (на посту Голови Національного банку України), - писав уже згадуваний К.Бондаренко, - Ющенко зумів не перетворитися на уособлення влади. Він демонстрував свою незалежність, і більшість повірили у те, що Ющенко – незалежний політик. Чого не можна відібрати у Ющенка – це його авторитетності... Йому готові пробачити всі помилки і прорахунки – і зроблені, і ті, що ще буде зроблено. Бо народ знає – йому більше немає на кого сподіватися. Народ втомився чекати на харизматичну особу, крім Ющенка, у жодного іншого українського політика харизма не простежується”. З цими міркуваннями варто погодитись. Ющенко витримав випробування часом, не зламався. Тоді це розуміли всі, навіть його недоброзичливці. Розумів це і Президент України Л.Кучма, коли говорив: „Треба зрозуміти, що цьому Урядові (В.Ющенка – М.В.) довелося починати за *винятково складних умов* (виділення наше – М.В.): реорганізація центральних органів виконавчої влади, невідкладні поточні проблеми, бюджетний процес, переговори щодо реструктуризації зовнішньої заборгованості”.

Віктор Ющенко був першим в історії України прем’єром, який з офіційним візитом відвідав США. Держсекретар США Мадлен Олбрайт відзначила, що за час між її попереднім і останнім візитом до Києва багато що в Україні змінилося на краще. Виступ В.Ющенка перед американськими експертами у сфері зовнішньої політики високо оцінив колишній посол США в Україні Уільям Міллер: „Щодо мене особисто, то я з неприхованою симпатією і великими надіями стежу за реформаторськими змінами, що

відбуваються останнім часом в Україні, щиро бажаючи вам врешті-решт переломити ситуацію на краще”. Виступаючи перед американськими бізнесменами (9 травня 2000 р.), В.Ющенко під бурхливі оплески заявив: „Ми запрошуємо американських інвесторів в Україну”. Керівник Світового банку Дж. Вульфенсон образно запропонував вважати службовців Світового банку частиною команди українських реформаторів, нового уряду нашої держави. 1 березня 2001 р. В.Ющенко здійснив короткий робочий візит до Лондона, під час якого зустрівся з головою Європейського банку реконструкції і розвитку Жаном Лем'єром. Із вищесказаного випливає, що Україна чітко притримувалась про європейської орієнтації, в чому немала заслуга уряду, очолюваного Віктором Ющенком. Все це дало підставу Л.Кучмі у програмі литовського телебачення „Прес-клуб” однозначно заявити: „Доки я Президент, стратегічний шлях інтеграції в Європу не зміниться ні за яких обставин”. Називаючи „білоруський варіант” розвитку для нашої держави неприпустимим, Л.Кучма додав: „Якщо ми втратимо незалежність України, ми її ніколи більше не повернемо. Це перший і останній шанс зберегти незалежну Україну”.

Сьогодні ситуація кардинально змінилася – українська влада заявила про участь у так званому європейському економічному просторі. На глибоке переконання Віктора Ющенка, „угода є виключно політичним документом. І саме її політичний зміст став предметом гострої дискусії. Головне питання: чи політика України на тринадцятому році незалежності (стаття опублікована 9 вересня 2003 року – М.В.) розвиватиметься за логікою національних інтересів, чи вона досі залежить від російського виборчого календаря?.. Приєднання до СЕП у його нинішньому вигляді загрожує нарощенням політичної стіни між Україною і демократичною Європою”. У передмові до своєї книги „28 тижнів української історії”, до якої ввійшли статті, опубліковані в 2003 році, Віктор Ющенко оптимістично підкреслив: „Вірю, що разом ми знайдемо шлях, що веде до процвітання України і добробуту її народу”. Отже, допоможемо йому у здійсненні його і наших мрій.

Трибуна. – 2004. – 14 серпня.

ВІКТОР ЮЩЕНКО ПРО ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Сучасні політологи нерідко ототожнюють політика з державцем, доводячи, що перший обов'язково повинен володіти державницьким мисленням. Однак, як відзначав визначний англійський прем'єр-міністр Вінстон Черчілль, „відмінність державного діяча від політика в тому, що політик орієнтується на наступні вибори, а державний діяч – на наступні покоління”. Сьогодні, коли багато в чому вирішується майбутнє України, нашої України, найбільшим злом є недержавність. У наш час, як ніколи, актуальними залишаються міркування В'ячеслава Липинського, висловлені ним на сторінках славнозвісних „Листів до братів-хліборобів” на початку 20-х років минулого століття.

„Не державність – так зветься наша хвороба, - відзначав Липинський. – Ця хвороба зовсім інша, ніж – подібна до неї по своїм зовнішнім ознакам – поневоленість. Ми – всі мешканці України – не єсть громадянством поневоленим; ми – громадянство недержавне. Це значить, що ми держави як реального втілення нашої окремішности не маємо не тому, що ми всі хочемо її мати, але нам якась зовнішня чужоземна сила в цьому заважає. Держави ми не маємо тому, що ми не уміємо самі в собі хотіння своєї власної держави розвинути, його в цілім нашій громадянстві розбудити і це хотіння відповідним методом його організації, своїми власними місцевими силами здійснити”. На глибоке переконання Липинського, „хвороба недержавности має своє джерело не в причинах зовнішніх – вона не травматичного походження, як хвороба поневолености – а викликана вона причинами внутрішніми, органічними, без усунення яких ніякі найбільше сприяючі зовнішні умови, ніякі найвірніші союзники, ніякі, навіть найкращі, зовнішні „орієнтації”, абсолютно нічого не допоможуть...”. Народ повинен сам творити історію, опираючись на історичні традиції, виправляючи в сучасних умовах колись зроблені помилки.

Віктор Ющенко є саме тим державним діячем, який добре знає історію рідного народу, мислить реальними категоріями, думаючи не лише про сьогоднішній день, але й про перспективне майбутнє. В цьому нас переконує його книга „28 тижнів української історії”, яка нещодавно побачила світ. „Теми зібраних тут публікацій, - пише автор, - були підказані розмовами з різними людьми в багатьох містах і селах України, запитаннями на зустрічах, листами і записками виборців. Мені довелося пояснювати позицію „Нашої України” з багатьох питань – від голодомору до війни в Іраку, від політичної реформи до кризи в сільському господарстві. Я дуже ціную цей діалог і сподіваюся, що збірник допоможе продовжити його, розширити коло співрозмовників. Вірю, що разом ми знайдемо шлях, що веде до процвітання України і добробуту її народу”.

Для Віктора Ющенка історія не стільки наука про сиву давнину, а як інструмент для кращого розуміння нашого сьогодення. „Ми уявляємо собі роль історичних текстів зовсім інакше, ніж Геродот, Фукидід чи Тит Лівій. Для „батьків історії” події були лише прикладами, які ілюстрували висновки про правильність чи неправильність певних моделей поведінки в політиці чи в особистому житті. Муза Клію надихала історика так само, як інші музи надихали поетів чи драматургів. Питання „що насправді відбувалось при Марафоні?” сприймалося так само, як тепер сприймається „що насправді трапилось із Назаром Стодолею?”. „Кому розкіш дорога, а не мила цнота // Перед тими накажи зачинить ворота”, - так у XVII столітті Герасим Смотрицький підсумував свій переказ Плутарха. Це вже набагато пізніше історія як наука відійшла від спроб виховання громадян і зосередилася на інтерпретаціях подій або документів. Але стародавня мудрість – хто не вміє робити висновків з минулого, той приречений на його повторення – й досі стосується і подій, і цілей політиків, і методів їх досягнення”.

У статті „Тарас Шевченко: прочитання між урочистостями” Віктор Ющенко закликає до переосмислення творчої спадщини Великого Кобзаря, адже „нове прочитання Шевченка потрібне українському суспільству, яке досі важко і повільно шукає

відповідей на багато питань про національну ідентичність, про державу, про мову, про культуру... Його думка може підтримати українське суспільство в пошуку правильних політичних рішень, від яких залежить майбутнє держави і народу". Саме з іменем Тараса Шевченка Віктор Ющенко пов'язує здобуття Україною незалежності. „Рационалісти вважають, - констатує він, - що море, яке розступилося, і гори, якими рухає віра, є лише поетичними образами. Вони ніколи не зрозуміють, що це віра поета створила незалежність України. Хоча це відбулося через багато років після смерті академіка Шевченка, що прийшла до нього теж у березні. Спасибі йому за те, що він мав таку віру, дав нам її зразок”.

Невблаганно пливе час, який у своєму часовому просторі віддаляє нас від Шевченка, від тих часів, коли жив і творив український Кобзар. Проте, велике бачиться на відстані. „Глибина Шевченка-академіка і мислителя розкривається лише тепер, коли підбиваються підсумки ХХ століття. Тепер стали зрозумілішими слова Франка про „нові, світлі шляхи”, які Шевченко відкрив світові. Так само як і те, чому вони так довго не сприймалися отими „професорами і книжними вченими”. Геній виявився глибшим за багатьох діячів з університетськими дипломами. Нездатність його зрозуміти і визнати його правоту вони приховували народницьким міфом про дядька в шапці і кожусі. Насправді „Кобзар” засвідчує не просто високий академічний рівень автора. Він засвідчує справжню інтелектуальну свободу, здатність не повторювати філософську моду, а бачити суть речей”. Заслуговує на увагу глибинна теза Віктора Ющенко, що „крім віри Шевченко сильний своїм розумом, силою думки, „що у вогні не спопеліє”. Його ідеї дуже глибокі, Шевченко різними шляхами перехрещується з іншими європейськими мислителями... Піднявшись до вершин його думки, ми зможемо багато зрозуміти і побачити”.

Віктор Ющенко завжди приділяв значну увагу ролі української мови як фактору національної ідентичності. Відомий афоризм Делеза, що „все є політика”, він суттєво доповнив: „Мова теж. Можливо, навіть у першу чергу”. Безперечно, у „визначенні національної ідентичності, формуванні державності українська

мова відіграє особливу політичну роль. Державна роль української мови не спрямована на обмеження розвитку інших мов. Але розмивання державності української мови означає розмивання самої державності". Ющенко, здається, навіть дещо заздрить росіянам у їх чіткій позиції стосовно мови: „Замість анафем або оплакування російської мови в Україні, варто було б повчитися в росіян їх ставленню до державної мови. Вся Росія, держава і народ єдині в розумінні того, що російська мова – це основа основ нації. Це розуміння формувалося століттями”.

А як питання державності мови стоїть в Україні? „Українці, - відзначає В.Ющенко, - можуть лише заздрити такому цілісному розумінню фундаментальної важливості мови. У більшості промов і публікацій досі мовні проблеми зводяться лише до питань діловодства і освіти. Українська влада не може чи не хоче зрозуміти ключову роль мови для існування культури, а через неї – для існування сучасної політичної спільноти і державності. Через те до сьогодні в Україні немає виразної культурної політики, розмитою залишається національна ідентичність. До цього часу предметом дискусій є навіть роль української мови порівняно з мовами інших етнічних груп в державі, в офіційних документах, у виступах посадових осіб”. До цього лише додамо, що ЦВК повинна була добре все зважити, перш ніж реєструвати кандидатами в Президенти осіб, які взагалі не володіють мовою народу, інтереси якого в разі перемоги представлятимуть. Це один з багатьох парадоксів сучасного політичного життя України.

У збірнику статей Віктора Ющенка особливої уваги заслуговує наукова розвідка „Голодомор: почути голоси крізь мовчання”. Ще Павло Тичина намагався з'ясувати винуватців голоду 1932-1933 років в Україні: „Хто ж тобі зготовив цей кривавий час? // Хто ж так люто кинув на поталу нас?”. Для В.Ющенка нема сумнівів, що „голод був штучно організованим, він був інструментом геноциду проти українського народу... Голодомор став інструментом знищення української культури, ліквідації залишків державності України в соціально-культурній сфері”. Історики ще довго шукатимуть відповіді на питання, пов'язані з правдивим висвітленням подій першої половини

30-х років, однак, правий Ющенко, що „правда і пам'ять про голодомор мають бути спрямовані не в минуле, а насамперед у теперішнє і майбутнє”. Тоді, на початку 30-х, про голодомор писали друковані засоби масової інформації багатьох країн. Знали про голод і в Закарпатті, а до Східної Галичини намагались пробитися через сталінські заслони тисячі українських селян з Великої України. Однак, на превеликий жаль, мовчали тільки всередині України. Чому? Ющенко пояснює такий стан справ наступним чином: „Мовчання людей, що гинули в селах, зрозуміле. Смерть, насильство, терор, страх є достатньо переконливими поясненнями... Страшну правду тихо розповідали селяни, яким пощастило завербуватися на ударні будови першої п'ятирічки. Але на той час громадяни Країни Рад вже навчилися тримати свої спостереження при собі. Чекісти швидко вжили заходів, голодні жебраки зникли, розмови припинилися”.

Як реагувала на голодомор тогочасна українська політична еліта? Вони теж мовчали, хоч серед них було багато людей, що хотіли добра Україні. Ця мовчанка їх не врятувала від трагічної участі. Переважна більшість їх теж була знищена, лише трохи пізніше. Урок їхнього мовчання полягає в тому, що відмова від суверенітету держави в обмін на красиві гасла може стати смертельною небезпекою для країни, для народу і для політиків, які на таке погоджуються. Важко не погодитися.

На сторінках історико-популярних нарисів Віктора Ющенка йдеться про Миколу Зерова, Бориса Пастернака, Володимира Сосюру та багатьох інших. Що стосується Миколи Хвильового, то його В.Ющенко характеризує як „найталановитішого, найглибшого і, можливо, найсуперечливішого”, який „був великим патріотом України, мріяв про швидкий розвиток її культури, відстоював її самобутність. Він хотів орієнтувати українську культуру на Європу, аргументуючи це високим рівнем західної культури. Він не повірив у модну в той час теорію „занепаду Європи”, хоч і проголошував якийсь „азіатський ренесанс”, жонглюючи марксистськими ідеологемами”. Творчість Миколи Хвильового вводила європейський контекст в українську культуру, хоча письменник не встиг закінчити навіть четвертого класу гімназії.

Незаперечним є висновок Ющенка, що „європейська культура виросла з села, так вона сама себе розуміє з часів римлян. Вхідження України в європейський культурний простір не означає відкидання наших коренів. Ми цікаві світу, якщо можемо дати йому щось своє, особливе. Серед цього особливого і сучасний Микола Хвильовий і древнє народнє мистецтво. Вслухаючись, можна почути ще багато голосів, що можуть багато розповісти після довгого мовчання. Їх треба слухати і зрозуміти. Бо це наша історія. А хто забуває історію, той ризикує побачити її повторення”.

Не пройшла поза увагою Віктора Ющенка ще одна трагічна сторінка української історії – Друга світова війна. У статті „День пам’яті” автор констатував, що „фронт двічі прокотився Україною, засипаючи її солдатськими могилами, випалюючи й руйнуючи міста і села. На окуповану територію прийшов „новий порядок”, закрутилася нелюдська машина: розстріли, голод, примусова праця, концтабори. Це вже була війна не за лінію кордону і не за державний устрій, це була війна кожної людини за право на життя – для неї, для її батьків і для її дітей. У цій війні український народ боровся на останньому рубежі”. Про війну на її руйнівні наслідки для українського народу Віктор Ющенко багато чув від батька, який служив прикордонником, у перші дні війни був тяжко поранений під Мінськом. „Далі – полон, спроби втечі, відправка до „фабрики смерті” – Освенцім. Тут мого батька, Андрія Андрійовича, хотіли перетворити на номер 11367, на два рядки в обліковій книзі. Про концтабір ний жах найкраще свідчать цифри. З півтора мільйона в’язнів вижили лише сто тисяч, кожен п’ятнадцятий. Серед тих, хто пройшов табірне пекло, - близько 15 тисяч радянських солдатів. Вижили лише 96, один на 150. Батькові пощастило”. Перед істориками ще багато завдань, які необхідно виконати: „Соромно, але ми досі не знаємо, де могили всіх героїв і мучеників на цьому шляху. Ми часто не знаємо навіть їхніх імен. А за кожною моторошною цифрою – люди, мільйони людей. Назвати їх усіх поіменно і згадувати в родині й державі – обов’язок усіх громадян України...”.

До сьогодні точиться суперечка між істориками щодо визнання чи невизнання воєнків УПА воюючою стороною у Другій

світовій війні. Мабуть, вже давно прийшов час наслідувати приклад генерала Ф. Франко, який спорудив у Мадриді спільний монумент для іспанців, які загинули під час війни 1936-1939 років. Толерантну позицію займає і Віктор Ющенко: „Українці воювали в різних мундирах, багато було і тих, хто мав мужність почати визвольну боротьбу під власними прапорами. Насправді місце у світовій війні за людяність проти тоталітаризму визначали не тризуб чи зірочка на пілотці. По один бік у ній – радянські солдати, партизани та воїни-повстанці, що воювали з німецькими загарбниками. По інший бік – ті, хто знищував полонених у таборах смерті й топив у морі біженців із Кенігсберга”. До цих справедливих слів важко щось ще додати.

Багаторічна боротьба українського народу за незалежність завершилася перемогою 24 серпня 1991 року. Незалежність України не була ні подарунком, ні випадковістю. Вона була не кабінетною мрією інтелектуалів, а волею народу, який на різних поворотах історії, під різними прапорами вів за неї вперту боротьбу. Однак ця боротьба ще не закінчилася, вона триває. У статті „Незалежність в історії”, яку, багато в чому, слід вважати кредою, Віктор Ющенко закликає: „Врятувати Україну від деградації, подолати відставання, дати шанс на майбутнє може лише зміна влади... Щоб історія України мала гідне продовження, демократичні сили мають добитися проведення демократичних, чесних і прозорих президентських виборів у встановлений Конституцією термін. Для цього мають бути створені механізми, структури, але найголовніше – консолідація всіх демократичних, патріотичних сил”. 31 жовтня 2004 року завершиться протистояння двох сил – України влади і України народу, яку на виборах представляє всенародний кандидат Віктор Ющенко. В його перемогу вірять навіть захисники цього режиму, хоча не наважуються вголос говорити. Не викликає жодних сумнівів, що після 31 жовтня Україна вступить у новий, більш якісний, етап свого розвитку.

Трибуна. – 2004. – 31 липня.

МІРКУВАННЯ ПРО РОДИННІ ТРАДИЦІЇ, МОРАЛЬ І ПОЛІТИКУ

У житті будь-якої людини важливу роль відіграє сім'я та родинні традиції. Ще давньокитайський філософ Конфуцій повчав: „Молоді люди повинні проявляти повагу до батьків, а поза сім'єю поважність до старших, серйозно відноситися до будь-якої справи, любити свій народ і прагнути наблизитися до гуманних людей”. Мислитель був глибоко переконаний, що людина ніколи не стане благородною і їй не допоможуть здобути знання, якщо в неї відсутні ідеали добродетності та взаємоповаги. Головне в житті – бути відданими, щирими, чесними, бо „якщо людина в своїй щирості близька до добродетності, їй можна довіритись”. Пройшли тисячоліття, а повчання Конфуція не втратили своєї актуальності.

Добродетність і моральність для сучасного державного діяча – речі надзвичайно важливі й необхідні. „Існує два способи досягнення мети: шлях закону і шлях насильства. Перший спосіб – спосіб людський, другий – шлях диких тварин”. Це висловлювання належить мислителю епохи Відродження Нікколо Макіавеллі. На думку Д.Гелбрейта, „політика – це не мистецтво можливого, а вибір між поганим і дуже поганим”, а Карл Маркс, який сьогодні вже не такий популярний, як колись, переконував: „У політиці заради відомої цілі можна укласти угоду навіть із дияволом; потрібно лише бути упевненим, що ти проведеш диявола, а не диявол тебе”. Однак, якою б прагматичною не була сучасна політика, люди завжди повинні залишатися людьми, бо вибори рано чи пізно закінчуються, а життя, взаємовідносини та спілкування між особистостями триває. Безперечно, мав рацію Х.Томазій, який однозначно заявив: „Не може бути хорошим політиком той, хто не є справжньою моральною особистістю”. Додамо, що на моральність і чесність людини незаперечний вплив має сім'я. Це поза будь-якими сумнівами.

Виступаючи 4 липня 2004 року на Співочому полі, Віктор Ющенко не випадково сказав: „Я пам'ятаю все, чому мене вчив

батько; усе, сказане мамою...". День напередодні офіційного висування кандидатом на посаду президента Віктор Андрійович провів у рідному селі Хоружівка, що на Сумщині. Цього разу він приїхав спеціально для того, щоб отримати материнське благословення на змагання на посаду президента. До батьківської хати Ющенко завітав з усією родиною – з дружиною, п'ятьма дітьми, онукою, братом і племінником. Він відвідав ранкову службу в храмі Андрія Первозваного та побував на могилі батька. Мама з хлібом і старим рушником, вишитим ще її матір'ю, благословила сина на велику справу. „Хай Господь допомагає тобі в добрих ділах”, - сказала 85-річна Варвара Тимофіївна, перехрестивши Віктора. Так почалося сходження Віктора Ющенка на державницький, президентський олімп. Так в давнину робили давньоруські князі, а згодом українські гетьмани. Все починається з рідної домівки, батьківської хати, материнського благословення...

Мама Віктора Андрійовича походить з древнього роду Черненків, коріння якого сягає аж початку XVIII століття. Її батько й мати одружилися одразу після революції, на Різдво 1918-го року, а в листопаді народилася донечка. „Батьки були небідні, - пригадує Варвара Тимофіївна, - але більше багаті тим, що вирости розумними й працьовитими. Та й ми втрьох, я і мої молодші брати, від них не відставали, все робили і життю раділи”. Про батька збереглися найкращі спомини: „Сумлінний столяр, він швидко став завідувати колгоспною майстернею, бо на громаду працював як на себе”. Назавжди запам'ятала Варвара Тимофіївна батьківські настанови: „Діти, що не робите, а старайтеся зробити якнайкраще”. Ці слова заповіту намагалася прищепити своїм дітям – Петрові та Віктору.

В 1939 році Варвара Черненко екстерном закінчила Лебединську педагогічну школу на Сумщині, а в 1952-му – заочно Глухівський педагогічний інститут, після чого близько 40 років викладала математику в Хоружівській школі. Багато років згодом Варвара Тимофіївна розповідала про фактори, які вплинули на її вибір. „Казали, що не знали, коли буде війна. То брехня, все знали ті, хто нами керував”, - мама Віктора Андрійовича часто згадує, як у 1939 році, коли вона закінчила десятирічку, в армію масово

мобілізували молодих сільських учителів. Чотирнадцяти випускникам, серед яких була і вона, завідувач райвно не віддав атестати, а в примусовому порядку послав вчитися до Лебединської педагогічної школи. Кілька місяців вистачило на весь процес навчання: склала 28 іспитів, одержала атестат вчителя, а вже 1 вересня вийшла на роботу. Вчителювати почала в школі сусідньої Деркачівки, та не довго... почалася війна.

12 вересня 1943 року Хоружівку та навколишні сумські села визволили радянські війська і створилися умови для відновлення роботи школи. „19-го, - пригадує Варвара Тимофіївна, - до мене прибігає Оксана Платонівна, теж учителька, з якою ми на одному кутку вирости. Я саме тоді буряки в ямі підкидала – осінь же, час копати. – Варю! – кричить Оксана. – Що таке? – Завтра школу відкриють! – Та Оксано, що ти таке балакаєш?! – не повірила. Дівчата ж при німцях у Хоружівці боялися за двір вийти, тремтіли і день, і ніч, а тут така радісна новина!”. З того часу Варвара Тимофіївна аж до виходу на пенсію вчила дітей, сіючи добре, розумне і вічне.

З майбутнім чоловіком ходили разом до школи, навіть до одного класу. „І жили близько – за двісті метрів од нашої стояла його хата. Але я не думала й не гадала, що одружимося” – пригадує Варвара Тимофіївна. Однак, мабуть такою була її доля. Батько Віктора Ющенка Андрій Андрійович народився в 1919 році. На час вторгнення німецьких військ на територію Радянського Союзу проходив строкову військову службу в кавалерійській прикордонній дивізії, що розквартирувалася в місті Слонім Гродненської області в Білорусії. Вже на самому початку бойових дій Андрій Ющенко був поранений, потрапив під Мінськом в полон, де знаходився до січня 1945 року. Спробував усі лиха концтабірного життя в Білостоці, Нюрнберзі, Празі, Бухенвальді та Освенцімі. В статті „День пам’яті” Віктор Ющенко писав: „Про війну й біду багато розповідав батько. Він служив прикордонником, у перші дні війни був тяжко поранений під Мінськом. Далі – полон, спроби втечі, відправка до „фабрики смерті” – Освенцім. Тут мого батька, Андрія Андрійовича, хотіли перетворити на номер 11367, на два рядки в обліковій книзі”. Після війни, в 1945 році, Варвара

Тимофіївна зустрілася зі своїм майбутнім чоловіком, Андрієм Ющенком, який дивом врятувався з Освенціма, також пішов навчати хоружівських школярів англійської мови. 31 грудня 1945 року вони одружилися.

В 1946 році у молодого подружжя народився син Петро, а 23 лютого 1954 року Віктор. Причому обох Варвара Тимофіївна народила вдома: „Якось чую вранці, щось із животом ненормально. Не пішла до школи. Злізла на піч, а не можу спати. Перед очима наче терен стоїть, спілий такий, ягоди голубі. Встала з печі, пішла в іншу хату, полежала там. Потім воно мене – штурм! – встала. Раз, другий, дивлюся – і є Петя.

- Навіть баби-повитухи не було в хаті?

- Нікого.

- Він що, зовсім не кричав?

- Не пам'ятаю, щоб кричав. Через пару годин покликали акушерку, а на третій день приїхав лікар, забрав у лікарню. А я йому кажу: „Чого я туди буду їхати?“ – „Бо як не дам довідки, що ти була в лікарні, тобі в магазині не продадуть колєнкуру“. У той час тільки породіллям продавали в магазині по дев'ять метрів колєнкуру на пелюшки“. Така історія народження старшого брата Віктора Андрійовича Петра Ющенка – сьогодні народного депутата України від блоку „Наша Україна“.

Цікаві спогади Варвари Тимофіївни про народження молодшого сина: „А Віктора „випросив“ собі вже Петро, коли йому йшов сьомий рік. Якось приходить Петя до свекра і каже: „Діду, пішли у капусту. Он Давиденкові (куми наші, жили по сусідству) в капусті піймали собі Вітю“. Певно, їхня баба сказала, що вони в капусті знайшли дитину, от він і клянчив. Я саме в сусідній кімнаті за столом сиділа, щоденник писала. Андрій Андрійович поруч спав. І в хаті, пам'ятаю, людей було повно. Дід сидів-сидів та й каже: „Знаєш, що, Петю. Іди он – батько-мати, бери їх, йдїть у капусту і ловїть“. Баби зареготали – страшно. А мені так стало соромно. Ще два роки після цього випадку в нас Віті не було. Але ж таки випросив...“.

Ділячись своїм „рецептом“ виховання синів, Варвара Тимофіївна пригадує: „Ото як тільки вони починали ходити –

починали й робити. Я йому: те подай, те поможи. Сам робиш, а воно за тобою хвостиком щось допомагає. Тоді з нього виросте людина. Вони в мене все вміють: і сапати, і косити, і біля бджіл ходити...”. Мама вважає, що за характером Віктор удався в її рід, копія її батька та рідного брата Петра, що загинув на війні. Любов до праці, прищеплена батьками, збереглася у Віктора Андрійовича назавжди. Хоча нещодавно відзначив п’ятдесятирічний ювілей, однак „йому не важливо, яка робота: треба буде – і корову видоїть, і їсти зварить, і пиріжки спече. А нещодавно приїжджав, дивлюся – уже плиту почистив, усе поприбирав”.

Життєвий шлях Віктора Ющенка – це типова біографія людини, яка зробила себе сама, однак ніколи не забуваючи батьківських порад, свято цінуючи родинні традиції, сімейні принципи моралі. Під впливом сім’ї виробився своєрідний „моральний кодекс Ющенка”, який він не порушував ніколи. Не порушував тоді, коли навчався в Тернопільському фінансово-економічному інституті, ніс службу в прикордонних військах на радянсько-турецькому кордоні, працював у банківській системі. Тут він пройшов шлях від економіста відділення Держбанку СРСР в селищі Улянівка Сумської області до голови правління Національного банку України. За короткий проміжок часу (грудень 1999 р. – квітень 2001 р.) прем’єр-міністр України Віктор Ющенко зумів добитися позитивної динаміки в економіці, надихнувши людей віру в краще життя. Він досягнув високого рівня довіри населення, який постійно зростає, та став найпопулярнішим політиком України. Врахуйте, що протягом всього цього часу він жодного разу не пішов проти своєї совісті. Цього він вчить разом з дружиною Катериною своїх синів Андрія і Тараса, дочок Віталіну, Софію та Христину, онучку Яринку.

У нещодавньому інтерв’ю газеті „Народне слово” Катерина Ющенко широко зізналася: „Віктор природний, йому не потрібно нічого вигадувати. Ідея формування іміджу, на мою думку, не є реальною. Я переконана, що люди достатньо розумні для того, щоб побачити справжню сутність людини за її штучно створюваним образом, щоб відчуття, що спонукає людину балотуватися на виборах: любов до країни та бажання змінити

життя на краще – чи бажання наповнити свої кишені... Я бачу своє покликання у тому, щоб забезпечити йому затишну домівку, щасливу родину, місце, до якого він повертатиметься з радістю після дуже важливої й довгої роботи. Я також бачу своє покликання у вихованні наших дітей – щоб вони були не тільки гідними українцями, а й гідними громадянами світу”.

Віктор Ющенко мав повне моральне право чітко заявити в своїй програмі: „Я бачу Україну справедливою і заможною європейською державою. Де кожна людина може реалізувати свої можливості, не шукаючи кращої долі за кордоном. Де кожен, хто бажає працювати, має роботу і гідну зарплату. Де кожна дитина може отримати якісну освіту. Де кожен громадянин має доступ до належного медичного обслуговування; кожна літня людина отримує гідну пенсію. Де надійно захищене життя – сім'я, материнство і дитинство. Де шанують ветеранів. Де влада користується довірою і повагою громадян. Де державні чиновники компетентні і законослухняні, отримують високу зарплату і не беруть хабарів. Де всі рівні перед законом; де кожен із нас, а не лише багаті, може захистити свої права у суді. Де надійно гарантовані свобода думки, свобода слова, свобода совісті. Я бачу Україну державою, яку шанують і цінують її власні громадяни і до якої з повагою ставляться у світі. Я бачу Україну, в якій житимуть, як казав Олександр Довженко, „по закону Божеському і людському”. Таку Україну кожен вважатиме своєю. Це буде Україна високоморальних людей, справжніх патріотів, дбайливих господарів.

У Віктора Ющенка чимало прихильників, однодумців та послідовників. Саме його високоморальна позиція, відверта щирість, рішуче бажання змінити життя в Україні об'єднали навколо нього особистості, які український народ вважає совістю нації. До таких людей належить видатна українська поетеса Ліна Костенко – почесний професор Національного університету „Киево-Могилянська академія”, лауреат багатьох літературних премій, яку українці справедливо вважають символом громадської непокори будь-якій деспотичній владі. Про свою активну підтримку благородної справи Віктора Ющенка заявив один із засновників Української хірургічної школи, Головний хірург Міністерства охорони здоров'я України, академік Олександр Шалімов.

Ці дві славетні особистості стали довіреними особами кандидата в Президенти Віктора Ющенка по загальнодержавному округу.

Віктора Ющенка підтримують не менш легендарні, знакові культурні діячі України Дмитро Гнатюк та Анатолій Паламаренко. „Я поважаю Віктора Андрійовича, - говорить Дмитро Гнатюк, - він виріс в Україні, має чудову освіту, щирі почуття до цієї землі, до своєї матері, яка його виховала, і має довіру народу”. Анатолій Паламаренко щиро зізнався: „Єдине, що тримає на світі, це надія на Україну. Я живу цими поїздками, людьми, я дивлюся в їхні обличчя, мені здається, що я з ними зливаюся, з їхньою надією. І боронь Боже, якщо наш народ не виграє”. На глибоке переконання відомого поета Івана Драча, „якби ми могли створити ідеального державного діяча, Президента, який відповідав би народним прагненням, то він вийшов би саме таким, яким є Віктор Ющенко. Цій людині не треба придумувати імідж. Він є органічним, щирим, відвертим. І коли з дітьми йде в гори, і коли несе свого 47-денного сина Тарасика туди. Люди думають, що він таким чином творить образ. Насправді ж він таким є. І в цьому його велика сила. Він справжній”.

Герой України поет Дмитро Павличко правий, коли твердить, що Віктор Ющенко „символізує найосвіченішу, елітну верству українського суспільства, а його команда – це наукова, творча, духовна інтелігенція України”. Відомий український політик, якого називають совістю української дипломатії, Антон Бутейко (нещодавно був гостем політологів Ужгородського університету – М.В.), відповідаючи на запитання, чому саме Ющенко є найоптимальнішим президентом для України, сказав: „Жоден із зареєстрованих ЦВК кандидатів не має повного комплексу тих якостей, якими у моєму розумінні мав би володіти Президент України. Жоден з них не має згустку тих позитивів, якими володіли, скажімо, Ярослав Мудрий, Франклін Рузвельт та Шарль де Голль разом узяті. Але попри усі відомі мені мінуси, яких я бажав би, щоб у нього не було, В.Ющенко переважає інших кандидатів. Говорячи словами Лесі Українки, він має в серці те, що не вмирає. У нього є щире бажання зробити Україну поважною державою, демократичною, у якій заможно жили б її громадяни”. До цих слів важко щось додати.

„ЧОРНИЙ” PR ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОВОКАЦІЇ: ВЧОРА І СЬОГОДНІ

В сучасних умовах щоразу частіше використовуються терміни „PR”, „політичні технології”, „PR акції” тощо. Про це ми щоденно дізнаємося з газет, голубих екранів, із сторінок численних книг. Про PR говорять відомі політики, величезна армія чиновників, прості громадяни. Виникає таке враження, що переважна більшість людей боїться навіть самого слова „PR”, який з’явився порівняно недавно, і який пов’язують з брудною політикою. Насправді, все далеко не так просто.

Про PR в теоретичному плані

Директор Центру стратегічного аналізу і прогнозування Росії Дмитро Ольшанський глибоко переконаний, що PR – річ занадто серйозна і корисна, без якої в сучасних умовах важко обійтися. Політичний PR в сучасному світі – це і є основні інструменти управління людьми, інформаційними процесами, спроби впливати і формувати в потрібному для тієї чи іншої політичної сили громадську думку. Сам термін „public relations” (від англійського слова – взаємозв’язки з громадськістю) вперше був вжитий у 1807 році президентом США Томасом Джеферсоном, який вважав, що без цілеспрямованого конструювання відносин з громадськістю демократія неможлива.

Політологи і соціологи розрізняють кілька видів PR – білий (традиційний) та різнокольоровий (чорний, сірий, жовтий і червоний). При допомозі „сірого” PR висвітлюються на перший погляд неважливі, але такі що впливають, моменти біографії, риси зовнішності політика тощо. „Жовтий” PR – це скандальна, як правило, неполітична слава політика. Астрологи, екстрасенси, шамани та порнозірки – кращі агенти „жовтого” PR. „Червоний” PR, в основному, пов’язують з опозиційними по відношенню до влади силами.

„Чорний” PR – це спроба скомпрометувати певного політика, партію чи організацію в очах громадськості та негативно налаштувати проти них масову свідомість. Як правило, для цього використовується

або відносно правдоподібна, або, навпаки, абсолютно неправдоподібна, цілком неймовірна брехня. В переважній більшості випадків це провокація, спрямована проти масової свідомості та конкурентів. Вона (багато залежить від професійності політтехнологів) може на тривалий час вибити конкурента з колії, поставити його перед необхідністю шукати виправдань, але, найголовніше, відштовхує від нього пересічних громадян. „Чорний” PR найчастіше використовують під час виборчих кампаній проти реальних кандидатів, не звертаючи серйозної уваги на прохідних, технічних політиків. Останні виконують чітке завдання, яке поставили перед ними їх замовники (відбирати голоси, паплюжити опонентів тощо).

Перш ніж завершити теоретичний бік проблеми, необхідно підняти ще одне питання. Кому вигідний „чорний” PR? По-перше, тим, у кого не надто висока популярність і при допомозі різноманітних політичних технологій робиться спроба підняти імідж політика. По-друге, „чорний” PR, в основі якого лежать політичні провокації, застосовують для ескалації напруги в суспільстві. Це вигідно, перш за все, тим, хто не є впевненим у своїй перемозі. По-третє, „чорний” PR особливо небезпечний у суспільствах, які перебувають на етапі переходу від тоталітаризму чи авторитаризму до демократії. Для цих суспільств характерно існування масової свідомості, „свідомості нагавпу”, низький рівень політичної культури переважної більшості населення. Такі люди найчастіше піддаються впливу „чорних” політ технологів, вони, як правило, щиро вірять усьому, що бачать на телеекрані чи читають на шпальтах преси. Якщо до цього додати, що в посттоталітарних суспільствах засоби масової інформації (телебачення, радіо, преса, електронні ЗМІ) майже повністю монополізовані владою, то зрозуміло наскільки важко скривдженому політику швидко відреагувати на компромат.

Різнокольоровий, зокрема „чорний”, PR може мати надзвичайно негативні наслідки для майбутнього розвитку політичних подій. На перший погляд, зовсім невинна PR-акція може призвести до серйозного пограння демократії, ескалації напруженості в суспільстві, поширення негативних настроїв у суспільстві. Ціна ризику, повторюю ще раз, особливо зростає в недемократичних, перехідних суспільствах.

Дещо з історії політичних провокацій

На початку 90-х років я опублікував на шпальтах газети „Закарпатська правда” статтю „Замах”, в якій шлося про спробу членів закарпатського осередку Української військової організації (УВО) вчинити замах на одного з лідерів русофільства на Закарпатті Євмена Сабова. Сьогодні, на початку третього тисячоліття, ми можемо провести чимало паралелей між тодішнім судовим процесом над Федором Тацинцем і реаліями нашого політичного життя. Що ж сталося в травні 1930 року в Ужгороді?

З приміщення театру вийшов архідиякон Є.Сабов в оточенні своїх соратників Степана Фенцика і Йосипа Камінського. Щойно завершилися загальні збори „Общества имени Духновича”. Товариство жваво обмінювалось думками, виходячи на вулицю, що вела від театру. І раптом... молодий хлопець, років 18-19-ти, в цей час спокійно витягнув з кишені щось подібне на револьвер, і, майже не цілячись, вистрілив. Замість, здавалося б, гучного пострілу, всього-навсього щось ляснуло. Євмен Сабов нічого не зрозумів. Поряд з ним стояв хлопчина з револьвером в руці, з дула якого йшов димок... Терорист був миттю заарештований і почався судовий процес, що увійшов до історії під назвою „Справа Тацинца”. Юнак продовжував наполягати на своєму алібі, що він не хотів вбивати Сабова, пояснюючи це тим, що з його револьвера вбити просто неможливо, бо він „старе ряндя”. Навіть спеціальна комісія експертів, створена під час слідства, прийшла до висновку: „З того револьвера майже неможливо вистрілити”. Один із експертів твердив, що „пробував стріляти много разів всякими набоями, однак не годен був добути вистрілу, і що той вистріл це лиш дивний випадок”.

Зал уважно слухав звіт експертів по зброї і раптом... піднімається мешканець Заріччя М.Мохна і твердить „як то він раз в Америці стрілив до бочки з пивом на яких 15 кроків, а куля, що відбилася від обруча, мала ще таку силу, що поранила ухо стоячого коло него чоловіка”. Це „цінне” доповнення до справи викликало загальний сміх в залі.

Федір Тацинець знову додав, що не хотів убивати Сабова, а

здійснив цей замах тільки „задня демонстрації”, щоб привернути увагу громадськості. Його заключне слово свідчить про те, що цей молодий хлопець не був авантюристом, а чітко притримувався української ідеї: „Я то зробив для свого народу, а засуд чи сякий, чи такий, не відстрашить мене від праці для рідного народу...”.

Цей випадок, який навіть слідчі сприймали як невдалий PR, набув такого розголосу в міжвоєнній Чехословаччині, що про нього писали чи не всі тогочасні газети. Виконавець був засуджений, однак необхідно було встановити прізвища замовників. Антидержавницькі сили на Закарпатті, не чекаючи, що вирішить слідство, миттєво накинулись на „Просвіту”, газету Августина Волошина „Свобода”, звинувачуючи їх в організації замаху. Майбутній президент Карпатської України рішуче заявив: „лишень підла і лукава душа може кидати такі глупі підозріння на нашу чесну, тяжку і ширю українську працю... *Навпаки, ми уживання таких способів ніколи не одобряли, а ми такого способу ані потребуємо, бо жива народовецька ідея того не потребує...*”. Про те, що український напрям не мав нічого спільного з організаторами замаху, говорилося і в номері за 19 червня: „... лише страху ради виконаний вистріл... зденерованого молодого студента, дав причину вічним ворогам нашого народу, щоб заревли і посиляли літанії клевет, образ і підозрінь проти нашого святого народного діла...”. Таким чином, волошинська „Свобода”, фактично, засудила даний замах і цим самим відмежувалась від його організаторів.

Шановні читачі, ви не простежуєте історичну паралель між 1930 роком і нещодавніми подіями в Івано-Франківську? Факти і мотивації відрізняються, але методи ті ж самі. Головна мета – настроїти Схід України проти Заходу, довести наскільки небезпечними для нашого суспільства є Ющенко та його прихильники, об’єднати особливо російськомовних українців проти „нашистів”, „бандерівців”, „сепаратистів”. Високоповажні чиновники з оточення кандидата від влади не гребують вживанням ярликів „фашизм”, „фашистські молодчики”, „бандугрупкування” тощо. Це звичайний „чорний” PR, який робить свій вплив на територіях України, де вже традиційно термін „націоналізм” носить чорне забарвлення. До речі, ці ярлики після пострілу Федора Тацинця масово вживали щодо Августина Волошина та його однодумців.

Замах на прем'єра: правда і вигадки

Сучасні політологи виділяють конкретні прийоми, які прийнято відносити до „чорного” PR. Серед них особливою популярністю користуються компромати, слухи і плітки, навмисна „плутанина”, „побутове хамство” та „чорний гумор”. Компромат буває кількох видів: компрометуючий матеріал, напівправа (суміш реальних фактів з інтепренуванням чи видуманими фактами), неправда (правдоподібна, дуже подібна на дійсність інформація, яка цілком могла мати об'єктивне підтвердження). Д.Ольшанський виділяє ще один прийом – брехню (чиста дезінформація, яка має мало спільного з реальною дійсністю чи не має з нею нічого спільного загалом).

Брехня була завжди, є і буде. Так вже побудований наш світ. Неправдиву інформацію використовують як у розвинутих, демократичних країнах, так і в посттоталітарних суспільствах. Питання полягає в тому, наскільки цивілізованим є те чи інше громадянське суспільство, наскільки люди вірять тій чи іншій брехливій інформації.

Досліджуючи історію Карпатської України, я переконався, що тогочасні вороги нашої державності не гребували жодними методами. Нерідко інформація носила настільки фантастичний характер, що доходило до абсурду. Наведемо лише кілька відверто брехливих повідомлень про Карпатську Україну, поміщених на сторінках тогочасної польської періодики: 25 листопада 1938 року військо в Хусті збунтувалось проти влади А.Волошина, зайняло хустський замок і звідти бомбардує Прагу; 26 листопада 1938 року в Хусті вибухнула епідемія азійської чуми. Лікарі повтікали, а населення поголовно гине. Всіх, хто виходить з міста, нещадно розстрілюють. Трупів тисяч людей лежать на вулиці; 27 листопада 1938 року на Підкарпатській Русі страшний голод. Хліба вже давно ніхто не бачив. Зафіксовано багато випадків людодства; 28 листопада 1938 року вночі землетрус знищив Рахів. Ціла околиця залита водою. Ніхто з населення не врятувався. Ці газетні повідомлення більш нагадують фантастичні романи

Герберта Уелса чи Роберта Хайнлайна, ніж міркування людей, наділених здоровим глуздом.

Однак, повернемося до реалій сучасного політичного життя. 25 вересня цього року майже всі провладні газети надрукували безліч статей та повідомлень на кшталт: „Нашисти” влаштували напад на Януковича”. Мова, як ви вже знаєте, йде про робочу поїздку прем’єр-міністра в Івано-Франківськ. В одному з повідомлень констатується: „Як повідомляє „Інтерфакс-Україна” з посиланням на очевидців, автобус із Прем’єром і особами, які його супроводжували, що прибув до Прикарпатського університету ім. В. Стефаника, зустрів пікет прихильників блоку „Наша Україна”, які скандували „Ющенко”. При виході з автобуса у В. Януковича стали кидати різні предмети”. Вищеназваний відеосюжет демонстрували всі провладні та опозиційні канали, а тому переважна більшість глядачів мали можливість зробити свої висновки. Серед предметів, які були кинуті в Прем’єр-міністра, зафіксовані тільки яйця, якими, погодьтеся, вбити чи поранити людину, неможливо. Разом з тим, голова партії „Вітчизна” В. Мартиросян однозначно заявив, що цей терористичний акт переслідував конкретну мету: травмувати Прем’єр-міністра, не дати йому можливості продовжити виборчу кампанію. Сам Віктор Федорович теж недвозначно заявив, що організаторами замаху були люди з оточення Віктора Ющенка.

Слідство повинно розставити всі крапки над „і”. Як довірена особа Віктора Ющенка, я офіційно заявляю, що ми не потребуємо таких методів боротьби з представниками влади. Наш кандидат впевнено лідирує, його підтримує переважна більшість населення України, як міського, так і сільського. Однак, хоча ця політична провокація організована на досить низькому політтехнологічному рівні, проте вона може мати надзвичайно негативні наслідки. Серед них я бачу, принаймні, кілька аспектів. По-перше, організатори інциденту намагалися акцентувати на тому, що президентські вибори 2004 року будуть протистоянням Віктора Януковича, який уособлює стабільність, порядок і мир та Віктора Ющенка – вождя націоналізму. Хоча сам інцидент пахне примітивністю, однак його наслідки глибоко продумані. Доказом цього є десятки

організованих владою мітингів, під час яких виголошуються неприховані антифашистські лозунги. Скажіть, яка нормальна людина може позитивно ставитися до фашизму чи тероризму?

По-друге, інцидент, який мав місце в Івано-Франківську, повинен підняти імідж прем'єр-міністра як доброї та незлопам'ятної людини. На прохання Віктора Федоровича студента-першокурсника Романюка вже звільнено з-під варти на час тривання слідства. Він, зрозуміло, як і його батько, щиро розкаюється у своєму неблагородному вчинку, а прем'єр, як один із батьків нації, милосердно його прощає.

По-третє, поїздка прем'єра не випадково здійснена до Івано-Франківська, населення якого чітко визначилося з тим, за кого голосувати на прийдешніх президентських виборах. Соціологічні опитування прогнозують 80 відсотків голосів на користь Віктора Ющенка.

По-четверте, довести, що саме Західна Україна, яка в Києві вважається оплотом „Нашої України”, виступає ініціатором протистояння з русифікованим Сходом.

Негативні наслідки випадку в Івано-Франківську можна продовжувати і далі. Однак, глибоко помиляються його організатори, якщо думають, що їм пощастить одержати політичні дивіденди з цієї прикрої для всього українства події. Тисячі людей слухали виступ Віктора Ющенка на Європейській площі в Києві, в багатьох на очах були сльози. Спроба фізичного знищення насправді народного кандидата в Президенти України зробила справжній переворот в душі навіть тих, хто до цього часу ще не визначився із своїм вибором. А що стосується політичних технологій, серцевиною яких є політичні провокації, то їм не вдасться розколоти великий український народ, поділити українців на східняків і західняків. Уся прогресивна Україна зробить правильний вибір, віддавши свої голоси за лідера всеукраїнського масштабу Віктора Ющенка.

Трибуна. – 2004. – 23 жовтня.

ОБЛИЧЧЯ СУЧАСНОЇ ВЛАДИ

Замість вступу

В 1998 році побачила світ книга американського дослідника Роберта Гріна „48 законів влади”, яку нещодавно видавництво „Рипол классик” переклало російською мовою. Книга швидко стала бестселером, перевиданим у багатьох країнах світу. Її називають аморальною, скандальною, найцинічнішою з часів появи „Державця” Нікколо Макіавеллі. Разом з тим, „48 законів влади” – найправдивіше книга про владу, починаючи від побутової й закінчуючи президентською. В Україні цю книгу вже встигли назвати „48 законів цинічної влади”, простежуючи своєрідні паралелі з тим, що сьогодні має місце в нашій державі. Роберт Грін переконаний, що політик повинен володіти своїми почуттями, адже емоційна реакція на ситуацію – найбільша перепона для влади, за емоціями важко побачити реальний стан справ і контролювати його. Не радить дослідник часто піддаватися гніву та віддавати пріоритет таким чинникам як любов до ближнього, довіра, справедливість тощо.

Ми свідомо уникаємо коментарів, залишаючи це право за читачами „Трибуни”. Ще з часів Макса Вебера політика перетворилася в професію, мистецтво управляти людьми. „Ніщо не повинно застати вас зненацька, тому що ви продумаєте проблеми і труднощі раніше, ніж вони з’являться. Замість того щоб витратити час на мрії про успішне завершення справи, потрудіться і прорахуйте кожен можливий збій і кожную пастку, в яку можете потрапити. Чим ви далекозоріші, тим на більше число кроків уперед будете свій план, тим могутнішим стає” – підсумовує Роберт Грін.

500 років до Роберта Гріна Нікколо Макіавеллі (кажуть, що його книга „Державець” була настольною для Сталіна – М.В.) справедливо писав: „... Державець повинен пильно слідкувати за тим, щоб з уст його не зірвались слова, що не відповідають названим діям. Нехай тим, хто бачить його і чує, він постане як

саме милосердя, вірність, прямодушність, людяність і благочестивість – особливо благочестивість, - бо люди більше судять згідно з побаченим, бо ж бачити дано всім, а доторкнутися руками – небагатом. Кожен знає, який ти з вигляду, але не багатом відомо, який ти насправді, і ці останні не поспішають заперечувати думку більшості, за спиною якої стоїть держава. Про дії всіх людей, а особливо державців, які невідсудні, роблять висновки за їхніми результатами, через це державці намагаються зберегти владу і одержати перемогу. Які б засоби для цього не застосовувались, їх завжди вважатимуть за потрібні і схвалять, тому що чернь користується видимістю і успіхом, а у світі ж немає нічого, окрім цього, і меншості в ньому не залишиться місця, якщо за більшістю стоїть держава. Один із сьогоднішніх державців, якого не можу назвати, тільки те й робить, що проповідує мир і вірність, насправді ж цим поняттям він є найбільшим ворогом: але як би він дотримувався того, що проповідує, то давно втратив би або мужність, або державу”. А ще кажуть, що сьогодні Макіавеллі не актуальний, що його час канув у забуття...

Отже, 48 законів влади Роберта Гріна, проникнутих цинізмом, аморальністю, обманом, несправедливістю і підлістю (передрук з російського видання 2004 року).

„48 законів влади” Роберта Гріна

Закон 1. Нікогда не затмевай господина. Всегда добивайтесь, чтобы те, кто главенствует, комфортно чувствовали себя наверху. В стремлении угодить им или произвести впечатление не заходите слишком далеко, демонстрируя свои таланты, - иначе вы рискуете добиться обратного: вселить в них страх и неуверенность. Заставьте ваших начальников казаться более блистательными, чем они есть, - и вы достигнете вершин власти.

Закон 2. Не доверяй друзьям безгранично, научись использовать врагов. Будьте настороже с друзьями – они скорее предадут, так как легко поддаются зависти. К тому же они быстро станут баловнями и тиранами. Но призовите на службу

бывшего врага, и он будет лояльнее друга, потому что ему есть что доказывать. В самом деле, друзей вам следует больше опасаться, нежели врагов. Если у вас нет врагов, найдите способ ими обзавестись.

Закон 3. Скрывай свои намерения. Держите людей в потемках, в состоянии неустойчивого равновесия, никогда не раскрывая подоплеку своих действий. Пребывая в неведении относительно того, что вы хотите предпринять, они не смогут обеспечить себе защиту. Заведите их по ложному следу, напустите тумана, и к тому времени, как они осознают ваши намерения, будет уже слишком поздно.

Закон 4. Всегда говори меньше, чем кажется необходимым. Желая произвести впечатление своими речами, помните: чем больше вы наговорите, тем более покажетесь ординарным и не имеющим реальной силы. Даже произнося банальности, вы будете выглядеть оригинальным, если ваши речи будут неясными, незавершенными и загадочными, как сфинкс. Влиятельные люди производят впечатление и внушают страх тем, что недоговаривают. Чем больше вы говорите, тем выше вероятность того, что вы скажете глупость.

Закон 5. Очень многое зависит от репутации – береги ее ценой жизни. Репутация – краеугольный камень власти. С помощью репутации вы можете внушать страх и побеждать. Стоит, однако, ей пошатнуться, как вы становитесь уязвимым и подвергаетесь нападкам со всех сторон. Сделайте свою репутацию непоколебимой. Всегда бдительно ожидайте возможных атак и отражайте их, прежде чем будете атакованы. Учитесь выводить из строя врагов, находя бреши в их репутации. Затем отойдите в сторону и предоставьте общественному мнению расправляться с ними.

Закон 6. Завоевывай внимание любой ценой. Обо всем судят по внешнему облику. То, чего увидеть нельзя, не имеет ценности. Поэтому никогда не позволяйте себе затеряться в толпе или кануть в Лету. Выделяйтесь. Бросайтесь в глаза, чего бы это ни стоило. Притягивайте к себе как магнит, кажитесь крупнее, красочнее, загадочнее, чем множество скромных и вежливых людей вокруг.

Закон 7. Заставь других работать на себя и пользуйся результатами. Используйте ум, знания и беготню других людей для продвижения собственных дел. Такая помощь не только эконоит ваши ценные силы и время, но и придаст вам божественный ореол преуспевающего человека. Ваши помощники будут забыты, вас же запомнят. Никогда не делайте сами того, что могут сделать для вас другие.

Закон 8. Вынуждай людей подойти к себе, если нужно, используй приманку. Когда вы вынуждаете другого человека действовать, сила на вашей стороне. Выгоднее всего добиться, чтобы противник подошел к вам, нарушая ради этого собственные планы. Соблазните его сказочными выгодами – и атакуйте. У вас в руках все карты.

Закон 9. Добивайся победы действиями, а не доводами. Любой минутный успех, которого, как вам кажется, вы добились в споре, оборачивается пирровой победой. Куда эффективнее можно заставить других согласиться с вами, если действовать, не произнося ни слова. Показывайте, а не объясняйте.

Закон 10. Инфекция: избегай невеселых и невезучих. Чьи-то чужие невзгоды могут оказаться для вас губительными – эмоциональные состояния так же заразны, как болезни. Вам может казаться, что вы спасаете утопающего, на самом деле вы лишь приближаете собственное несчастье. Несчастные иногда навлекают беды на себя, они навлекут их и на вас. Вместо этого держитесь поближе к везучим и счастливым.

Закон 11. Старайся, чтобы люди зависели от тебя. Чтобы оставаться независимым, вы должны всегда быть необходимым и нужным. Чем больше на вас полагаются, тем большей свободой вы располагаете. Добейтесь, чтобы счастье и процветание людей зависели от вас, - и вам нечего опасаться. Никогда не обучайте их всему, чтобы они не могли обходиться своими силами.

Закон 12. Проявляйте иногда честность и щедрость, чтобы обезоружить свою жертву. Один искренний честный поступок побьет дюжину нечестных. Чистосердечные проявления честности и великодушия усыпят бдительность даже самых подозрительных. Когда ваша избирательная честность пробьет брешь, можете

обманывать их и манипулировать ими как хотите. Вовремя поднесенный дар – Троянский конь – послужит той же цели.

Закон 13. Прося о помощи, взывай к своекорыстию людей и никогда – к их милости или великодушию. Если вам пришлось обратиться к союзнику за помощью, не трудитесь напоминать ему о вашем былом участии в добрых делах. Он найдет способ вас проигнорировать. Вместо этого в своей просьбе или в своем договоре с ним дайте ему увидеть нечто такое, что будет выгодно ему, и подчеркивайте это без меры. Он с воодушевлением поддержит предложение, сулящее выгоду ему самому.

Закон 14. Играй роль друга, действуй, как шпион. Знать своего соперника очень важно. Используйте шпионов для сбора ценной информации, и она позволит вам быть на шаг впереди. Еще лучше – поработайте шпионом сами. Учитесь зондировать почву, поддерживая вежливую светскую беседу. Задавайте непрямые вопросы, ответы на которые приоткрывают слабости и намерения людей. В любой ситуации можно найти возможности для искусного расследования.

Закон 15. Разбей врага полностью. Всем великим вождям со времен Моисея было известно, что испуганный враг должен быть разбит наголову (порой это знание приходило к ним через тяжкие испытания). Если оставить хоть одну искру, как бы тускло она ни мерцала, в конце концов разгорится огонь. Остановившись на полпути, можно потерять больше, чем при условии полного уничтожения: враг оправится и будет искать отмщения. Разбейте его не только телесно, но и духовно.

Закон 16. Используй свое отсутствие, чтобы преумножить уважение и честь. Слишком активное вращение в обществе сбивает вам цену. Чем больше вас видно и слышно, тем более обыденным вы кажетесь. Если вы уже добились определенного положения, временное исчезновение заставит больше говорить о вас, даже восхищаться вами. Следует научиться определять, когда уйти. Творите ценность, создавая дефицит.

Закон 17. Держи других в подвешенном состоянии: поддерживай атмосферу непредсказуемости. Люди – порождение привычки, обладающие неутолимой потребностью искать и

находить хорошо знакомое в поступках других. Предсказуемость даст им ощущение контроля над вами. Смешайте карты: станьте умышленно непредсказуемым. Поведение непоследовательное или внешне бессельное будет выводить их из равновесия и заставит терять терпение в попытках объяснять ваши поступки.

Закон 18. Не строй крепостей, чтобы защитить себя: изоляция опасна. Мир опасен, а враги повсюду – каждый вынужден защищаться. Крепость кажется самым надежным убежищем. Но изоляция не только и не столько защищает нас, сколько подвергает еще большим опасностям: она лишает нас важной информации, делает заметной и уязвимой мишенью. Лучше быть среди людей и находить союзников. Прикройтесь от врагов толпой, словно щитом.

Закон 19. Знай, с кем имеешь дело: не наноси обиду кому не следует. В мире есть разные типы людей, и нельзя ожидать, что все они будут одинаково реагировать на одни и те же приемы. Вы запугаете или перехитрите кого-то – а он до конца дней будет вам мстить. Такие люди – волки в овечьей шкуре. Поэтому тщательно выбирайте жертву или противника и никогда не задевайте и не обижайте тех, кого не следует.

Закон 20. Ни с кем не объединяйтесь. Только глупец торопится примкнуть к одной из сторон. Не вверяйте себя никому, кроме себя самого, не связывайте себя обязательствами. Сохраняя независимость, вы получите возможность властвовать – сталкивая людей между собой, заставляя их следовать за вами.

Закон 21. Прикинься простаком, чтобы надуть простака: кажись глупее своей мишени. Никому не нравится чувствовать себя глупее другого. Поэтому хитрость в том, чтобы дать вашей жертве почувствовать себя умным – и не просто умным, но более умным, чем вы. Однажды поверив в это, она никогда не заподозрит, что у вас могут быть скрытые мотивы.

Закон 22. Используй тактику капитуляции: обрати слабости в силу. Когда вы слабее, ни в ком случае не сражайтесь ради чести. Вместо этого капитулируйте. Капитуляция даст вам время на то, чтобы оправиться от ран, время, чтобы дождаться, пока его мощь иссякнет. Не доставляйте ему удовольствия сразиться с вами

и победить – капитулируйте раньше этого. Сделайте капитуляцию инструментом власти.

Закон 23. Концентрируй свои силы. Сохраняйте силы и энергию, копите их в концентрированном виде. Вы добьетесь большего, открыв богатую жилу и углубляя ее, чем порхая от одной неглубокой шахты к другой, - интенсивная разработка всякий раз побивает экстенсивную. Изыскивая источники мощи, которая возвысит вас, найдите один главный ключ, тучную корову, и она в течение долгого времени будет снабжать вас молоком.

Закон 24. Поступай как истинный придворный. Истинный придворный процветает в мире, где все вращается вокруг власти и политической сноровки. Он в совершенстве владеет мастерством косвенного намека. Он льстит, уступает и утверждает свою власть над другими в самой изящной и уклончивой манере. Изучайте и применяйте законы двора – и вашему росту не будет предела.

Закон 25. Сотвори себя заново. Не принимайте роли, которую навязывает вам общество. Создайте себя заново, отчеканьте новую индивидуальность, которая привлекала бы внимание и никогда не наскучила публике. Лучше быть творцом собственного облика, чем позволять другим определять его для вас. Добавьте театральности своим общественным делам и выступлениям – ваша власть возрастет, а ваш образ покажется масштабнее, чем сама жизнь.

Закон 26. Держи руки чистыми. Вы должны выглядеть образцом порядочности и работоспособности: ваши руки никогда не были осквернены ошибками и грязными делами. Сохраняйте этот незапятнанный облик, используя других в качестве своего орудия и скрывая собственное участие.

Закон 27. Играй на нуждах людей, создавая армию фанатичных приверженцев. Люди испытывают сильнейшее желание во что-нибудь верить. Станьте объектом такого желания, дав им основание, новую веру, которой они смогут следовать. Пусть ваши речи будут неясными, но обещающими, энтузиазм ставьте выше разума и ясности мышления. Дайте вновь приобретенным последователям ритуалы, которые они смогут исполнять, призывайте их к жертвоприношениям от вашего имени. В отсутствие

организованной религии и великих примеров для подражания ваша новая система верований принесет вам неограниченную власть.

Закон 28. Приступай к делу без колебаний. Если вы не уверены в том, как пойдет дело, не начинайте его. Ваши сомнения и колебания повредят исполнению. Смущение опасно: лучше начинать поувереннее. Любые ошибки, допущенные вами из-за самоуверенности, легко исправить с помощью еще большей самоуверенности. Смелость берет города; скромность не в чести.

Закон 29. Планируй все до самого конца. Завершение – это все. Планируйте весь путь к нему, принимая в расчет все возможные последствия, препятствия, повороты фортуны, которые могут пустить насмарку ваш тяжелый труд, так что слава достанется другим. Если вы продумали все до конца, вас не сокрушат обстоятельства, и вы будете знать, когда остановится. Легонько подтолкните удачу и помогите определить будущее, продумывая его на много шагов вперед.

Закон 30. Добиваясь успеха, не показывай усилий. Ваши действия должны казаться естественными и выполняемыми с легкостью. Весь труд и пот, вложенные в них, как и все хитрые трюки, следует скрыть. Действуйте без видимых усилий, так, словно могли бы сделать гораздо больше. Не поддавайтесь искушению похвастаться, как тяжело вы потрудились, – это только породит лишние вопросы. Никому не раскрывайте своих приемов, иначе их применят против вас.

Закон 31. Контролируй все варианты: пусть другие играют картами, которые сдаешь ты. Лучшие обманы те, при которых вы как бы предоставляете другому человеку выбор: у ваших жертв возникает иллюзия свободы выбора, на самом деле они лишь марионетки. Давайте людям выбор, при каком вы выиграете, что бы они ни предпочли. Принуждайте их выбирать меньшее из двух зол, но из тех, что служат вашим целям. Поставьте их перед дилеммой: куда ни кинь – всюду клин.

Закон 32. Играй на людских фантазиях. Правды часто избегают, так как она неприглядна и некрасива. Никогда не зывайте к истине и реальности, если вы не готовы к взрыву гнева

из-за крушения иллюзий. Жизнь так жестока и горестна, что люди, способные произвести на свет романтическую фантазию, подобны оазису в пустыне: к ним тянутся. Руководить иллюзиями толпы – это великая власть.

Закон 33. Знай слабые струнки каждого человека. У каждого есть слабости, брешь в крепостной стене. Такой слабостью может быть неуверенность, неконтролируемые эмоции или желания, а возможно, маленькие тайные радости. Как бы то ни было, обнаружив, превратите ее в орудие пытки и используйте для своей выгоды.

Закон 34. Будь царственным на свой манер: веди себя как король – и будешь принят как король. Тем, увы вы преподносите себя, часто определяется то, как с вами обходятся. При длительном общении, показав себя вульгарным или серым, вы не сможете добиться уважения. Ведь король уважает себя сам и вызывает то же чувство у окружающих. Держась уверенно и величаво, вы показываете тем самым, что носить корону – ваше предназначение.

Закон 35. Овладей искусством управления временем. Никогда не показывайте, что спешите – спешка выдает неумение распорядиться самим собой и своим временем. Всегда старайтесь выглядеть спокойным, как будто вы знаете, что в конце концов все придет к вам само. Научитесь выбирать правильный момент, улавливать дух времени, тенденции, которые приведут вас к власти. Научитесь отойти в сторону, если время еще не пришло, и бороться изо все сил, когда момент назрел.

Закон 36. Презирай то, чем не можешь обладать: игнорирование – лучшая месть. Признавая мелочь проблемой, вы даете ей существование и силу. Чем больше внимания вы уделяете врагу, тем сильнее он становится, и маленькая ошибка часто превращается в более серьезную и заметную при попытке ее исправить. Порой лучше оставить все как есть. Если есть что-то, чем вы хотите, но не можете обладать, продемонстрируйте пренебрежение к этому. Чем меньше заинтересованности вы проявите, тем более недостижимым будете казаться сами.

Закон 37. Создавай незабываемые зрелища. Яркая образность и символические красивые жесты создают ауру власти

– они захватывают любого. Ставьте поэтому спектакли для окружающих, полные притягательных наглядных и лучащихся символов, которые бы преувеличивали долю вашего участия. В ослеплении от зрелища никто не заметит, сколько на самом деле вами сделано.

Закон 38. Думай что хочешь, но действуй как все. Если вы желаете, что опережаете свое время и противостоите эпохе, щеголяя оригинальными идеями и неортодоксальными путями, люди могут подумать, что вы просто хотите привлечь внимание, а на них смотрите свысока. Они найдут способ наказать вас за то, что заставили их почувствовать ваше превосходство. Куда безопаснее смешаться с ними и быть как все. Свою оригинальность приоткрывайте только терпимым к этому друзьям и тем, о ком вы точно знаете, что им понравится ваша уникальность.

Закон 39. Мути воду, чтобы поймать рыбку. Гнев и эмоции стратегически абсолютно непродуктивны. Вам следует всегда оставаться спокойным и объективным. Но если можно позлить врагов тем, что сами вы сохраняете спокойствие, вы получаете бесспорное преимущество. Выведите врагов из равновесия: найдите щелочку в их самомнении, через которую их можно достать, - и они у вас на крючке.

Закон 40. С презрением отвергай бесплатные обеды. То, что предлагают вам даром, таит опасность: обычно за этим стоит хитрый трюк или скрытое обязательство. За то, что чего-то стоит, стоит заплатить. Оплачивая свой путь, вы избавляетесь от необходимости благодарить, испытывать вину и обманывать. Часто умнее бывает заплатить полную цену – нельзя блистать и экономить одновременно. Не жалеете денег, заставляйте их работать, щедрость является признаком власти и притягает ее.

Закон 41. Старайся не идти следом за великими. То, что случается вначале, всегда кажется лучше и оригинальнее того, что происходит потом. Если вы преемник великого человека или ребенок знаменитых родителей, то, чтобы превзойти их, вам придется не просто повторить, но удвоить их достижения. Не теряйтесь в их имени – застрянете в чужом прошлом. Вы сможете создать собственные имя и личность, если измените курс.

Откажитесь от властного отца, заклейте его наследие и добейтесь власти, засияв собственным, а не отраженным светом.

Закон 42. Порази пастыря – и паства рассеется. Часто беду может принести одна сильная личность – баламут, возмутитель спокойствия, самонадеянный выскочка. Если вы предоставите таким людям поле деятельности, другие подпадут под их влияние. Не ждите, пока причиняемые ими неприятности будут множиться, не пытайтесь с ними договориться – они безнадежны. Нейтрализуйте их влияние, изолируя их или изгоняя. Устраните возмутителя спокойствия – и его окружение разбежится.

Закон 43. Завоевывай сердца и умы окружающих. Насилие порождает реакцию, которая в конечном счете обернется против вас. Вы должны обольщать людей, чтобы они захотели двигаться в вашем направлении. Соблазненный вами становится преданным слугой. Чтобы обольщать людей, нужно играть на их индивидуальных психологических особенностях и на их слабостях. Смягчите сопротивление, воздействуя на чувства, играйте на том, что людям дорого, и на их страхах. Если игнорировать сердца и умы окружающих, то они в результате вас возненавидят.

Закон 44. Обезоруживай и приводи в ярость с помощью эффекта зеркала. Зеркало отражает реальность, но это также и совершенное орудие обмана: когда вы как в зеркале отображаете действия своих врагов, в точности повторяя все, что делают они, им не удастся понять, какова ваша стратегия. Эффект Зеркала издевается, унижает их, мешает маскировать их чувства. Поднося зеркало к их душам, вы создаете у них иллюзию того, что разделяете их ценности; поднося зеркало к их поступкам, вы преподаете им урок. Немногие в силах противиться власти Эффекта Зеркала.

Закон 45. Проповедуй необходимость перемен, но не слишком увлекайся реформами. Каждому отвлеченно понятна потребность в переменах, но людей, живущих одним днем, формирует привычка. Они болезненно реагируют на слишком большие перемены, а это ведет к мятежу. Если вы новичок на вершинах власти или пока только пытаетесь ее добиться, устройте

спектакль, демонстрируя уважение к старым методам работы. Если перемены необходимы, придайте им вид небольшого улучшения прошлого.

Закон 46. Ни в коем случае не кажись слишком совершенным. Казаться лучше других всегда опасно, но опаснее всего не иметь грехов и слабостей. Зависть рождает тайных врагов. Умный человек время от времени демонстрирует изъяны, признается в безобидных грешках, чтобы защититься от зависти и казаться более человечным и доступным. Только божества и мертвые могут выглядеть совершенными, ничего не опасаясь.

Закон 47. Не заходи дальше намеченной цели; побеждая, знай, когда остановиться. Мгновение победы – это часто момент наибольшего риска. В разгар победы самонадеянность и чрезмерная уверенность в себе могут толкнуть вас мимо намеченной цели, а зайдя слишком далеко, вы получите врагов больше, чем сможете победить. Обдумыванию и тщательному планированию нет альтернативы. Наметьте цель, а как только достигнете ее, остановитесь.

Закон 48. Обрети неопределенность формы. Обретая конкретную форму, имея наглядные планы, вы открываете себя для нападения. Вместо того чтобы принять форму, которую смогут атаковать ваши враги, приспособляйтесь и будьте в постоянном движении. Примите тот факт, что нет ничего определенного и не существует установленных навсегда законов. Лучший способ защитить себя – быть текучим и бесформенным, как вода; никогда не ставьте на стабильность или длительный порядок. Все изменяется.

Трибуна. – 2004. – 6 листопада.

ЯК ГОЛОСУВАЛИ ЗАКАРПАТЦІ В 39-му?

„Народ має право жити,
коли він має силу жити”

(Микола Міхновський)

Наприкінці 30-х років Чехословаччина була державою, в якій мали можливість вільно функціонувати понад тридцять різноманітних політичних партій та об'єднань. Всі вони представляли два основні напрями – русофільський і народовецький (український). Однією з найбільш впливових була крайова організація Комуністичної партії Чехословаччини (КПЧ), з якою тісно співпрацювали “Об'єднання трудового селянства”, “Червоні профспілки”, “Лівий фронт” та “Союз друзів СРСР”. Всі вони стояли на прорадянських позиціях. Близькою до комуністичної була Соціал-демократична партія, хоча вона так і не пішла на зближення з нею. На яскраво виражених русофільських і проугорських позиціях стояли АЗС і Руська національно-автономна партія. На українських соборницьких позиціях перебували УЦНР, фракція аграрної партії, Християнсько-народна партія, культурно-освітні організації “Просвіта”, “Пласт” та інші. Такий стан справ існував до 25 жовтня 1938 року, коли празький уряд прийняв рішення про розпуск політичних партій.

Незважаючи на таке рішення чехословацького уряду, партії та об'єднання продовжували діяти. Фактично, найбільше від цього постраждали тільки закарпатські комуністи. 25 жовтня 1938 року віце-губернатор краю А.Бескид видав розпорядження про призупинення діяльності крайкому КПЧ. 2 листопада 1938 року начальник ужгородської поліції доповідав у Прагу, що згідно з розпорядженням “були проведені обшуки в секретаріатах і на квартирах керівних діячів партії в Ужгороді, на Радванці і в Доманинцях”, в результаті чого “знайдено і конфісковано письмовий матеріал, печатки, посвідчення і партійні значки. Ці речі були забрані в поліцейське управління”. Приміщення крайкому КПЧ були “замкнені й опечатані”.

Закарпатські комуністи, загалом, негативно ставилися до уряду, очолюваного А.Волошином. “Реваї, волошини, рогачі, росохи з українськими білобандитами – мерзотні зрадники свого народу, які запродались найлютішому ворогові за миску сочевиці, – писав лідер закарпатських комуністів О.Борканюк. – Ці мерзотні слуги Гітлера хочуть гнати закарпатських трудящих у братовбивчу війну проти українського народу, перш за все, проти Радянської України, щоб допомогти німецьким імперіалістам перетворити українські землі в свою колонію”. Звичайно, що в цих словах не було і долі істини. Разом з тим, між комуністами і політиками уряду А.Волошина було чимало спільного, зокрема, спільна боротьба за українську мову, освіту і культуру, участь рядових комуністів у загонах Карпатської Січі тощо. Недоліком комуністів було те, що вину за складність соціально-економічного і політичного становища краю, вони намагалися покласти на владу Волошина, групу Ревая і “українських білоемігрантів”. Цим самим, вони теж спричинилися до дестабілізації внутрішньополітичного становища Карпатської України.

20 січня 1939 року уряд Карпатської України, “виходячи зі становища громадського спокою і порядку та з того, що діяльність політичних партій, існуючих в Карпатській Україні (Підкарпатській Русі), яких діяльність була припинена, загрожує громадській (державній) безпеці, вирішив розв’язати і розпустити всі політичні партії, що виявили діяльність до появи вищенаведеного розпорядження чехословацького уряду. Наслідки розв’язання і розпущення політичних партій... наступають зараз після оголошення. Майно розв’язаних політичних партій, що становило їх фонд, буде ліквідовано, а залишок дістається державній скарбниці”. Закарпатська преса цей крок уряду розцінила як вияв політичної мудрості: “Політична система Карпатської України не знає партій. Всі політичні партії були розпущені й зліквідовані. Політичне керівництво й провід Карпатської України належить Українській Народній Раді. Це є орган політичної консолідації й концентрації національних сил Карпатської України. Це не є політична партія, хоч і складається з активних людей всіх бувших національно-українських партій.

В цім органі не панує жадна доктрина, тут панує лише українська державотворча ідея...”. Такий відхід від демократії урядом пояснювався не зовсім аргументовано: “Народ уже прозрів. Щоб не роз’єдинили його вороги, позбувся всякого партійництва”.

24 січня був іменований центральний провід УНО, який очолив голова УЦНР Ф.Ревай. Інші керівні посади в партії були поділені таким чином: М.Тулик – заступник, А.Ворон – генеральний секретар, І.Рогач – секретар, В.Гренджа-Донський – редактор преси УНО, В.Комаринський – референт пропаганди, М.Бабота і М.Бандусяк – контролери, А.Штефан, М.Бращайко, І.Невицька, С.Росоха, Ю.Пазуханич, М.Долинай, С.Ключурак, В.Лар, Д.Німчук, М.Марущак, Д.Попович, І.Климпуш, М.Гупаловський – члени центрального проводу УНО. 27 січня 1939 р. центральний провід УНО сформував список кандидатів у послы до Союму Карпатської України, до якого ввійшли 32 особи. Утворення УНО свідчило про те, що уряд Карпатської України не зміг повністю відмовитися від існування партій. По-друге, це свідчило про певну самостійність української влади, яка розпорядженням про утворення УНО порушувала попередні рішення празької влади.

Уряд Карпатської України максимальну увагу приділяв пропагандистській роботі, яку детально описав С.Росоха. Листівкова пропаганда особливо посилилась напередодні виборів до Союму. Всі листівки закликали голосувати за УНО. В одній із них говорилося: “Тату, не забудь, що 12 лютого (февруара) будемо голосувати... Скажи і мамі, щоб дала свій голос. Тату, не забудь, що листу веде прем’єр-міністр др. Августин Волошин і міністр Юліян Ревай. Уважаймо, щоб не запропастили Рідний Край і тяжко здобуту свободу”. “Громадяни! Українці – Українки!” – твердила інша листівка, – на чолі кандидатки стоять: Батько Прем’єр о.Августин Волошин та міністр Юліян Ревай. Ви вірите цим людям? Так! Кожний має це сказати у неділю 12 лютого 1939 року”. Уряд докладав усіх зусиль, щоб за короткий час переконати населення в необхідності голосувати за УНО.

Вибори до Союму були призначенні на 12 лютого 1939 року. Голосування мало проходити на основі Виборчого Закону

Чехословацької Республіки, який продовжував діяти на території краю. Зауважимо, що “Легітимаційний листок про вибори” передбачав покарання “як провину тяжкою в’язницею від одного до шести місяців: коли дехто відбирає виборцями листу кандидатів без його виразного дозволу, або коли йому очеркує в листі кандидатів”. Цей запобіжний захід уряду не застеріг від порушень закону про вибори в поодиноких округах.

Як же голосували закарпатці під час виборів 1939 року по одинадцяти округах? хустський – 87,5%, тячівський – 95,09%, волівський – 98,01%, рахівський – 96%, севлюшський – 93,36%, іршавський – 96,06%, середнянський – 95,80%, сваявський – 92,52%, чинадієвський – 80,40%, перечинський – 92,39%, великобerezнянський – 98,4%. Ці статистичні дані навів на шпальтах газети „Нова свобода” її головний редактор Василь Гренджа-Донський. Підсумовуючи, уславлений мій земляк констатував: „Цим успіхом можемо бути горді. Ніхто не сподівався, навіть крайні оптимісти не очікували такої перемоги. Скажіть тепер, будь ласка, чи після цього наш народ не є зрілим до державного життя?!”. Першим подякував закарпатцям Августин Волошин у зверненні „Солодкий мій народє!”: „Твоя щира поведінка при виборах до першого Твого союму доказує Твою політичну зрілість, доказує, що Ти зумів у собі витворити не лиш велику національну свідомість й солідарність щирої любови один до одного, брата до брата, порозуміти наші спільні інтереси... Особливо тішить мене те, що наша дорога була правильна і ми тою дорогою ідемо далі, щоб вибудувати культурну, господарську і політичну самостійність для блага нашого народу...”.

Очевидець писав, що “результат недільних виборів... був так надзвичайно успішний і для українського народу та українців взагалі корисний, що заскочив своєю несподіванкою не тільки ворогів, але і приятелів Карпатської України”. Із 92,5% населення, що взяли участь у виборах, 92,4% проголосували за УНО. Вибори пройшли на задовільному рівні без значних порушень, а їх наслідки можна вважати достовірними. Бюлетень Пресової Служби Карпатської України так передав враження німецького журналіста: “Мені доводилося переїжджати через багато сіл, в яких

маяв білий прапор (тобто, 98% проголосувало за УНО – М.В.). Я бачив, як селяни з захопленням в очах дивилися на той шматок полотна та гляділи на мене, немов би хотіли сказати: “Видиш нашу гордість, чужинце”. Ви повинні гордитися національною свідомістю Вашого простолюддя”. Галицький журналіст Роман Голіян не залишив поза увагою той факт, коли „... на носилках принесли Івана Гисема, 75-літнього старця без ніг”, який віддав свій голос за УНО. Вищеназваний журналіст так писав про піднесення рівня національної свідомості закарпатців: „Та ось, коли карпатські українці дістали повну свободу виявити свою волю, вони виявили її так проречисто, що весь світ відкрив очі з дива. Як то?! Хіба це ті самі, про яких деяка преса писала, що вони не знають, яка їх рідна мова, що тяготять до Мадярщини, що протестують проти уряду А.Волошина? Невже це ті самі?! Карпатоукраїнська людність дала гідну відповідь на всі наклепи і клевети”. Свідчення очевидців переконують у великому політичному піднесенні, яке було під час виборів. Житель с.Колочава, що на Міжгірщині, М.Шимоня розповідав: “Колочава уся проголосувала за УНО. Стільки було людей, що їх ланцюг в одному кінці села починався, а в другому закінчувався. Все було покрите синьо-жовтими знаменами, і здавалося, що Колочава – одне велике синьо-жовте полотнище”. Подібну ситуацію описали очевидці подій Е.Медвідь, М.Липей, А.Субота, В.Цьока, В.Цех та багато інших. Закарпатці, які проживали в Бельгії, вислали своє привітання, а також просили “приєднати їх голоси”.

Перші повідомлення про підсумки голосування німецька преса подала вже 13 лютого 1939 року. Кореспондент німецької газети підкреслював, що найхарактернішим є величезний відсоток голосів „так”. „Дойче Альгемайне Цайтунг” 14 лютого писала в статті „Самовизначення Карпатської України”: „Ніхто не може заперечити, що це сильна участь у виборах, яка впливала з готовності, яку мусимо назвати національним проникненням українства”. Інший німецький щоденник „Берлінер Берзан Цайтунг” сподівався, що „треба очікувати, що завдяки виборчому вислідowi... остаточно зникне всякий ґрунт для спроб різного саботажу, коли ясне національне самовизначення українців

репрезентують з усіх боків, то мусило б прийти врешті до не закаламученої співпраці між Прагою й Хустом, що є кончене для інтересу держави однаково з внутрішнього і зовнішньополітичного поглядів”. „Мінхенер Ноесте Нахріхтен” стверджувала, що „вислід виборів є теж недвозначною відповіддю на спроби пражських централістичних кіл поставити Карпатську Україну наново під чеське панування”.

Необхідно відзначити, що цілий ряд населених пунктів віддали більшість голосів проти УНО. Зокрема, так зробили жителі сіл Іза, Гудя, Вербовець, Смоголовиця, Руські Комарівці, Великі Лази, Буковець, Дусино, Пасіка, Вишня Розтока. Більше двох тисяч голосів проти УНО було зафіксовано в столиці Карпатської України – Хусті. Це є свідченням того, що люди могли вільно висловлювати свою думку. В той же час воно доводить, що українська ідея встановлювалася в безкомпромісній боротьбі протилежних одна одній сил.

Згідно з Конституційним Законом №328 від 22 листопада 1938 року, що узаконював автономний статус краю, передбачалося проведення виборів і Сойму Карпатської України. В ньому так визначалися хронологічні рамки проведення першого крайового парламенту: “Сойм Карпатської України буде вибраний найпізніше в квітні 1939 року та скликаний в місяць по виборах президентом республіки до міста, яке означить карпато-українська влада”. Уряд А.Волошина планував відкриття Сойму провести в Рахові 2 березня 1939 року, однак президент ЧСР Е.Гаха сесії на той день не скликав. До цієї урочистої події була навіть випущена спеціальна поштова марка. Невдалою була також спроба провести відкриття Сойму 9 березня в Хусті. Е.Гаха дозволив скликати Сойм Карпатської України на 21 березня 1939 року, але на прохання А.Волошина він змінив дату на 15 березня. Члени уряду Карпатської України, як правило, звинувачували Прагу у постійному відкладенні Сойму. Однак, необхідно відзначити, що згідно з Конституційним Законом від 22 листопада 1938 року з боку чехословацьких властей юридичних правопорушень не було.

14 березня 1939 року А.Волошин проголосив самостійність Карпатської України, сповістивши про своє рішення міністерство

закордонних справ Німеччини. Представникові при уряді Чехословаччини В.Шандору було запропоновано “виконати акт незалежності в Празі, а ми тут зробимо, що буде треба”. На прийняття такого рішення, безперечно, вплинули фактори міжнародного характеру, зокрема, проголошення самостійності Словаччиною і вторгнення угорських військ на територію Карпатської України. Названі фактори свідчили про державний розпад ЧСР. Шістьом засіданням Сойму, які проходили протягом трьох годин одного дня, випала доля бути історичними, бо на них були прийняті історичної ваги документи – про незалежність, державний устрій, назву, мову, прапор, герб і гімн Карпатської України. Таємним голосуванням був вибраний президент. Ним став А.Волошин, за якого проголосували всі послы.

Сойм проходив у той час, коли угорська армія вже вторглася на територію Карпатської України. Молода незалежна держава так і не розпочавши свою діяльність, припинила своє існування. Однак, незважаючи на короткочасність свого існування, саме виникнення Карпатської України як держави ще раз продемонструвало перед усім світом, що на Закарпатті живуть українці, які бажають мати свою державність разом з своїми братами з Великої України. Це підтверджується “Проголошенням Всеукраїнської Народної Ради до всього українського народу”, прийнятому 10 лютого 1939 року: “Народе Український... кріпко віримо, що у новім великім бою нація Українська героїчно переможе і стане твердою стопою на тисячолітніх горах Золотоверхого, сонцем свободи осяяного, святого Києва!”. Червоною ниткою ідея соборності всіх українських земель проходить у меморандумі від 24 жовтня 1938 року. “Карпатська Україна, – говориться в ньому, – складова частина території українського народу. Тому її населення усвідомлює свої обов’язки, що постають перед ним у даний момент не лише стосовно своєї країни, але також стосовно всього українства”. Однак, цим намірам не суджено було збутися.

Між подіями 1939 року і сучасною реальністю можна провести чимало історичних паралелей. Однак, хотілося б акцентувати на головному. Як тоді, так і сьогодні, необхідно

об'єднати зусилля всіх національно-патріотичних (націоналізм у нашому розумінні є синонімом патріотизму – М.В.) сил для досягнення перемоги добра, прогресу, руху вперед нашого громадянського суспільства. Тоді, в 39-му, батько нашого національного відродження Августин Волошин закликав: „Хай пропадуть всякі релігійні й класові спори, що їх до сьогодні викликували між нами вороги нашого народу. Єдність нашого народу, спокій і порядок стануть найпевнішою запорукою скорого розвитку народу. Історія признає правду тим, що вміють за неї постояти, тому постіймо й ми за свою правду...”. То ж постіймо 31 жовтня за нашу правдиву справу, за майбутнє наших дітей і внуків, за престиж України, за її гідне місце серед суб'єктів цивілізованого світу. Переборім в собі раба, яким намагаються управляти ляльководи із Банкової. Доведем, що ми хоч і не багаті, але горді люди, які не піддадуться на дрібні подачки влади у вигляді адресних допомог. Будьмо достойними світлої пам'яті наших предків, які в неймовірно складних умовах напередодні Другої світової війни заявили перед цілим світом, що є вільними синами вільної держави – Карпатської України.

Трибуна. – 2004. – 9 жовтня.

НАЦІОНАЛІЗМ У РІЗНИХ РАКУРСАХ

Про політизацію термінів

Свого часу я підготував рецензію на книгу „Крізь пекло Гулагів: Документи, спогади, нариси”, яка побачила світ у 1996 році в „Полиціці „Карпатського краю” і запропонував одній із закарпатських газет. Її довго редакція не хотіла друкувати, а я їй не наполягав. Та правду кажуть: рукописи не горять. 6 листопада 1999 року її надрукували. Випадковість, не мали що друкувати? Ні, стаття з’явилася саме в потрібний час і в потрібному місці. 14 листопада 1999 року відбувся другий тур виборів Президента України, в якому лідер комуністів Петро Симоненко протистояв Леоніду Кучмі. Тодішня влада провела успішну кампанію протиставлення свого кандидата представнику комуністичної ідеології, яку, зрозуміло, народ не підтримував. Тоді комуністам пригадали і геноцид 1932-1933 років, і сталінські репресії, і пакт Молотова-Ріббентропа. Тоді ж знадобилася і моя скромна стаття. Я її завершив так: „Авторський колектив підготував і видав надзвичайно корисну в усіх відношеннях книгу, котра, глибоко переконаний, припаде до душі всім, кому не байдужа наша історія, якою б трагічною вона не була. Особливо це потрібно знати молодим, щоб вони ніколи не допустили повернення до сталінізму, геноциду, фашизму”. Статтю надрукували без суттєвих скорочень, а додали наприкінці публікації всього один рядочок: „А потуги реанімувати комуністичне минуле, ніде правди діти, ще є. Задумаймося, що нас чекало б, якби певним силам із КПУ вдалося прийти до влади”. Ось приклад, як можна використати суто теоретичну статтю для вирішення конкретних практичних завдань.

Президентська кампанія 2004 року носить зовсім інше забарвлення. Серед трьох реальних кандидатів, які представляють опозицію, влада боїться тільки одного – Віктора Ющенка, який виступає від імені всього українського народу. Провладні агітатори

та вісімнадцять технічних кандидатів роблять все для того, щоб затушувати загальноукраїнський масштаб постаті Ющенка, знівелювати основний зміст виборчої кампанії, який полягає в тому, що Віктор Ющенко – народний кандидат, а Віктор Янукович – кандидат від влади. Якщо в 1999 році виборців лякали комуністичною ідеологією, то сьогодні на перший план вийшли гасла українського націоналізму, сепаратизму, які співставляють з фашизмом. Це робиться не випадково, адже переважна більшість населення русифікованого українського Сходу не розуміє багатоманітність терміну „націоналізм”, боїться навіть самої термінології. Для аргументації наводяться сторінки історії Другої світової війни, коли УПА вела боротьбу не лише проти німців, але й проти сталінського тоталітарного режиму. Мусується проблематика „кривавих розправ бандерівців”, „братського союзу українських націоналістів і гітлерівських фашистів” тощо. Тарас Чорновіл (вдало підібраний владою для критики Ющенка) відверто заявляє, що нацисти (скорочена назва „Нашої України” – М.В.) є синонімом фашистів. А який нормальний українець може підтримати фашизм? Роман Козак, який, ніби-то, представляє українських націоналістів, а насправді є звичайним провокатором, намагається переконати виборців, що ОУН йде разом з Ющенком проти існуючої влади. Нещодавні мітинги, які організувала влада в підтримку Януковича, відбувалися під гаслами „Фашизм не пройде”, „Нацизм – сучасний фашизм”, а з трибуни Верховної Ради депутати від більшості, яка канула в лету, почали відверто погрожувати прихильникам Ющенка репресіями.

Як бачите, прийшов час знову повернутися до з'ясування деякої політологічної термінології, зокрема націоналізму, хоча, правду кажучи, для сучасної науки ці питання давно вирішені. До речі, мої студенти вільно володіють знанням різноманітних теорій націй і націоналізму, серйозно не сприймаючи спроби деяких знавців від політології маніпулювати цим терміном. Вони добре розуміють, що сам термін нікому не загрожує. Небезпечними є люди, які його використовують в потрібному для них трактуванні, розпалюючи при цьому національну ворожнечу.

Про націоналізм в теоретичному плані

Слово „націоналізм” вперше згадується у XV столітті: в Лейпцігському університеті під час диспуту між професорами чеської нації та їх опонентами, що входили до складу інших об'єднань. Тоді воно означало певну університетську спільноту. В другій половині XIX століття термін „націоналізм” ототожнювався з боротьбою за національні права. З часів Першої світової війни „націоналізм”, особливо в масовій свідомості, набув негативного значення, ототожнюючись з ксенофобією і національною ворожнечею.

На думку Ентоні Сміта, термін „націоналізм” має різні значення: 1) процес формування та утвердження нації або національних держав загалом; 2) усвідомлення розуміння незалежності до нації, поєднане з прагненням її безпеки й процвітання; 3) мова і символізм; 4) ідеологія; 5) суспільний і політичний рух.

Нерідко націоналізм і патріотизм вживаються як синоніми. З цим погоджується Луїс Снайдер, який вважає, що патріотизм стоїть ближче до таких понять як батьківщина, країна, місце проживання; патріотизм виник раніше націоналізму; за своєю природою патріотизм не має агресивного характеру, це почуття, спрямоване на захист. Слово „шовінізм” (від прізвища полковника наполеонівської армії Ніколя Шовна де Рошфор) виникло як відповідна романтизована форма патріотизму. Дещо пізніше під шовінізмом розуміли екстремальний націоналізм, ксенофобію, національну і расову нетерпимість. Проведення межі між націоналізмом, патріотизмом і шовінізмом може бути чисто умовно. Необхідно погодитись із твердженням професора Г.Касьянова, що „залежно від конкретної історичної ситуації „найшляхетніший” патріотизм може перетворитися на шовінізм, який, своєю чергою, зацікавлена сторона здатна охарактеризувати як історично зумовлений, прогресивний націоналізм, який, у свою чергу, є виявом патріотизму – і так далі, без кінця”.

Г.Кон писав, що націоналізм має багато спільного з фашизмом і нацизмом. Однак, між ними є суттєва відмінність.

Для націоналіста нація – це етнічна спільнота, що вирізняється власною історією та мовою, члени цієї спільноти – це вільні громадяни, які мають рівні права і обов'язки у своєму територіально чітко окресленому „домі”. Мета націоналістів – підтримка життєдіяльності цієї спільноти, її автономії та єдності. Фашизм, зі свого боку, схильний убачати в нації засіб, знаряддя застосування сили щодо інших націй. Його прагнення більш експансіоністське, аніж спрямування на внутрішнє буття нації, він хвибує на тоталітарність. Саме тому сучасні дослідники пишуть (і навіть захищають дисертації) про історичні паралелі між гітлерівським нацизмом, фашизмом Муссоліні та ленінізмом і сталінізмом.

В залежності від того, що лежить в основі поняття „націоналізм” (ідеологія, доктрина, форма суспільної свідомості), розрізняють різноманітні типології націоналізму, окремі з яких вже стали класичними. Їх детально проаналізував Г.Касьянов. Ми ж зупинимось тільки на деяких.

Класична типологія націоналізму Карлтона Гейза, згідно з якою націоналізм бере свій початок наприкінці XVII століття і проходить наступні етапи: гуманістичний націоналізм (Руссо, Гердер); яacobінський націоналізм; традиційний націоналізм (орієнтація не на революційні методи, а традиційні); ліберальний націоналізм, прихильники якого доводили право націй на свою державу; інтегральний націоналізм, який відкидав основні гуманістичні принципи.

Типологія Луїса Снайдера, в основі якої лежить еволюція ідеології націоналізму, ділиться на чотири фази: 1) 1815-1871 – фаза „інтеграційна”, в ході якої відбувся перехід від феодалізму до державного об'єднання (Італія, Німеччина). На цій фазі націоналізм – творча сила; 2) 1871-1900 – „підривна фаза”, під час якої занепадають давні політичні утворення. На цій фазі націоналізм виконує роль руйнівної сили; 3) 1900-1939 (1945) – „агресивна фаза” з її кульмінацією у вигляді нацистської „організації”. Націоналізм наближується до імперіалізму; 4) 1945 – до наших днів – „сучасна фаза”, в ході якої націоналізм перетворюється у всесвітнє явище.

Типологія Ентоні Сміта поділяє націоналізм на етноцентричний і поліцентричний; початковий і розвинутий; успішний і невдалий; антиколоніальний та інтернаціональний; сепаратистський та діаспорний; іредентський та глобальний. Класифікація Макса Гайдмана визначає такі типи націоналізму: націоналізм пригноблених народів; іредентський націоналізм; запобіжний націоналізм; престижний націоналізм; свідомий націоналізм; підсвідомий націоналізм. І на цьому типології націоналізму не закінчуються.

Про націоналізм та його крайні форми

Під націоналізмом ми, прихильники Віктора Ющенка, розуміємо природний рух української нації за збереження своєї ідентичності, культурної самобутності, за політичне самоствердження національної Української держави. Разом з тим, ми рішуче засуджуємо крайні форми націоналізму – національний екстремізм та шовінізм. Під першим ми розуміємо різновид політичного екстремізму, що апелює до національної ідеї, гіперболізуючи значення національних завдань, проявляючи непримиренність, схильність до використання насильницьких, у тому числі збройних методів боротьби. Ми рішуче засуджуємо шовінізм, розуміючи під ним націоналізм панівної нації, що обґрунтовує або домагається на практиці панування над іншими народами в силу своєї уявної вищості.

Звернемось до історії. Готуючись до розв'язання Другої світової війни, Гітлер поставив перед собою одне з центральних завдань – розчленування й ліквідація Чехословаччини як держави. Він вдало використав „проблему” німецької національної меншини в ЧСР й добився на Мюнхенській конференції 1938 року передачі Німеччині Судетської області, в якій проживали німці. Хоча, відзначимо, що з боку чехословацького уряду не було зафіксовано жодних утисків щодо судетських німців. Аналогічно поступили арбітри в Європі – Німеччина та Італія – під час Віденського арбітражу 2 листопада 1938 року. Ще 29 вересня 1938 року було прийнято „Доповнення до угоди, підписаної в Мюнхені між Німеччиною,

Великобританією, Францією і Італією”, в якому констатовалося, що „як тільки буде врегульоване питання про польську і угорську меншини в Чехословаччині, Німеччина та Італія зі свого боку нададуть Чехословаччині гарантію”. ЧСР поступилася Угорщині 171.711 населення, з яких 33.324 були українцями, 16.463 чехами і словаками, 82.179 угорцями. Мораль нашої думки така: по-перше, вищеназване свідчить про використання національних проблем у великій політиці; по-друге, такі відносини між Німеччиною та Чехословаччиною необхідно розцінювати як відносини панування й підлеглості. В даному випадку, прикриваючись радикальним націоналізмом, Гітлер посягав на суверенітет іншої держави.

Інший приклад. В.Ленін, готуючи Жовтневий переворот, неодноразово піддавав критиці політику царизму по відношенню до націй, називаючи Росію – „тюрмою народів”. Але чи вирішила національне питання більшовицька революція? Заявляючи про право націй на самовизначення, Ленін, прийшовши до влади, розцінював цю справедливу вимогу народів як сепаратизм, буржуазний націоналізм. Отже, в умовах панування казарменного соціалізму неможливо вирішити національне питання, бо як тільки національна еліта заявляє про відокремлення, як починаються репресії пануючих над підлеглими (пригадаймо славетні імена Василя Стуса, В'ячеслава Чорновола, Левка Лук'яненка та багатьох інших). Вояків УПА теж тривалий проміжок часу вважали (а дехто вважає ще й тепер) запеклими українськими буржуазними націоналістами. Цікавий факт. На Нюрнберзькому процесі 1946 року генеральний прокурор СРСР М.Руденко вимагав прирівняти воїнів УПА до фашистських злочинців, однак представники США, Великобританії та інших країн-переможниць у війні відхилили цю пропозицію, виходячи з того, що УПА вела справедливу боротьбу за національне визволення, а це невід'ємне право будь-якого народу. Хіба не має рації Віктор Ющенко, коли з цього приводу пише: „Українці воювали в різних мундирах, багато було і тих, хто мав мужність почати визвольну боротьбу під власними прапорами. Насправді місце у світовій війні за людяність проти тоталітаризму визначали не тризуб чи зірочка на пілотці. По один бік у ній – радянські солдати, партизани та воїни-

повстанці, що воювали з німецькими загарбниками. По інший бік – ті, хто знищував полонених у таборах смерті й топив у морі біженців із Кенігсберга”. Хіба це не цивілізований підхід до вирішення проблеми, який свідчить про європейський тип мислення і переконань Віктора Ющенка?

Якою буде Україна Віктора Ющенка, наша Україна?

Дозволю собі знову повернутися до головного змісту цьогорічної президентської виборчої кампанії, яку деякі політтехнологи та власть імуші хотіли б звести до протистояння між стабільністю, державницьким мисленням (В.Янукович) та розпалюванням ворожнечі, розколом України на Схід і Захід (В.Ющенко). Якою ж буде Україна за президентства Віктора Ющенка?

„Я бачу Україну справедливою і заможною європейською державою. Де кожна людина може реалізувати свої можливості, не шукаючи кращої долі за кордоном. Де кожен, хто бажає працювати, має роботу і гідну зарплату. Де кожна дитина може отримати якісну освіту. Де кожен громадянин має доступ до належного медичного обслуговування; кожна літня людина отримує гідну пенсію. Де надійно захищене життя – сім'я, материнство і дитинство. Де шанують ветеранів. Де влада користується довірою і повагою громадян. Де державні чиновники компетентні і законослухняні, отримують високу зарплату і не беруть хабарів. Де всі рівні перед законом; де кожен із нас, а не лише багаті, може захистити свої права у суді. Де надійно гарантовані свобода думки, свобода слова, свобода совісті. Я бачу Україну державою, яку шанують і цінують її власні громадяни і до якої з повагою ставляться у світі. Я бачу Україну, в якій житимуть, як казав Олександр Довженко, „по закону Божеському і людському”. Таким є націоналізм Віктора Ющенка, який немає нічого спільного ні з політичним екстремізмом, ні з шовінізмом. Такими націоналістами є мільйони українців, які перестали боятися цього слова, що ним нас лякали впродовж століть. Шановні читачі, не бійтеся слів, вони ніколи вам не зашкодять. Бійтеся тих, хто ними маніпулює, намагаючись посіяти страх і зневіру.

МИКОЛА РЯБЧУК: „ПОЛІТИКА ВІКТОРА ЮЩЕНКА БУДЕ НЕ ПРОЮЩЕНКІВСЬКОЮ, А ПРОУКРАЇНСЬКОЮ”

У Львові, який справедливо вважається крупним науковим і культурним центром, є багато істориків та політичних публіцистів, проте книги лише двох викликають величезний резонанс в українському суспільстві, близькому і далекому зарубіжжі. Директор Інституту історичних досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка професор Ярослав Грицак в останній своїй праці „Страсті за націоналізмом” (2004) чітко заявив: „Хочу ствердити, що Україна має саме стільки націоналізму, скільки потрібно, щоби забезпечити належний мінімум політичної стабільності в державі”. Дослідник доводить, що в сучасних умовах відбувається закономірний процес зближення двох Україн – Східної (проросійської) та Західної (сборницької).

Протилежну позицію займає найвідоміший український політичний есеїст Микола Рябчук. Його книги „Від Малоросії до України”, „Дилеми українського Фауста: громадянське суспільство і „розбудова держави”, „Дві України: реальні межі, віртуальні війни” присвячені актуальним проблемам українського націотворення. Якщо Я.Грицак не бачить великого трагізму в роздвоєності України, то Микола Рябчук відзначає: „Суспільна амбівалентність, що виникла в Україні внаслідок десятиліть тоталітаризму та колоніалізму, стала відтак важливим об’єктом пропагандистських маніпуляцій, спрямованих на подальшу атомізацію суспільства й утримання його в не громадянському стані. При цьому об’єктивні відмінності між сходом України та її заходом використовуються для залякування населення „розколом” і „громадянським конфліктом” (що автоматично має асоціюватися з „громадянською війною”), для поглиблення недовіри між різними групами населення і нищення будь-якої суспільної солідарності, словом – створення найоптимальнішого для посткомуністичної олігархії середовища, де б вона могла виконувати роль

самопроголошеного „миротворця”. Іншими словами, Микола Рябчук ґрунтовно досліджує боротьбу авторитарної держави з громадянським суспільством, акцентуючи на зумисному, на багатьох рівнях і за допомогою різних засобів, плеканні суспільної амбівалентності, інертності, невизначеності, і водночас – на можливостях і спробах суспільства цю свою внутрішню амбівалентність подолати.

Не відкріємо великої тасмниці якщо стверджуватимемо, що мають право на існування обидва підходи – Ярослава Грицака про стирання відмінностей між різними регіонами України та Миколи Рябчика про маніпулювання влади існуванням двох Україн. Однак, в центрі нашої уваги буде нова книга Миколи Рябчука „Зона відчуження: українська олігархія між Сходом і Заходом” (2004). В передмові автор однозначно висловив своє ставлення до діючої влади, ставши на сторону народу: „Це їхня держава і вони розпоряджаються нею як хочуть і як уміють. Зрештою, всяка держава – це лише певний адміністративний та репресивний апарат. Він може належати усій нації, а може – лише групі людей. В Україні нації поки що нема, бо нема громадян. А є лиш держава, яка закономірно належить „ім”, а не „нам”. Мене не дивує, що населення не любить „їхньої” держави, не довіряє їй, і називає зневажливо „ця країна” або „ета страна”. Ця держава того заслуговує. А от чи заслуговує наше населення саме такої держави – побачимо на наступних виборах. Богу дякувати, вони ще проводяться”.

„Їхню” Україну на цих президентських виборах представляє Віктор Янукович, який, складається враження, вже не претендує на роль об’єднувача нації. Останні заяви „надійного” і „послідовного” про надання статусу державної російській мові, про небезпеку і „катастрофу” для України із вступом в НАТО, фактично, розставили всі крапки над „і”. Безліч так званих „технічних” кандидатів йому в цьому лише підспівують. Більш-менш „незалежні” кандидати думають не так про перемогу на президентських виборах, як про свої три відсотки на майбутніх парламентських. Сьогодні зрозуміло навіть людям, далеким від великої політики, що на роль лідера загальнонаціонального масштабу може претендувати тільки Віктор Ющенко.

Демократію, яку в Україні хоче запровадити теперішня політична еліта, Микола Рябчук називає „зімбабвійською”. З таким станом справ рішуче не погоджується опозиція в особі В.Ющенка, О.Мороза і Ю.Тимошенка, які час від часу змушені звертатися по допомогу до Заходу. Зрозуміло, що ця їх „зрадницька” позиція викликає серйозне занепокоєння в правлячих рядах. Окремі „технічні” кандидати лише для того балотуються, щоб акцентувати на „проамериканськості” Віктора Ющенка. В свою чергу США неодноразово закликали українську владу схаменутися, щоб уникнути відповідних санкцій з боку країн демократії. „Як і у випадку з братнім Зімбабве, - саркастично відзначає М.Рябчук, - ці санкції можуть включати позбавлення найкращих синів України в'їзних віз, заморожування їхніх банківських рахунків із мозольно заробленими в поєсі державотворення грошима, вигнання з Ради Європи тощо”. Як реагує українська влада? „Україна – незалежна держава і не дозволить втручатися у свої внутрішні справи” – неодноразово заявляли президент та його найближче оточення.

Влада буде все робити і вже робить для того, щоб снаплюжити Віктора Ющенка, застосовуючи проти нього і його команди найбрудніші політичні технології. На рахунок цього вони вже мають непоганий досвід і не гребують нічим. Микола Рябчук ще в 2002 році розмірковував: „Я, скажімо, ніскілечки не здивуюся, коли футбольні фанати, що закидали нещодавно камінням синагогу в Києві, за рік-два зізнаються, що є давніми прихильниками Віктора Ющенка і що саме його промови надихнули їх на подібні подвиги. Один з Кучминих найманців Дмитро Кисельов уже натякнув на ICTV на прямий зв'язок між нападом на синагогу та звільненням із тюрми депутата-унсовця Андрія Шкіля, а його колега Микола Княжицький, програвши на Львівщині вибори, повідомив усім, що Ющенко переміг завдяки підтримці націонал-соціалістичного електорату”.

Наших виборців уже важко здивувати чимось екстраординарним, а тому важко не погодитись з роздумами М.Рябчука: „Раби коштують дешево, особливо в злиденній країні, тож навряд чи буде великою несподіванкою виповзання на божий світ ще якогось понамарчука із плівками від спецслужб чи поява

якихось нових правдолюбців зі спогадами про те, як їх Ющенко й Зварич вербували до талібану на початку 90-х років (байдуже, що ніякого талібану тоді не було, він з'явився допіру в середині 90-х). Після всього, що відбулося, я навряд чи здивуюся, коли усміхнені диктори на „1+1” (Європа!) розкажуть мені, що це, власне, Ющенко приборав Гетьмана, а потім і Чорновола, щоб посісти їхні місця, та й журналістів Александрова і Гонгадзе він замочив, щоб запобігти викривальним публікаціям про банк „Україна” та про власну доньку, котра, як ми всі добре знаємо, той банк зруйнувала. Ну, а там, диви, люди Ющенка і на самого „папу” який-небудь замах придумують, - бо ж не кидати, справді, ще одну гранату у Вітренко чи ще якогось Шкрібляка від імені довірених осіб Віктора Андрійовича!..”. Все це мало місце під час останніх парламентських виборів. Додайте до цього нещодавній „напад” прихильників Ющенка на кандидата від влади в Івано-Франківську, спекуляції про владних ЗМІ з приводу стану здоров'я Віктора Андрійовича, підготовку опозицією „всенародного повстання” і вам стане все зрозуміло. На шпальтах деяких провладних закарпатських газет вже мусується думка про „нашистський слід” у смерті ректора УжНУ Володимира Сливки, про „підступність” „нашистського професора” Миколи Корпана тощо. Однак, ще не вечір... Важко навіть збагнути які ще спектаклі готує влада.

Вищеназваний перелік приписуваних Ющенкові злочинів можна назвати прикладами застосування чорних технологій. Але ж, використовуються не тільки вони. Якщо відкинути відверті наклепи та інсинуації, всі інші закиди телевізійних пропагандистів на адресу Ющенка зводяться до двох начебто цілком слушних тез: а) сам Ющенко, звісно, хороша людина, але він слабкий, нерішучий, некомпетентний, - а нам потрібна сильна, професійна влада; б) сам Ющенко, звісно, непоганий, але подивіться на його оточення (далі висмикуються імена тих чи тих „націоналістів”, „олігархів” чи просто „дурнів” – залежно від пропагандистських потреб). Суть цієї стратегії, звичайно, підступна: ввійти в довіру до телеглядача, ототожнившись на початку з його власним, позитивним поглядом на Ющенка, а тоді непомітно – через „але”

– нав'язати йому свою негативну думку як нібито його власну, похідну від внутрішніх роздумів та вагань. Навіть технології при показі черговості виборчої реклами роблять свою справу. На одному з провладних каналів реклама Ющенка слідує після географічної карти, на якій чітко поділена Україна. Складається враження, що мова йде про ющенківську рекламу, яка свідомо ділить Україну на захід і схід. Не випадково, що під час моєї зустрічі з вчителями на Воловеччині, мені доводилось роз'яснювати, що Віктор Ющенко до цього не має жодного відношення. Поява рейтингів двох реальних кандидатів теж переслідує свою мету: чим ближче до виборів рейтинги зрівнюються, а потім Віктор Янукович йде у відрив. Якщо врахувати, що наступного тижня рейтинги кандидатів публікувати заборонено, то останні результати свідчать про випередження Ющенка Януковичем від 5 до 10 відсотків. Це й вимагалось довести, а тому не вірте жодним екзит-полам 31 жовтня. Все це рука нашістів...

Миколу Рябчука важко назвати апологетом Ющенка. Та й сам він щодо лідера „Нашої України” має свою думку: „Я не схильний переоцінювати ані ораторських, ані інших здібностей Віктора Ющенка, проте знаю, що на посаді прем'єр-міністра він досяг за рік більшого, ніж усі попередні прем'єр-міністри разом із президентами разом узяті; знаю також, що він цілком непогано заповнив підконтрольні йому посади – причому професійні олігархи в уряді виявилися значно ефективнішими від професійних патріотів (що Ющенкові й справді варто на майбутнє врахувати); а також я пам'ятаю розмову двох персонажів на Мельниченкових пілвах, один із яких, дуже схожий на Миколу Азарова, жаліється комусь дуже схожому на президента Кучму, що капосний прем'єр-міністр Ющенко вперто не бажає підписувати якогось сумнівного документу. У відповідь президент Кучма скрушно зітхає: „Да, этот Ющенко не такой простой, как мы думали”.

Про компетентність Віктора Ющенка необхідно судити за його справами, а не за співчутливими зітханнями телевізійних пропагандистів. Я вже неодноразово писав про успіхи В.Ющенка на високих посадах, які він займав, а тому повністю поділяю думку

М.Рябчука: „Протягом п’яти років Ющенко цілком успішно керував Національним банком, зокрема й фатального 1998 року, коли гривня хоча й похитнулася, проте не покотилась у прірву слідом за російським рублем – великою мірою завдяки професійності головного банкіра. В 1999-2001 роках ця людина оживила напівмертву українську економіку, заткнула чимало злодійських дірок (за що, власне, й поплатилася врешті посадою), ліквідувала бартер, виплатила астрономічні заборгованості з пенсій та зарплат, скоротила зовнішній борг, здійснила цілий ряд необоротних реформ, наслідки яких відчутні й досі”. Незабаром нам знову знадобиться геній Ющенка, щоб виводити Україну з економічної скрути, яку нам залишила десятилітня ера Леоніда Даниловича (неоправдані витрати на бігборди провладного кандидата, несвоєчасні адресні допомоги по пенсіям, які не передбачені державним бюджетом, різке подорожчання продуктів харчування й не тільки, збільшення закордонного боргу, загальнодержавні інфляційні процеси тощо).

„Я знаю, - висловлює свою думку Микола Рябчук, - що Ющенко почувається вельми незатишно в ролі політичного лідера і що значно охочіше він би займався своїми бджолами, живописом чи бухгалтерсько-банківськими рахунками. Але в цьому є й своя перевага: він не шукає для себе особистої вигоди, а отже й політика його буде не проющенківською, а таки проукраїнською. І навіть коли вона із якихось причин нам не сподобається, ми зможемо цілком вільно вибрати собі іншого президента, - на відміну від сьогоденної ситуації, коли нам нав’язують безконечну „спадкоємність” кучм у різних реінкарнаціях”. Прислухаймося до цієї слушної думки.

Віктор Ющенко з-поміж багатьох кандидатів яскраво відрізняється своїми моральними рисами та етичними уподобаннями. Правий М.Рябчук, коли твердить, що „навіть коли б особиста порядність була єдиною чеснотою Віктора Ющенка, одного цього, гадаю, було б достатньо, щоб пов’язувати з ним певні сподівання, - надто вже рідкісна ця риса в політиці, особливо постсоветській. Зрозуміло, і Віктор Ющенко, й „Наша Україна” належать певній добі й певному соціуму, і в цьому сенсі мають

свої неминучі обмеження та недоліки. Але поки що це найкраще з усього, що ми маємо в нашому посткомуністичному політикумі, і це все-таки шанс на гуманніше, розумніше і справедливіше суспільство, ніж те, котре є і котре всіма правдами і неправдами захищають його супротивники”. Народ у загальній своїй масі вже визначився, але залишаються ще ті наші громадяни, які продовжують розгублено тупцюватися між звичним минулим і незвичним майбутнім, між Європою і Євразією, між гідним, але відповідальним життям та нікчемним, але щасливо-бездумним. Саме за них і точитиметься основна боротьба, перші результати якої матимемо вже 31 жовтня. Сучасна українська влада давно збагнула, що підтримувати в людині тваринне і рабське набагато простіше, ніж вичавлювати з неї раба і плекати громадянина.

Перемога Віктора Ющенка стане одним із етапів трансформації української свідомості, внаслідок чого відбудеться якісний стрибок у „вичавлюванні рабства” з наших душ, формування громадянського суспільства, яке впродовж тринадцяти років незалежності ми так і не спромоглися побудувати. Програма Віктора Ющенка зрозуміла для кожного українця: „Я йду на вибори, щоб подолати в Україні бідність і безробіття, забезпечити високі стандарти життя для простих людей. Я знаю, які проблеми хвилюють кожного громадянина України. Я знаю, як ці проблеми вирішувати – і я вмію їх вирішувати. Всі мої дії на посаді Президента будуть законними, прозорими і зрозумілими. Мої дії будуть рішучими, послідовними і ефективними. Вже з наступного року ми всі відчуємо, що живемо в зовсім іншій державі – яка дбає про всіх громадян, а не лише про чиновників і олігархів.

Тих, хто мене підтримає на виборах, і тим, хто цього не зробить, гарантую: я стоятиму на сторожі прав кожного з вас. В Україні буде зручно і затишно усім і кожному – в цьому я вбачаю свій головний обов’язок...”

Трембіта. – 2004. – 23 жовтня.

НАЦІОНАЛЬНА ЕЛІТА ВЖЕ ВИЗНАЧИЛАСЯ: ПЕРЕМОГА ВІКТОРА ЮЩЕНКА – ПЕРЕМОГА ВСІХ НАС

Сучасні політологи до національної еліти відносять духовно-інтелектуальну, господарську і політичну. За своєю структурою, джерелами формування національна еліта неоднорідна, але за ціллю своєї діяльності вона є однорідною, бо свідомо чи навіть неусвідомлено працює на утвердження і розвиток національної держави, формування політичної нації як спільноти усіх громадян, що проживають у даній державі. Від того наскільки потужною і авторитетною є національна еліта, залежить майбутнє соціально-економічного, політичного і культурного розвитку тієї чи іншої країни. Необхідно погодитись із твердженням Антоніни Колодій, що „ефективність діяльності політичної еліти України буде забезпечена, якщо сформується повноцінна і стабільна провідна верства, що відзначатиметься професіоналізмом, високим інтелектуальним рівнем, відданістю загальнонародським і національним ідеалам, активною участю у розбудові незалежної держави. Ці риси дають змогу політичній еліті стати чинником національної консолідації, політичної стабільності, здійснення економічної реформи та утвердження демократії”. В даній публікації, шановний читачу, підібрані висловлювання про сьогоденний стан справ у політичному житті України різних представників національної еліти – науковців, політиків і культурних діячів, більшість з яких становлять золотий фонд нашої нації, яка, безсумнівно, перебуває напередодні радикальних змін. То ж прислухаймося до них, а 21 листопада зробимо свій вибір, за який нам не буде соромно дивитися в очі своїм дітям.

Олександр Майборода – доктор історичних наук, завідувач відділу Інституту політичних та етнонаціональних досліджень НАН України: „Сьогодні життя дає нам шанс змінити фальшиву стабільність на розвиток, гідний рівень життя, свободу й можливості для кожного. Нам усім треба зробити лише одне зусилля – прийти й проголосувати за Ющенка. Це шанс позбутися

„зубного болю” й почати жити нормально. Це шанс нічого не боятися, мати стабільні високі доходи, жити по-людськи, нормально відпочивати, а не рахувати копійки до наступної 30-гривневої подачки влади. Ющенко показав, що має чітку картину майбутнього України. Він не витрачає часу на переділ власності та брудні технології. Уже сьогодні Ющенко продемонстрував свої перші укази на посаді Президента України, які стосуються соціальної політики й боротьби з корупцією. У них він окреслює як завдання, так і шляхи їх вирішення. А нам не треба боятися влади. Боятися треба не змін. Боятися треба загнаних усередину суспільних хвороб, які загрожують майбутньому нашої держави, майбутньому кожного з нас”.

Георгій Щокін – засновник та президент Міжрегіональної Академії управління персоналом, голова Всеукраїнського громадсько-патріотичного об’єднання „Український вибір”, професор, дійсний член (академік) та почесний доктор університетів та академій 11 країн світу: „Що ж побудувала нинішня влада в Україні? Що це за державний устрій або режим і чи має він аналоги в історичній ретроспективі і яка можливість його збереження в більш-менш віддаленому майбутньому? Давайте подивимось. Насамперед – постать глави цієї владної піраміди. Вона всім відома – це Леонід Кучма: руда, невиразна, невеличка людина з довгим носом та печаткою давнього і вірного прихильника „зеленого змія”. Волею долі і за певної (скоріше, вирішальної) допомоги тих, кого влаштувала його кандидатура, він (можливо, сам не сподіваючись) став главою найбільшої та, мабуть, найбагатшої європейської держави. Що сталося за 10 років кумівського „державотворення”, відомо всім. Достатньо нагадати, що за ці роки населення України зменшилося майже на 4 млн. осіб, що співвідносно з втратами у великій війні... Фігура Ющенка як можливого Президента України не втрачена для українського майбутнього, оскільки є впевненість у тому, що національно свідомі частина його оточення не дасть йому змоги звернути з обраного українського шляху. Це дуже і дуже обнадійлива особливість політичного феномена Ющенка. Запам’ятаємо її... На мою думку, як представника колективного роботодавця,

В.Янукович міг би за своїми даними стати керівником держави (можливо, вже в іншому житті)”.

Петро Масляк – академік НАН України: „Ющенко розумний, порядний і чесний. Він глибоко віруюча людина. Це в нього на обличчі написано. Що написано на обличчях деяких інших кандидатів у президенти, коментувати не буду. Але якщо ви не вмієте читати „по обличчю”, довірте це нашим малим дітям і онукам. Проведіть експеримент, який я неодноразово здійснював за першої нагоди з багатьма дітьми, в тому числі і з немовлятами, які не вміють говорити. Дітей не обдуриш. Вони вміть розкусять хто є хто. Покажіть вашій дитині чи онукові портрети хоча б найвірогідніших претендентів на президентство в Україні. Від одних вони відвертаються, побачивши інших, навіть жінок, починають плакати, а до портрета Ющенка тягнуться рукою з посмішкою і словом „дядя”. Воістину сказано: устами немовляти глаголиць істина... Ющенко дійсно агент, але не американського і російського імперіалізму чи сіонізму, а наш з вами агент, наших дітей і онуків”.

Іван Плющ – член координаційного комітету коаліції „Сила народу”, легенда українського парламентаризму, єдиний народний депутат, якого обирали Головою Верховної Ради двічі: „На відміну від нинішніх керівників, Віктор Ющенко глибоко свідомий того, що найперше треба підняти купівельну спроможність населення. Але піднімати її треба тільки в комплексі з іншими заходами. Так, як це було в 1999-2001 роках, коли урядом керував Ющенко. Тоді він почав піднімати купівельну спроможність населення, через кредитування села підтримав виробництво, дбав про розвиток сільської інфраструктури, виплатив заборгованості зарплати і почав їх підвищувати, чим не допустив „цінового вибуху” на продовольчому ринку. Зазначені в його передвиборній програмі заходи – кредитування, розвиток сільської інфраструктури, підвищення зарплат у два-три рази й пенсій удвічі – мають іти паралельно. Тоді реальні ціни на продукти харчування не здаватимуться людям такими страшними, як сьогодні”.

Юрій Костенко – лідер Української Народної партії, народний депутат України: „Людей, які пов’язують своє майбутнє з президентством Ющенка, виявилось настільки багато, що влада

з усіма її установами не змогла „забезпечити” своєму кандидату відсоток, потрібний для перемоги. Ми всі ще раз переконалися: голос народу сильніший за підкилимні ігри чиновників. Друге: Україна отримала загальнонаціонального лідера – це Віктор Ющенко, який переміг у 17-ти адміністративних одиницях – 16-ти областях та в столиці, місті Києві. Віктор Янукович виявився лише регіональним лідером, перемігши тільки в 8 областях, АР Крим та Севастополі. Ющенко виграв не лише Захід, а й Центр України, а центр держави завжди вважається важливим показником”.

Володимир Полохало – відомий український політолог та соціолог: „Янукович усвідомлюється громадянами як спадкоємець Кучми. Його рейтинг надзвичайно низький. Кучма є тягарем на ногах Януковича, що не дозволяє йому збільшити свій ресурс. Сьогоднішній рейтинг Януковича майже максимальний, він досяг стелі. 100-150%, як кажуть наближені до Прем’єр-міністра соціологи, він не досягне... Потенціал мобілізації електорату в Ющенка значно більший, ніж у Януковича. Врешті-решт, треба врахувати й те, що в опитуваннях через певні фобії широко відповідають зовсім не всі. Є підстави говорити, що рейтинг Ющенка вищий, ніж повідомляють соціологічні опитування. Аналогічний випадок був із СПУ і БЮТ на минулих парламентських виборах. Реальний розрив у рейтингах обох Вікторів сьогодні – 10%”.

Сергій Рахманін – редактор відділу політики найавторитетнішого серед інтелектуалів тижневика „Дзеркало тижня”, володар низки найпрестижніших журналістських регалій і нагород: „Наскільки спрацює схема „Схід-Захід”? По-перше, цю карту штучно нав’язують опоненти Ющенка. По-друге, це дуже умовний і уявний поділ України. Хіба можна порівняти східні Донецьк із Харковом. 97% селян Харківщини розмовляють українською і збираються голосувати за Ющенка. І Ющенку не слід купуватися на цю гру, виправдовуватись і загравати зі Сходом. Це його коріння, його менталітет. Він ніяк не висуванець Західної України. Просто тут у нього незаперечний авторитет національного лідера... Або ж узяти роздуту метафору, що Ющенко орієнтується на Захід, США і нехтує Росією. Та за статистикою за його

прем'єрства було більше пожвавлення російського бізнесу на Україні, ніж зараз. І навпаки: інтереси донецького бізнесу мало орієнтовані на Росію”.

Ігор Гринів – перший заступник керівника центрального штабу Віктора Ющенка: „Янукович має найбільше ефірного часу, при цьому – повністю відсутній негатив про нього. Зокрема, на УТ-1 лише фоново подаються повідомлення про інших кандидатів у президенти, а про Віктора Ющенка йде виключно негативна інформація. За кількістю негативного матеріалу на Ющенка першість тримає „Інтер”... Сьогодні у ЗМІ, крім замовчування інформації про Ющенка як кандидата на пост Президента України, використовується пряма його дискредитація”.

Олександр Зінченко – заступник голови Верховної Ради України: „Усі владні піартехнологі, усі кризові менеджери, „наперсточники з київського вокзалу” з обличчями Гельмана і Павловського не розуміють ментальності наших людей. Те, як з їхньої подачі центральні канали показують Ющенка, у нормальної людини викликає відторгнення. Це сприйме лише люмпенізоване середовище, для якого „Мурка” – найкраща пісня у світі, а Філіп Кіркоров – найкращий виконавець. Російські технологі, які працюють в Україні, продають тут те, на що був попит у Росії декілька років тому, – ненависть і розбрат. Вони не створюють, а руйнують. Я впевнений, що в Україні такі технологі не переможуть ніколи”.

Дмитро Павличко – визначний український поет, Герой України: „Віктор Ющенко символізує найосвіченішу, елітну верству українського суспільства. Його команда – це наукова, творча, духовна інтелігенція України. Опоненти Ющенка з провладного табору як аргумент у протистоянні з ним намагаються виставити ідею якоїсь стабілізації. Однак ми чудово розуміємо, про що йдеться. Нам така „стабільність” не потрібна. Ми повинні змінити не лише законодавчу систему, але – і це є головним – змінити суспільну свідомість української нації у бік європейського, демократичного мислення. Ця свідомість і є в команді нашого кандидата. Тому перемога Віктора Ющенка буде перемогою не лише його особисто чи його команди. Це буде перемогою всієї України”.

Павло Мовчан – голова товариства „Просвіта”:
„Характеризуючи Віктора Андрійовича як людину і як політика, хочу насамперед зауважити: ми всі максималісти і вимагаємо іноді неможливого, достосовуючи до того образу лідера, який сформувався протягом кількох років. Ми хотіли б бачити залізну волю, командорські інтонації, забуваючи про те, що це чиста, добра душа. Про його позитивні сторони багато хто знає. Це людина, яка готова слухати, готова сприймати чужий біль, сприймати і обробляти безліч інформації. Я теж максималіст. І саме тому ми сьогодні зробимо те, чого не зробили протягом століть. Мусимо зробити. Бо іншого немає. Інше – від лукавого. Віктор Ющенко не випадковий у нашій долі, у цьому часовому проміжку. Це реальна політична постать, яка потрібна сьогодні Україні як ніколи”.

Ліна Костенко – видатна українська поетеса, довірена особа Віктора Ющенка: „Раніше, коли творча інтелігенція зверталася до народу, я не бачила в цьому сенсу. А тепер, мені здається, сенс з’явився. Тому що тепер в цих зверненнях дійсно звучать ті думки, які народ розуміє і поділяє. Вони говорять правду. Вони щирі. Кожне правдиве слово сьогодні вагоме і важливе... За те, що в нас такі лідери, що в нас нема авторитетів, ми повинні звинувачувати тільки себе. Тому якщо ти вже знайшов того, кому можеш довірити майбутнє цієї країни, твій обов’язок – його підтримати”.

Роман Безсмертний – член координаційного комітету коаліції „Сила народу”: „Треба розуміти, що великою частиною людсь у владі керує страх. Страх позбутися влади менший за страх бути розшматованим. Ми не живемо в замкнутому ізольованому світі, і пробачення їм не буде. Не дай Бог щось станеться з Ющенком, м’ячик маленький (Земна куля – Ред.), тікати буде нікуди. Історія знає приклади, коли одна смерть тягне за собою трагедію мільйонів. Тому всі ці стеження на Ай-Петрі, всі ці „КамАЗИ”, все те, про що Ющенко знає, але не говорить, - це лише спроба помотати нерви. Не більше”.

Анатолій Гриценко – заступник керівника виборчої кампанії Віктора Ющенка: „Сьогодні уряд Януковича збільшує борги із зарплати. На всі боки вихваляючись „небаченим економічним зростанням”, цей уряд не в змозі вчасно виплатити

навіть відпускні освітянам. З подачі уряду Януковича Президент Кучма наклав вето на закон, згідно з яким борги перед освітянами визнавалися державним боргом. Від таких керівників громадянам доведеться довго чекати повернення невиплачених зарплат. Натомість уряд Віктора Ющенка у 2000 році переломив сумну традицію накопичення боргів із зарплати, забезпечив стовідсоткові поточні виплати зарплат бюджетникам і започаткував процес повернення боргів. Протягом 2000-го та першого півріччя 2001 року загальна сума боргів із зарплати скоротилася на 2,1 млрд. гривень, або на третину, а борги працівникам соціально-культурної сфери – на дві третини. Щоб не допускати утворення нових боргів, з ініціативи уряду Ющенка Верховна Рада прийняла закон, згідно з яким було значно посилено адміністративну і кримінальну відповідальність посадових осіб за несвоєчасну виплату зарплати. Отже, Ющенко знає, як повернути людям борги із зарплати – і зробить це. Згідно з Планом дій, протягом 2005 року всі заборгованості буде виплачено”.

В'ячеслав Кириленко – Народний депутат України: „Позицію блоку Ющенка оприлюднено давно: мінімальна заробітна плата має поступово зрівнятися із прожитковим мінімумом (362 гривні), а потім перевищити його. Те саме ж стосується пенсій та інших видів соціальної допомоги. Ми вели мову про це ще минулого року, сказали, де взяти кошти, вказали на приховані мільярди, а потім – додаткові ресурси, після чого внесли необхідні законопроекти. Ще в січні цього року Ющенко подав законопроект про наближення мінімальної зарплати до прожиткового мінімуму. Перший етап підвищення мав відбутися ще до липня, а з 1 січня 2005 року мінімальна зарплата мала зрівнятися із прожитковим мінімумом, після чого перевищити його. Янукович, розуміючи, що народ не сприймає соціальної політики нинішнього уряду, узяв на озброєння соціальну роботу й гасла Ющенка. Що ж, це суто передвиборний крок, і виборці це чудово розуміють. Я, зустрічаючись із пенсіонерами свого виборчого округу, чув від багатьох таку думку: „Підвищені пенсії ми, звичайно, візьмемо, тому що це гроші, украдені в нас. Але голосуватимемо за людину, яка ніколи не крала, - за Ющенка”.

Сергій Ратушняк – Народний депутат України: „Ставлюся до Ющенка з повагою... На мою думку, він набагато мудріша й сильніша людина, аніж здається, навіть його прихильникам. Також вважаю, що його моральний стрижень більш міцний, ніж хотілося б декому із його близького оточення. Це самодостатня, фундаментальна особистість. За останні півтора року він зміжнів як політик і став вище якихось вузьких корпоративних інтересів. Віктор Ющенко мислить масштабно, як і має думати кандидат на посаду лідера нації. Гадаю, він зуміє зберегти злагоду в суспільстві. Якщо говорити більш конкретно, то при Президентові Ющенку ніколи не буде „закарпатського варіанту” – коли на виборах 2002 року перемогли опозиційні сили, а губернатором призначили представника політичних аутсайдерів. Переконали, що Віктор Ющенко, наприклад, на Донеччині ніколи не призначить губернатором вихідця з Галичини”.

Іван Іванчо – Народний депутат України: „Сприймаю його дуже позитивно, бо це – інтелігентна, толерантна й мужня людина. Зараз проти Ющенка бореться вся державна машина, але він відважно й благородно витримує всі удари. Він дійсно боєць і патріот. Переконали, що Віктор Ющенко гідний того, щоб бути главою держави. Він давно це підтвердив своєю роботою і особистими якостями”.

Олександр Кеменяш – Народний депутат України: „Якщо я беру участь у виборчій кампанії Віктора Ющенка, це і є яскравим свідченням мого ставлення до нього. Наголошую, активно дію в кампанії і несу конкретну відповідальність за певну ділянку роботи. А чому я, позафракційний депутат, один із керівників соціал-демократичної партії (немає нічого спільного із СДПУ(о) – Ред.) підтримав Віктора Ющенка? Перш за все тому, що упродовж трьох років у цього політика найбільший рейтинг і зберігається сталий електорат. Оцей фактор, думаю, про щось говорить. Тобто Віктор Ющенко є народним кандидатом. Така довготривала підтримка Ющенка народом також підтверджує, що українці мудрі й обдурити їх не так легко. Люди вже не вірять тим політикам, котрі за три місяці творять „дива”, до того ж за наші з вами гроші”.

Віктор Балога – Народний депутат України: „Віктор Ющенко імponує мені перш за все своєю шляхетністю і мудрістю. Ви подивіться, що творить проти нього діюча влада, а він навіть у таких „бойових” умовах зберігає благородство. Бореться з цинічною, бандитською владою, котра нехтує всіма нормами моралі, гідно, не озлоблюючись. Зауважте, у Віктора Ющенко ніколи немає на обличчі виразу ненависті, чого не скажеш про його політичних опонентів. Саме такий нам потрібен лідер нації: з міцною моральною основою, не озлоблений, що зуміє побудувати цивілізоване суспільство. Я особисто, як і більшість українців, хочу жити в країні вільних і відповідальних громадян, а не в „поліцейській” державі”.

Ніна Матвієнко – народна артистка України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка: „Віктор ворогів не шукає, а шукає однодумців, яким болить доля України, шукає шляхи виходу з кризової ситуації в державі. Є люди, які руйнують, а є – котрі будують. Не всі сьогоднішні патріоти можуть будувати, то хай хоч не заважають. А Віктор Ющенко – будівничий! Справжній майстер! Про це можна судити по його роботі на чолі уряду і як голови Нацбанку. Кажуть, нині Ющенко отримує щодня листів, може, й не менше, ніж тоді, коли був прем'єром. Пишуть з усіх областей, з найвіддаленіших куточків України. З надією, що якимось допоможе, підтримає, щось порадить. І що цікаво? Серед цих листів дві третини, а то й більше – від жінок. Може, тому, що жінка сьогодні більше, ніж чоловік, не захищена від усіх негараздів. А ще, гадаю, ми, жінки, здатні швидше розпізнати в людині її кращі якості, відчутти доброту, чесність, порядність. А у Віктора такий погляд, непоказна усмішка і знаходить він такі прості, переконливі слова, що йому відразу повіриш. Я б сказала: Ющенко дуже щасливий чоловік, незалежно від того, якою буде його подальша доля. Будь щасливим, Вікторе! Будь здоровим! Нашими ж бажаннями і з Божою ласкою – пройти тобі тернову дорогу достойно: в ім'я ідеї, України, в ім'я Батька, Матері і наших українських дітей!”.

Олександр Шалімов – головний хірург Міністерства охорони здоров'я України, Герой соціалістичної праці, академік

НАН України та Академії медичних наук: „Я, Олександр Олександрович Шалімов, все своє життя присвячую питанням охорони здоров'я (лікуванню хворих). Під час виборів Президента я продовжую виступати серед медичних працівників і проводжу обстеження і консультації хворих. Я дав згоду бути довіреною особою кандидата в Президенти В.А.Ющенко з питань охорони здоров'я, котрий при сприянні Української Народної партії допомагає проводити обстеження хворих у віддалених куточках України. Як лікар я поважаю Віктора Ющенко за те, що він береже своє здоров'я. Чи не жарт – Віктор Андрійович тридцять разів піднімався на найвищу вершину України, гору Говерлу! Це дуже сильна Людина. Проголосую за нього”.

Святослав Вакарчук – керівник рок-гурту „Океан Ельзи”, довірена особа Віктора Ющенко: „Я знайомий з багатьма людьми – політиками, журналістами, громадськими діячами, - зв'язаними з тими чи іншими політичними силами. Дехто з них – мої друзі. І я просто не можу собі дозволити ставити особисті відносини в залежність від політичних поглядів близької мені людини. Політичні погляди – це тільки політичні погляди. І мені все рівно, як віднесуться до мого політичного вибору. Коли щось зміниться, можливо, зміниться й моє відношення до політики. Просто зараз я хочу допомогти саме Віктору Ющенку”.

Олег Скрипка – лідер найкращого вітчизняного рок-гурту „ВВ”: „На попередніх виборах нам погрожували й примушували підтримувати Кучму. У мене забирали квартиру й погрожували вбивством. Подали до суду. Я не злякався, і ми таки не брали участі у виборах. І після цього зрозуміло, що я не буду підтримувати владу. У мене досі квартира на Подолі під арештом. Як я можу грати за владу, якщо вона мені, поперше, нічого доброго не зробила, а по-друге, стільки шкоди завдала... Ми співаємо й кажемо, що підтримуємо Ющенко, бо я хочу, щоб мої діти жили не на зоні, а щоб вони в культурній країні жили, в Українській державі, а не в країні без своєї культури, у країні шансону, „голімої”, пластикової попси тощо. Уся інтелігентна публіка – за Ющенко, і вона розуміє, що це вибір серця, а не грошей”.

Олександр Положинський – лідер рок-гурту „Тартак“:
„Скажіть друзям і знайомим, обов’язково скажіть батькам: нехай не вмикають телевизор ці найближчі тижні до виборів. Я сам працював на телебаченні й знаю, як зараз технічними засобами з білого роблять чорне, а з розумного глядача – дурня. Давайте нарешті жити своїм розумом і своїм серцем. Давайте робити свідомий вибір і головне – сильний вибір. Ми прагнемо змін. Ми хочемо самі вирішувати, їхати нам до столиці на концерт чи ні. Ми хочемо самі вирішувати своє майбутнє. Ми самі хочемо вирішувати, за кого нам голосувати. Нам не потрібно, щоб за нас це вирішувало телебачення. Ми проти, щоб нас зганяли силою на підтримку провладного кандидата”.

Отже, політична і духовна еліти України своє слово сказали. 21 листопада український народ зробить свій вибір. Від того, яким він буде, багато в чому залежить майбутнє нашої країни, наших дітей і внуків. А завершити цю публікацію хотілося б словами Віктора Ющенка із його останньої книги „Вірю в Україну“: „2004 рік в Україні стане роком вибору народом не лише Президента, але й історичної долі своєї країни. Я звертаюся до всіх громадян, котрим не байдуже майбутнє України. Ми повинні об’єднати духовні, інтелектуальні зусилля і дійти згоди й порозуміння щодо порядку у нашому спільному домі. Це стане основою та суспільним дороговказом політики майбутньої влади. Я пропоную своє бачення розвитку України і закликаю кожного з вас сказати власне слово, зробити власний крок до спільного творення гідного й заможного майбутнього. Пам’ятаймо! Ніхто нам не збудує держави, коли ми самі її не збудуємо. В Україні, у нас з вами є все, щоб бути процвітаючою європейською державою!”.

Трибуна. – 2004. – 19 листопада.

ПЕРЕМОГА БУДЕ ЗА НАМИ!

ВИСТУП ДОВІРЕНОЇ ОСОБИ КАНДИДАТА НА ПОСТ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВІКТОРА ЮЩЕНКА ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ВЕГЕША НА МІТИНГУ В СВАЛЯВІ

18 вересня 2004 року

Дорогі закарпатці!

Серед двадцяти шести кандидатів на пост Президента України лише один відкрито заявив, що не виступає від імені якоїсь партії, групи чи клану. Мова йде про людину, яка готова взяти всю відповідальність за долю країни і яка спирається на підтримку свого головного союзника – народу. Такою людиною і таким кандидатом є Віктор Ющенко, якого цілком справедливо український народ називає своїм майбутнім президентом. Віктор Ющенко і народ України хоче кардинальних змін на краще, в той час як влада прагне одного – зберегти все так, як є. Отже, головний зміст нинішньої президентської кампанії – не протиріччя між двома основними кандидатами Віктором Ющенком і Віктором Януковичем, а між владою і народом, минулим і майбутнім.

Щоб там не говорила влада, Віктор Ющенко є тим політиком, що здатний об'єднати націю для подальшого поступу вперед. Він вірить у перемогу, знає як її досягти і, що найголовніше, може радикально змінити життя українського народу на краще. Віктор Ющенко – лідер всеукраїнського масштабу, послідовний прихильник європейського вибору, політик-реаліст, який усе своє свідоме життя працював і творив для блага народу України.

У цьому нас переконує його діяльність і на посаді голови Національного банку України, і на посаді Прем'єр-міністра. Як сьогодні не паплюжили б Віктора Андрійовича, однак нікому не вдасться заперечити уперті факти: саме Ющенко сформулював концепцію банківської справи в незалежній Україні та врятував молоді вітчизняні фінанси від краху. Український народ добре пам'ятає й інше: за прем'єрства Ющенка Україна відмовилась від

позик, припинились відключення електроенергії в містах і селах, збільшилися витрати на соціальні цілі. Саме при Ющенкові протягом року була ліквідована бюджетна заборгованість із не виплат зарплат, пенсій та стипендій. За короткочасний період прем'єрства Ющенко та його команда дали людям надію, що викликало великий переляк серед олігархічних кланів. Усі сили зла об'єдналися проти прогресу, змусивши реформаторський уряд Ющенка піти у відставку. Тоді Віктор Андрійович пророче заявив: „Я йду, щоб повернутися”. Ющенко дотримався свого слова. Виступаючи 4 липня на Співочому полі у Києві, Ющенко рішуче заявив: „Ми не боїмося влади. Це вона нас боїться! Вона боїться свого народу, боїться правди та свободи, які є в серці кожного з нас! Я спираюся на силу народу. Я вірю у свої й ваші сили. Я прошу в Бога милості для України!”. Перемога Віктора Ющенка – це перемога всіх нас.

Віктор Ющенко запропонував реальний план дій, який назвав „Десять кроків назустріч людям”. Теперішня влада постійно твердить про небачені раніше темпи економічного розвитку України, про якесь економічне диво, що переживає наша промисловість та економіка загалом. Однак, виникає закономірне запитання: кому потрібне таке економічне диво, яке не відчувають на собі мільйони простих громадян України, що опинилися за межею бідності? Програма Віктора Ющенка пропонує перейти від паперового зростання економіки до реального, а це можливо лише тоді, коли почнеться справжня боротьба з корупцією та зловживаннями влади, коли суди і прокуратури захищатимуть інтереси людей, інтереси держави, а не служитимуть олігархам. Лише за цих умов зарплати і пенсії стануть високими, а податки низькими. А сьогодні ми тішимося, що нам вчасно платять зарплату, а пенсіонерам на 20-30 гривень підняли пенсії. Хоча загалом відомо: уже сьогодні зарплати й пенсії можна підвищити на 30 відсотків, а стипендії студентам – удвічі. Отже, більші зарплати – це більші пенсії.

Біда, а не економічне диво, змушують сім мільйонів українців шукати кращого життя по різних куточках світу. Президентська програма Віктора Ющенка передбачає н'ять

мільйонів робочих місць за п'ять років. І це не пусті слова. Економічна політика буде спрямована на розвиток внутрішнього ринку, а в економіку України буде залучено інвестицій у 10 разів більше, ніж сьогодні. Ми пам'ятаємо, що півтора року прем'єрства Віктора Ющенка вистачило для вирішення цілого ряду глобальних питань. А якби йому дали попрацювати ще п'ять років, ми б уже жили на рівні країн Прибалтики.

Я не розкрию якусь державну таємницю, якщо скажу, що нас, українців, уже далеко не 50 мільйонів. Щороку нас стає на тридцять тисяч менше, смертність уже давно випереджує народжуваність. Поглиблюється процес нищення генофонду нації й за цим критерієм Україна вже давно відноситься до країн так званого „третього світу”. Так далі продовжуватися не може. Віктор Ющенко зламає тенденцію скорочення чисельності населення, а медицина стане більш якісною і доступною. Це стосується також вітчизняної середньої та вищої освіти. Вона буде доступною, даватиме кожному рівні умови й високо цінуватиметься за кордоном. Прийшов час повернути престиж і повагу професії вчителя.

Основою української економіки завжди був аграрний сектор. Сьогодні Україна перетворилася із могутньої хліборобської держави у країну, яка заковує хліб за кордоном. Віктор Ющенко знає як підняти рівень доходів селян до середнього по країні, як зробити фінансові ресурси доступними селянам, як збудувати сучасну транспортну інфраструктуру та завершити газифікацію. Він все зробить для того, щоб зупинити спекулятивні махінації навколо продажу землі. Вона буде власністю тих, хто її обробляє.

Україна – миролюбна держава, яка добровільно відмовилася від ядерного статусу. На словах про це заявляє і теперішня влада, хоча на ділі ми вводимо український військовий контингент до Іраку. Віктор Ющенко пропонує реальний план створення в Україні боєздатної армії, скорочення терміну строкової військової служби до 12 місяців починаючи з весняного призову 2005 року. Починаючи з 2010 року наш Президент скасує призов на військову службу і забезпечить комплектування професійної армії за контрактом. За президентства Ющенка українські війська покинуть Ірак.

Зовнішньополітична діяльність України на сучасному етапі викликає здивування в усьому цивілізованому світі. Постійне шарахання між орієнтацією на Захід і Схід є доказом непослідовності та непередбачуваності. Це призводить до падіння іміджу держави на міжнародній арені, викликає побоювання в міжнародних інвесторів мати ділові відносини з Україною. Замість плазування як перед Заходом, так і Росією, зовнішня політика України має стати чесною, прозорою, послідовною і економічно вигідною. Сьогодні, як ніколи, актуальні слова визначного англійського політика Уїнстона Черчілля: „Великобританія не має постійних друзів і ворогів, вона має прагматичні національні інтереси”. Віктор Ющенко все зробить для того, щоб наші партнери як на Сході, так і на Заході побачили іншу Україну – міцну, надійну, яка дотримується зобов'язань і водночас здатна захистити свої національні інтереси.

Дорогі земляки!

31 жовтня ми підемо на виборчі дільниці, щоб віддати свій голос за наше майбутнє, майбутнє наших дітей і внуків. Проголосуйте так, як підказує вам ваша совість. Не дайте себе обдурити дрібними подачками і численними обіцянками. 31 жовтня ми маємо бути всі як один, весь український народ. Стара влада повністю себе вичерпала, стала баластом і повинна відійти вбік. Врятувати систему, при якій не хоче жити народ, - неможливо. Зробимо для влади сюрприз – переможемо уже в першому турі, щоб якнайшвидше почате нове життя.

P.S. Від редакції. Після завершення виступу Миколи Вегеша до нього підійшла похилого віку жінку і вручила вишитий власними руками рушничок, на якому на фоні червоної калини – символу України – закарбовані слова „Сила народу”. Автор просила передати рушничок Віктору Андрійовичу Ющенку, побажавши йому швидкого виздоровлення і перемоги на виборах.

Трибуна. – 2004. – 25 вересня.

МИКОЛА ВЕГЕШ: „ЮЩЕНКО ДАВ ЛЮДЯМ НАДІЮ, ЯКА МАЄ СТАТИ РЕАЛЬНІСТЮ”

Минулого тижня Віктор Ющенко вручив посвідчення довіреної особи ужгородцю Миколі Вегешу – декану історичного факультету, завідувачу кафедри політології, доктору історичних наук, професору УжНУ. З-поміж чотирьох кандидатів на право представляти інтереси кандидата в президенти по 72-му округу Віктор Андрійович зупинив свій вибір на Миколі Миколайовичу.

- Пане Миколо, чому Ви вирішили допомогти на виборах Ющенку?

- Гадаю, кожна людина, яка користується авторитетом у суспільстві, повинна сьогодні визначитися. Я це зробив. Мені не подобається той режим, який нині панує в державі. Якщо до влади прийде провладний кандидат, абсолютно нічого не зміниться. Тому в мене одна надія – на Ющенка. Чесно кажучи, мої переконання поділяють багато колег, які таємно зізнаються, що голосуватимуть за Ющенка.

- Як проходило вручення посвідчень довіреної особи?

- Вручення посвідчень відбувалося у два етапи. Віктор Андрійович кожного привітав. Він володіє надзвичайною харизмою, з якою серед українських політиків зрівняється хіба що харизма Юлії Тимошенко. І скажу вам, що на нинішніх виборах харизма відіграє величезну роль, тому що люди не дуже добре ознайомлені з передвиборчими програмами кандидатів.

- Чим можна пояснити те, що Віктор Андрійович націлений на повернення в українську школу п'ятибальної системи оцінювання?

- Проблеми освіти Ющенко розуміє дуже глибоко. Він хоче зробити вищу освіту для українців абсолютно безкоштовною, за рахунок держзамовлень. Відомо, що нині через маленькі зарплати викладачів у вузах процвітає корупція. А щодо 12-бальної системи оцінювання, то вона на сьогодні не є чітко розробленою. А стара п'ятибальна настільки вкорінилася у нашій свідомості, що все-

одно ми кажемо, що 9 балів – це „четвірка”, 12 – „п’ятірка” і т.д. Та й взагалі він переконаний, що не все було погано в старій школі.

- Вас намагалися використовувати в піар-акціях влади?

- Певний час мене постійно запрошували на радіо, у провладну пресу виступити щодо питання політичної реформи. Я сказав: „Хлопці, я виступлю, але – проти”. Тоді від мене відчепилися. А коли дізналися, що я став довіреною особою Ющенка, взагалі залишили в спокої. Не знаю, може пізніше й почнеться якийсь тиск.

- На Вашу думку, що може вплинути на перемогу лідера „Нашої України”?

- Однозначно перемога за тим кандидатом, який піде в народ. Потрібно пояснювати людям, яких успіхів Ющенко домігся будучи прем’єр-міністром. Наприклад, виплатив усі бюджетні заборгованості. А звідки він взяв на це гроші? Притиснув олігархів. А ці олігархи й скинули його, не дали допрацювати. А в нього були величезні плани. Але основне – він дав людям надію, яка має стати реальністю!

*Інтерв’ю взяла Мирослава Кочіш
(Старий Замок. – 2004. – 13-19 серпня).*

**„НЕ ДУМАЮ, ЩО ПІД ЧАС ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ
ВИБОРІВ МОЖЛИВИЙ МУКАЧІВСЬКИЙ СЦЕНАРІЙ”,
ВВАЖАЄ ВІДОМИЙ ЗАКАРПАТСЬКИЙ ПОЛІТОЛОГ
МИКОЛА ВЕГЕШ**

Не секрет, що позбувшись ідеологічного керівництва КПРС, кафедри суспільних дисциплін у наших вузах просто позмінювали вивіски і перетворювалися із кафедр історії КПРС, наукового комунізму, атеїзму на кафедри політології, соціології, релігієзнавства. Але серйозну наукову базу не напрацюєш за кілька років. Як з цим справи в УжНУ, поцікавилися в завідувача кафедри політології цього провідного закарпатського вузу Миколи Вегеша.

- Я погоджуюсь, що для створення боекватної та самодостатньої кафедри потрібен час. Кафедра політології УжНУ сформувалася на базі колишньої кафедри наукового комунізму. Тобто ми пройшли той же шлях розвитку, що і решта аналогічних кафедр в Україні. Однак за всіма показниками в нас уже мало що нагадує про колишню кафедру наукового комунізму. Тут працюють люди, які далекі від комуністичних стереотипів, притаманних нашим попередникам наприкінці 80-х років. До речі, це стосується й наших студентів, світогляд яких формувався вже в незалежній Україні. Нам, як правило, доводиться їм з нуля пояснювати теоретичні основи марксизму, викладаючи історію політичної думки.

Ким працюють ваші випускники? Перед істориком за часів СРСР були два можливі шляхи професійного самовизначення: або викладач у школі чи вузі, або кар'єра в партійних чи державних органах влади. Що змінилося з того часу?

- Теперішні наші випускники теж можуть працювати вчителями, як і в комуністичні часи. Можуть вони також займати посади в партійних структурах і державних органах влади. Нещодавно науково-методична комісія Міносвіти і науки України, до складу якої я входжу, запропонувала Міністерству праці та соціальної політики держстандарт, в якому чітко обумовлені перспективи подальшого працевлаштування наших випускників. Тепер кінцеве слово за Кабінетом Міністрів України. В разі успішного

завершення процесу прийняття держстандарту спеціальність „Політологія” належатиме до найпрестижніших і вкрай необхідних професій у нашій молодій державі.

Зрозуміло, що політологи не можуть бути байдужі до сучасних політичних процесів. Чи є на ваших випускників попит з боку діючих політиків? Чи консультуються з вами органи державної влади, партії, виборчі штаби тощо? Наскільки дієвою може бути така співпраця і чи є вона взагалі?

- Не сумніваюсь, що під час теперішніх виборів різні штаби залучатимуть наших студентів. Як завідувач кафедри, демократично підходжу до цієї проблеми. Наші студенти і викладачі можуть, і вони це роблять, вільно, залежно від своїх політичних переконань, брати участь у президентських виборах (члени штабів, спостерігачі тощо). Що стосується співпраці з органами державної влади, то, на жаль, жоден з губернаторів краю за роки незалежності наших послуг не потребував. Можливо, з часом щось зміниться.

В такому розрізі кілька конкретних питань щодо політичної ситуації на Закарпатті. Як ви її оцінюєте? Наскільки виправданим є стереотип: Закарпаття – вотчина СДПУ(о)? Які вирішальні фактори впливають на політичний розвиток Закарпаття?

- Політична система України не має аналогів у світі. Окрім Президента і уряду, в нас досить впливовим є апарат Адміністрації Президента, який очолює голова СДПУ(о). Саме В.Медведчук, що не є секретом, пропонує Л.Кучмі кандидатури голів обласних адміністрацій. Виходячи з цього, нема нічого дивного, що область уже кілька років поспіль вважається, за вашим влучним висловлюванням, вотчиною СДПУ(о). В разі прийняття так званої „політичної реформи” губернаторів призначатиме голова уряду.

Ви стали довіреною особою В.Ющенка на Закарпатті. Чи задоволені перебігом виборчої кампанії в області? Наскільки ефективно діє штаб Ющенка? Чи відчувається тиск влади на представників опозиції?

- „Наша Україна” порівняно пізніше почала збір підписів на користь нашого кандидата, і в цьому ми не бачимо ніякої трагедії. Наш кандидат користується великим авторитетом і підтримкою в

народі, а тому люди охоче ставлять свій підпис, сподіваючись на краще майбутнє, яке пов'язують з перемогою Віктора Ющенка на виборах. Незважаючи на тиск влади на представників опозиції, який, безперечно, має місце по всій Україні, під виборчої кампанії очікуємо у вересні-жовтні. Наші штаби очолюють досвідчені й авторитетні люди, які не перший рік у політиці. Готові ми також до застосування владою найбрудніших, так званих чорних технологій.

Що необхідно зробити, аби мукачівський сценарій виборів не повторився у всій країні? Наскільки можлива в цьому плані співпраця з комуністами, соціалістами? До речі, професор Іван Минович, який є довіреною особою кандидата Симоненка, очолює кафедру соціальної роботи УжНУ. Які між вами стосунки?

- Я не думаю, що під час президентських виборів можливий мукачівський сценарій. Не заперечуючи роль представників міжнародних організацій під час виборів, ми покладаємось перш за все на власні сили. Полегшує ситуацію і той факт, що досягнута домовленість усіх опозиційних сил (соціалісти і комуністи) щодо контролю над виборами. Наші люди будуть у всіх без винятку комісіях (територіальній і дільничних), а також спостерігачами. Повірте, що в нас багато сим патиків навіть серед тих, кого влада вважає своїми. Що ж до Івана Івановича, то в мене з ним завжди були нормальні стосунки. Незважаючи на ідеологічні розбіжності, нас об'єднує бажання змінити Україну на краще. До речі, Іван Минович – член редколегії збірника „Політологічні студії”, який я редагую.

Ваш політологічний прогноз на найближчий рік і поради виборцям.

- Ми обов'язково перемаємо, бо за нами переважна більшість народу України, яка потребує змін. А що стосується порад виборцям, то хотілося б сказати: голосуйте так, як підказує вам ваше серце і ваша совість. Не давайте себе обдурити дрібними подачками і численними обіцянками. Пригадайте попередні вибори: обіцянки, як правило, швидко забувалися. Ми маємо мислити глобально: стара влада, яка себе повністю вичерпала, повинна відійти вбік, ставши об'єктом глибокого й об'єктивного аналізу.

*Інтерв'ю взяв Віктор Пащенко
(Срібна Земля-Фест. – 2004. – 19-25 серпня).*

МИКОЛА ВЕГЕШ: „ВРЯТУВАТИ СИСТЕМУ, ПРИ ЯКІЙ НЕ ХОЧЕ ЖИТИ НАРОД, — НЕМОЖЛИВО”

Вегеш Микола Миколайович народився 28 листопада 1962 року в селищі Міжгір'я. Закінчив історичний факультет Івано-Франківського педінституту імені Василя Стефаника. Тривалий час працював учителем історії Синевирської середньої школи. В Ужгородському національному університеті пройшов шлях від асистента кафедри історії України до професора. Сьогодні М.Вегеш – декан історичного факультету, завідувач кафедри політології, доктор історичних наук, професор. Його перу належить понад 700 публікацій, з яких 400 є науковими. Високу оцінку рецензентів одержали його численні монографії та науково-популярні книги „Августин Волошин: педагог, політик, людина”, „Історія Карпатської України”, „Західна геополітика в іменах” та ряд інших. Друкувався в Чехії, Словаччині, Угорщині, Румунії, Великобританії, Канаді, США. Редагує наукові збірники „Карпатика”, „Вісник Ужгородського університету. Серія Історія”, „Політологічні студії”. Лауреат премій імені Василя Гренджі-Донського та академіка Івана Крип'якевича. Академік Міжнародної Слов'янської академії наук, почесний радник Американського Біографічного Інституту. Нагороджений Грамотою Верховної Ради України. 28 липня цього року затверджений довіреною особою кандидата на пост Президента України Віктора Андрійовича Ющенка по 72-му територіальному виборчому округу. Одружений. Разом з дружиною Анастасією виховує двох синів.

Миколо Миколайовичу, будь-ласка, коротко про себе.

-Я досить пізно почав займатися науковою роботою (сьогодні ми маємо чимало двадцятичотирьохрічних кандидатів наук). На це були поважні причини. Немаловажне значення мала партійність, а я ніколи не був членом КПРС. По-друге, мені зовсім не подобались формулювання тем моєї майбутньої кандидатської дисертації. Спочатку дослідження історії передпролетаріату, а

згодом становлення і розвиток марксизму на західноукраїнських землях. Лише в 1990 р. мені пощастило поступити до аспірантури Ужгородського університету. Відтоді я не розлучався ні з моїм чудовим містом, ні з рідним університетом. Я досить швидко пройшов шлях від асистента до професора. В 35 років на засіданні Вченої ради Інституту історії України НАН я захистив докторську дисертацію „Карпатська Україна у загальноєвропейському історичному контексті напередодні Другої світової війни”. Через деякий час мене обрали завідувачем кафедри політології, а потім деканом історичного факультету (голосування було таємним). Ось таким був мій шлях в науку. Я ніколи не мав могутніх покровителів, а тому завжди сподівався на власні сили. Під час виборів мене деканом я неодноразово заявляв, що ніколи посади не були для мене самоціллю. Можете повірити, що я говорю щиро.

Пан Вегеш, Ви маєте все, що потрібно людині: чудову сім'ю, улюблену роботу, славу. І раптом ідете у велику політику, наражаючись на небезпеку – нинішня влада не любить тих, хто не з нею.

-Скільки потрібно людині для щастя? Я звик працювати в умовах, які зарубіжному вченому й не снилися. До речі, ми, українці, досить швидко звикаємо до ситуації, в якій опиняємось. Будучи аспірантом, ми з Анастасією та двома синами жили в одній кімнатці університетського гуртожитку, а готували їжу на спільній кухні з студентами. Такі умови не перешкодили мені достроково захистити кандидатську дисертацію, а через чотири роки докторську. В тій кімнатці я консультував відомого українського кінооператора В.Комарницького, який знімав документальний фільм про Карпатську Україну, а також приймав зарубіжних вчених із світовим іменем. Вони так і не повірили, що я дійсно живу тут, а не приймаю колег на нейтральній території. Сьогодні мені прикро, коли молоді науковці, живучи в набагато кращих умовах, скаржаться, що не мають умов для нормальної наукової діяльності. Для того щоб творити, повинно бути бажання, трошки хисту та щоб тобі не заважали, якщо допомогти не можуть.

А що стосується політики... Я в ній дещо раніше, ніж в науці. Ще в червні 1990 року я вступив до Української Республіканської

партії, закарпатський осередок якої тоді очолював Олександр Орос. Повірте, тоді це було теж небезпечно і влада не схвалювала мій вибір. Я приймав участь у багатьох виборчих кампаніях в різних якостях – довіреної особи, спостерігача, балотувався особисто. Однак, твердити, що я активно займався політикою, було б нещиро. В мене завжди на першому плані була наука, навчально-педагогічна діяльність. Я щасливий, коли мої учні захищають кандидатські дисертації й продовжують мою справу. Разом з тим, справжній науковець не може не звертати уваги на сучасні реалії нашого життя. Я глибоко переконаний, що в нашому домі, який гордо зветься Україною, не все гаразд. Наш багатостраждальний народ заслуговує на краще життя. Це стосується не лише вчителів, науковців та лікарів, але й широкого загалу українського народу. Тому я знову в політиці.

Днями містом поповзли чутки, що Вам пригрозили? Це правда?

-Не виключено, що не всім подобається моя позиція, однак мені особисто ніхто не погрожував. Принаймні в Ужгороді. Що стосується чуток, то такі дійсно мали місце в моєму 72-му окрузі, який я нещодавно відвідав. На моїй рідній Міжгірщині невідомі особи настирливо розповсюджують чутки, що я буду другим після ректора. Я філософськи ставлюся до цього, добре усвідомлюючи, що від фізичного знищення не врятує будь-яка охорона. До того ж я її ніколи не мав. Проте, зовсім інакше до таких чуток відноситься моя семидесятишестирічна мама, яка близько це сприймає до серця.

Чому Ви вибрали з усіх кандидатів на пост Президента України саме Віктора Ющенка?

-Я не чекав коли висунеться останній двадцять шостий кандидат на пост Президента України, бо визначився давно. Ще в 1990 році. Я завжди підтримував прогресивні національно-патріотичні сили, які чітко стояли на державницьких позиціях. Під час останніх виборів я балотувався до обласної ради від Блоку Віктора Ющенка „Наша Україна”, а тому ні для кого не було несподіванкою, що я підтримаю саме Віктора Андрійовича на пост Президента України. Саме Ющенко є тим політиком, який здатний

об'єднати націю для подальшого поступу вперед. Це лідер всеукраїнського масштабу, послідовний прихильник європейського вибору, політик-реаліст, який все своє свідоме життя працював і творив для блага народу України. В цьому нас переконує його діяльність на посаді голови Національного банку України, а згодом прем'єр-міністра. Якби сьогодні не паплюжили Віктора Андрійовича, однак нікому не вдасться заперечити того факту, що саме Ющенко сформулював концепцію банківської справи в незалежній Україні, творив власну монетарну політику, врятував молоді вітчизняні фінанси від дефолту та друкування грошей. Чомусь сьогодні забувають, що саме при Ющенкові вперше за роки незалежності Україна отримала приріст ВВП, вдалось радикально змінити механізм розрахунків і платежів до центрального і місцевого бюджетів. Український народ добре пам'ятає, що за період прем'єрства Ющенка Україна відмовилась від позик, оздоровила ситуацію на енергоринку, уряд суттєво збільшив надходження до бюджету, витрати на соціальні цілі. Знову ж таки, саме при Ющенкові протягом року була ліквідована бюджетна заборгованість із зарплат, пенсій та стипендій. А сьогодні ми тішимося, що нам вчасно платять зарплату, а пенсіонерам на 20-30 гривень підняли пенсії. Хоча, загальновідомо і ні для кого не таємниця, що вже сьогодні зарплати і пенсії можна підвищити на 30 відсотків, а стипендії студентам – удвічі. Іван Плющ, який нещодавно відвідав Закарпаття, неоднозначно заявив, що півтора року прем'єрства Віктора Андрійовича вистачило для вирішення цілого ряду глобальних питань. А якби йому дали попрацювати ще п'ять років, ми б уже жили на рівні країн Прибалтики.

До речі, в області на кожному стовпі навішали Януковича і майже ніде нема портретів інших кандидатів. Це смішно, бо хай там який діловий Янукович, але двічі судимий. Оскільки логіка веде до висновків: Україна – не Чечня, де свого часу виграв президентські вибори Кадіров, який мав репутацію бандита, то, напевно, чи українці зупинять свій вибір на Януковичу, у якого репутація дещо спаскуджена.

-На мою думку, справа не в Януковичу та його судимостях. Я б хотів, щоб ми подивилися на проблему більш глобальніше.

Ми, перш за все у блоці Віктора Ющенка „Наша Україна”, й не сподівалися, що виборча кампанія буде проходити прозоро, чесно і толерантно. Мова йде не про Януковича, а про особу, яка на сьогоднішніх виборах представляє владу. Саме кандидату від влади всіляко сприяють обласні державні адміністрації, численні засоби масової інформації, ЦВК. Ви ніколи не задумувалися над питанням, скільки коштує один-єдиний білборд (спеціальний рекламний щит)? Більше 350 доларів. А скільки їх розставлено по всій Україні? Безліч. Інколи, через 50-100 метрів. Не треба бути великим економістом, щоб підрахувати загальну вартість цієї рекламної продукції. Не здивуюся, якщо з'ясується, що виборчий фонд провладного кандидата вже вичерпався. До речі, сучасні політтехнологи заперечують велику ефективність білбордів, які несуть мало інформації й розсіюють увагу людей, віддаючи перевагу листівкам, газетам тощо. Однак, і в цьому відношенні рівності між кандидатами не зустрічаємо. Вже не говорю про телебачення. Єдиний опозиційний п'ятий канал і той витісняють з ефіру. Складається враження, що владі дуже вигідна слабка поінформованість виборців, низький рівень політичної культури. В даній ситуації Віктор Ющенко та його команда обрали єдино вірний шлях: йти в народ, нести до нього слово правди. Впевнений, що українці, переживши не одні вибори, на цей раз зуміють розпізнати хто з кандидатів говорить щиро, а за кого змушують ставити підписи тощо. Закарпатець завжди відзначався своєрідним менталітетом: уважно слухати всіх, але, врешті-решт, притримуватися власної думки.

Події у Мукачеві викликають внутрішній ентузіазм, що українські вибори принесуть зміни в державі: влада показала своє обличчя.

-Мукачівські вибори перекреслили всі наші лекції з політології стосовно цього важливого елементу політичного процесу. Ті наші студенти, які брали участь у виборах як спостерігачі, назавжди зрозуміли чим відрізняється теорія політології від практики. Тепер вони знають як повинно бути і як нерідко трапляється в буденному житті. З того, що відбувалося в Мукачеві, ми не пояснювали на лекціях тільки напади на дільниці

та викрадення бюлетенів. До цього ми не подумали. Можливо, в майбутньому доведеться дещо урізноманітнити наші лекційні курси. А що стосується недавніх подій у Мукачеві, то це місто стало символом демократії, непокори авторитаризму. І вже завдяки цьому воно ввійшло в історію.

Будьмо відвертими, від прозорості цих виборів залежить європейське майбутнє не тільки України, а й інших країн СНД – тієї ж Білорусі, Росії. Бо в Україні, попри певні труднощі й хвороби передвиборчого етапу, існує консолідація здорової, проєвропейської частини суспільства, яка бачить Президентом Ющенка. Це буде найбільший удар по самолюбству тих, що донині вважають Україну частиною Росії.

-Думаю, нам не варто брати приклад з режиму Лукашенка, який вже давно став авторитарним. Що стосується Росії, то її необхідно сприймати такою, якою вона є – країною, що не може жити без одноосібного правителя, якби він себе не називав – президентом чи самодержцем. Україна за президентства Ющенка буде сильною державою, з якою рахуватимуться як в світі, так і ближньому зарубіжжі. Сьогодні вирішується доля Української держави, всіх національностей, які в ній проживають. Закарпатський політолог Віктор Пашенко влучно підмітив, що не бачить можливостей зупинити прихід Ющенка до влади, крім його фізичного знищення або відміни виборів. Але навіть такий надзвичайний розвиток подій не зупинить вибору України. Врятувати систему, при якій не хоче жити народ, неможливо.

Відомо, що влада вихваляється різкими темпами та тенденціями, але усердно замовчує той факт, що, скажімо, у Казахстані, який також належав до Союзу нерушимого, зарплатня провідниці становить 500 доларів. Учителя й лікаря – ще раз так.

-Сьогодні нам постійно владні засоби масової інформації та речники уряду говорять про економічне чудо, про рекордні темпи розвитку економіки, про шалений темп розвитку ВВП в Україні. Але ж чому ми не відчуваємо ці кардинальні зміни на собі? А як бути з 30 відсотками тих українців, яких офіційно визнано бідними? А 80 відсотків тих, які витрачають на місяць менше

прожиткового мінімуму? За останні десять років середня довгота життя чоловіків в Україні впала на чотири з половиною роки, жінок – на два і становить сьогодні 61 і 73 роки, відповідно. За даними Центру Разумкова нас, українців, щомісяця стає менше на тридцять тисяч. Якщо в 1999 році нас було ще 52 мільйони, то сьогодні тільки 47,3 млн. Із них 6 мільйонів розкидані по світу. Я вже не говорю про зарплати, які, як Ви влучно підмітили, суттєво відрізняються в гіршу сторону навіть у порівнянні з колишніми республіками Союзу. Виникає закономірне питання: кому потрібне таке економічне чудо, яке не відчувають на собі мільйони простих громадян України?

Відомо, що Ющенко з великою повагою ставиться до молоді.

-Віктор Андрійович глибоко переконаний, що нову Україну будувати молодим. Саме тому він з великою повагою відноситься до молоді, а вона, в свою чергу, підтримує нашого лідера. На молодих людей, особливо студентів, благотворно впливає ющенківська харизма, яка є широкою і відвертою. Молодь дуже швидко ловить політиків на фальші, пристосуванстві, відвертій брехні. Не сумніваюсь, що 31 жовтня наша молода поросль зробить правильний вибір, проголосувавши за Віктора Ющенка і Україну, в якій господарем буде народ.

І традиційне запитання: що би Ви побажали читачам „Трембіти“?

-Ваша газета є однією з небагатьох у краї, яка займає чітку позицію, намагаючись писати правду і об'єктивно висвітлювати політичне життя в Україні. Тому мені надзвичайно приємно було поділитися деякими своїми думками і міркуваннями на шпальтах „Трембіти“. Я від щирого серця бажаю численним читачам газети всіх благ і громадянської мужності. Будьте впевнені у перемозі демократії, бо ті, що вагаються, як правило, зазнають поразки. Цьому нас вчить історія, уроками якої ми не можемо нехтувати.

*Інтерв'ю взяла Ганна Романенчук
(Трембіта. – 2004. – 14 вересня).*

„В ІСТОРИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ ЯНУКОВИЧ НАГАДУЄ НЕСТОРА ІВАНОВИЧА, ТІЛЬКИ НЕ ШУФРИЧА, А МАХНА...”

**Відомі закарпатські історики ключ до майбутнього
шукають у минулому**

Таке враження, що все, що з нами нині відбувається, вже колись було. Ну, наче дежавю якесь. Чи справді це так, сьогодні ми вирішили поговорити з двома професорами, двома докторами історичних наук – деканом істфаку Ужгородського національного університету Миколою Вегешем та його колегою з кафедри історії України Сергієм Федакою.

Події листопада-грудня цього року вже нарекли помаранчевою революцією, для якої характерне велике емоціональне піднесення її учасників. Справедливо твердять про завершення процесу формування української нації. Пане Сергію та пане Миколо, щось подібне мало місце раніше?

Федака: - Це зараз нам здається, ніби переживаємо щось унікальне. Насправді в історії України подібного було чимало. Просто сьогодні ми робимо черговий крок від свого імперського минулого у нові реалії. Багато подібного було, коли розпалася імперія, яку ми називаємо Київською Руссю. У чому шарм, спокуса імперії, чому і досі нам непросто розставатися з нещодавнім минулим? Бо імперія – це небачена концентрація капіталу – матеріального, інтелектуального, емоційного. Це досить високий рівень цивілізації. Піддані імперії врешті-решт звикають паразитувати на її могутності. З ряду причин на західних українців цей імперський шарм діяв меншою силою (УПА, греко-католицизм, слабка промисловість тощо), але ж діяв і тут. Ковбасу за 2,20 чи символічну квартплату, не кажучи про серйозніші речі, все ж і ми згадуємо. А от у східняків ідентифікація себе з імперією, її могутністю, стабільністю була на кілька порядків вищою. На цьому і зіграв Янукович, на людській ностальгії. Ну, 15 мільйонів він не

мав, інакше б суд не скасував результати виборів, але все одно голосували за оце „Я” мільйони. Голосували явно не за особистість, про яку мало що відомо, голосували через свій політичний СНІД – синдром набутого імперського дефіциту. Через стільки років всі негативи, пов’язані з імперією (репресії, дефіцит, закриті кордони), забуваються, згадується інше – зрівнялівка, дармівщина, низькі ціни тощо. Якщо це ще гарно усе подати, то проголосують за будь-кого. Подібно до цього й у XII столітті будь-який князь, що обіцяв киянам відродити значення їхнього міста як центру всієї єдиної Русі, сприймався там на ура. Через кілька місяців наставало розчарування, і на престол приймали вже нового князя, щоб того змінити третім, і так далі. Поки не прийшов зі сходу хан Батий і не погнав усю цю регіональну еліту.

Але до того вона прагнула ще по-своєму переділити те, що лишилося від імперії?

Федака: - Так, упродовж, скажемо, XII століття Київська Русь пройшла складні перетворення внутрішнього устрою. Коли я дивився по телевізору зібрання депутатів різних рівнів у Северодонецьку, воно дуже нагадувало з’їзд удільних князів, які розуміють, що Київ їм не опанувати, але їй податі туди платити теж не хочуть. Так і перетворили Русь спершу на федерацію князівств, потім на конфедерацію, а потім взагалі – дрібненькі друзки від колись єдиної країни, нічим між собою не зв’язані. Жорстке протистояння еліт – це швидше закономірність, аніж виняток в нашій історії. У козацьку добу дуже часто було по кілька гетьманів одночасно. Громадянських війн там було аж ніяк не менше від зовнішніх. Майдан Незалежності мені дуже нагадує Чорну раду, добре відому за романом П.Куліша. Правда, з того часу все ж зросла політична культура, не дійшло до прямих зіткнень, що радує. Все-таки історія чомусь учить.

Вегеш: - Сьогоднішні події, безперечно, є переломними у ствердженні української нації, яка, поступово встаючи з колін, зайняла чітку громадянську позицію. Мова йде не тільки про національну політичну еліту, яка завжди йшла попереду. Виступаючи проти нечуваної фальсифікації, повстали мільйони українців. Цього не очікувала влада, яка вже давно зрослася з

криміналітетом. Перелякана масованістю демонстрацій, мітингів, які поступово переросли у мирну революцію, вона змушена була піти на поступки.

Що стосується історичних паралелей, то сьогоднішні події нагадують національне піднесення 1989-1991 років, яке завершилось проголошенням незалежності України. До речі, тоді мітинги в різних містах і селах України не були такими масовими, як тепер. З'ясувалося, що за 13 років незалежності ми поступово скочувалися до авторитаризму, нехтуючи демократією та свободою громадян. Коли межа між правдою і неправдою, добром і злом була перейдена, народ не витримав...

Сьогодні багато спільного можна простежити з подіями 1917-1919 років, коли впав царизм і виникли Українська Центральна Рада, а згодом УНР та ЗУНР. Через 20 років подібне піднесення мало місце на окремо взятій українській території – Карпатській Україні. Проголошення Союзом Карпатської України 15 березня 1939 року незалежності завершило національно-визвольні змагання закарпатських українців протягом всього міжвоєнного періоду.

З численних документів відомо, що тоді, в 39-му, було далеко не так просто. Різноманітні фактори негативно впливали на розгортання політичних подій. Історичні паралелі існують?

Вегеш: - Як тоді, так і тепер значним був міжнародний фактор. В 1938-1939 роках він був навіть визначальним. Угорщина і Польща постійно втручались у внутрішні справи краю, нерідко навіть нехтуючи попередженнями з боку Німеччини та Італії, які відверто загравали з урядами Андрія Бродія і Августина Волошина. Сьогодні міжнародна обстановка більш сприятлива для України. Майже весь світ, за винятком Росії, Китаю та деяких країн СНД, засудив недемократичні процеси в Україні, вимагаючи від української влади проведення справедливих президентських виборів. З такою позицією не міг не рахуватися ні Президент з його оточенням, ні сили, які розробляли різноманітні силові сценарії.

У внутрішньополітичному плані теж бачимо багато спільного. Тоді навколо Августина Волошина об'єдналися всі

прогресивні сили тогочасного суспільства – лідери політичних партій, вчителі, священники, молодь. Сьогодні Віктора Ющенка підтримали не тільки його прихильники з фракції „Наша Україна”, але й соціалісти Олександра Мороза, члени Блоку Юлії Тимошенко, депутати фракції „Центр”, переважна більшість позафракційних депутатів. На майдані Незалежності зібралися мільйони людей з численних населених пунктів України, яких об’єднала спільна боротьба за збереження демократичних цінностей, прав і свобод громадян. Якщо до цього додати масові мітинги у всіх без винятку регіонах України, то можна впевнено стверджувати, що в Україні сформувалось громадянське суспільство. Як говорила Ліна Костенко, громадянське суспільство є тоді, коли людина наважується сказати „ні!”

Федака: - Я б додав кілька паралелей з давнішої історії. Все ж таки і тоді, і тепер дуже великою є роль символів, різних умовностей. У середні віки державу могла очолити людина тільки з монаршого роду, а сьогодні слід діяти тільки легітимним шляхом, інакше світова спільнота тебе не визнає. Тому Богдан Хмельницький одружив свого сина Тимора з донькою молдавського господаря (князя), хотів, щоб хоч онук у нього був блакитної крові і міг стати монархом в Україні. Та Тихіш загинув, так і не лишивши нащадків, і проект цей провалився, а так би Україна справді мала перспективи стати суверенною монархією, і не треба було б іти під московського царя. Отак і Ющенко зараз балансує між необхідністю лишатися в конституційному полі і необхідністю виходити з нього.

Влада намагалася використати різноманітні сепаратистські гасла. Наскільки це їй вдалося?

Вегеш: - У цьому нема нічого нового. Сепаратизм завжди піднімає голову там, де є намагання або зберегти владу, або прийти до неї. Так, до речі, було і в 20-30-х роках ХХ століття на Закарпатті. Рішення Паризької мирної конференції вороже зустріли політичні кола Угорщини і розпочали неприховану боротьбу за повернення в лоно святостефанівської корони закарпатських земель, які вони вважали „своїми з давніх-давен”. В міжвоєнний період значно посилилась античеська і антиукраїнська пропаганда, діяльність

численних підпільних організацій. Систематичною і цілеспрямованою була справжня радіо війна. Доходило до абсурду. Державною прокуратурою була розпочата кримінальна справа проти осіб, які агітували про приєднання с. Підгоряни до Угорщини, а священик Іжак Емерик під час богослужіння закликав людей приєднати Тячів до Угорщини. Незважаючи на абсурдність вимог про приєднання окремих населених пунктів до Угорщини, чехословацька прокуратура тоді порушила кримінальні справи. Сьогодні, на початку третього тисячоліття, Генеральна прокуратура не звертає уваги на той факт, що губернатори Донецької, Луганської та Харківської областей відкрито заявляють про створення автономії, нехтуючи Конституцією України. Прикро, але аналогічні заяви виголошують окремі російські політики.

Відомо, що міжнародні спостерігачі були шоковані як ходом передвиборної кампанії, так і самими виборами. Масові фальсифікації, маніпуляції списками виборців, так званими відкріпними талонами...

Вегеш: - Якщо проводити тут якісь історичні паралелі, то слід згадати, що в 1939 році уряд Карпатської України надзвичайно серйозно поставився до прийняття Закону „Про вибори”, які були призначені на 12 лютого. Голосування мало проходити на основі Виборчого Закону Чехословацької Республіки, який продовжував діяти на території краю. „Легітимаций ний листок про вибори” передбачав покарання „як провину тяжкою в’язницею від одного до шести місяців: коли дехто відбирає виборцеві листу кандидатів без його виразного дозволу, або коли хто йому скреслює в листі кандидатів”. Безперечно, були порушення і під час виборів у Карпатській Україні, однак вони мали поодинокий характер. Вибори були високо оцінені спостерігачами. А фальсифікатори другого туру президентських виборів – 2004 не побоюлися навіть того факту, що окремі порушення караються Кримінальним кодексом строком на 12 років ув’язнення.

Федака: - Я б додав про ці кримінальні нюанси. В історичній ретроспективі Янукович мені нагадує Нестора Івановича, тільки не Шуфрича, а Махна. Теж з приазовських степів, фізична сила, розгул, за словом у кишеню не лізе,

опирається на люмпенські прошарки, але успішно, з романтикою. Проте уявити, щоб батько Махно створив стабільну державу – ну, стільки ніхто не вип'є! У батька була колоритна матінка Галина, у прем'єра теж його дружина вже стала фольклорним персонажем. Та й чоловіки обидва – герої сотень анекдотів. Тачанки Махна возили степами його хлопців, ешелони Януковича – по всій Україні його людей з відкріпними талонами. А результат один. Махна врешті-решт використали червоні проти білих, а потім розбили. Якось подібно і Кучма до свого прем'єра поставився. Шкода, бо той степовицький потенціал слід використати на добро Україні.

А нинішня конституційна реформа – це щось нове для України?

Федака: - Конституцію гетьмана Пилипа Орлика 1711 року нині заведено ідеалізувати, а це ж було суцільне обмеження прав гетьмана, нав'язане йому коштовим Костем Гордієнком. І нічого – ну, не мав Орлик того самовладдя, що його попередники, але ж програв не через це. Зараз же коментатори розділилися. Одні вважають останню конституційну реформу поразкою Ющенка, інші – перемогою. Але вся історія українського конституційного права свідчить, що жоден Основний Закон ніколи не був однозначно чиєюсь поразкою чи перемогою. Будь-яка конституція – завжди компроміс. Вже потім перемагає той, хто найуспішніше може користуватися таким компромісом.

А що скажете про лідерів помаранчевої революції? Вони вам когось нагадують із нашої минувшини?

Федака: - У таборах революціонерів завжди було і радикальне, і помірковане крило. Сьогодні радикалів представляють Блок Тимошенко, „Пора” та інші подібні організації, а помірковану групу – ядро „Нашої України”, соціалісти, Кінах та інші попутники Ющенка. Знов-таки в історії козацтва подібне політичне роздвоєння було постійно. Одні пропонували бити шляхту без упину – ніякої співпраці зі злочинним режимом! Інші казали: „Хлопці! Та давайте ж хоч трохи сил наберемося, щоб не просто битися, а вже перемогти. А поки будемо міцніти, то не гріх і Речі Посполитій послужити проти спільних ворогів-басурманів”. Останньої позиції послідовно

дотримувався Петро Сагайдачний. Як політик-реформатор, а не революціонер Сагайдачний багато домігся: відновив православну ієрархію, перетворив козацтво з партизанської ватаги на регулярне військо, підніс його авторитет як усередині Польщі, так і на міжнародній арені. Ющенко якраз пишається своїми козацькими коренями. Вважається, що він далекий родич останнього запорозького кошового Петра Калнишевського. Ющенко не є революціонером за своєю природою. Він багато років просто фізично не міг вимовити слово „опозиція”. Тому радикальне крило йому було дуже потрібне. Але сам він схильний до дій виключно у правовому полі. Мітинги – це не зовсім його стихія. Для нього природнішим є не багатотисячний майдан, а кабінет з сучасним зв'язком і десятком високо фахових радників і помічників. Щось подібне було у Богдана Хмельницького. У битві під Зборовом 1649 року він зібрав аж 300 тисяч людей. Ніколи опісля стільки вже не було. Я не певен, що через рік Ющенко зможе знов зібрати такий Майдан, як зараз, але і Богдану, і Віктору це і потрібно лише раз. Аби запустити процеси, які далі регулюються у робочому режимі, а не з шаблею чи мегафоном у руці.

*Інтерв'ю взяв Іван Сідун
(Срібна Земля-Фест. – 2004. – 16-22 грудня).*

УСІМ, КОМУ НЕ БАЙДУЖА ДОЛЯ ПОГРАБОВАНОГО НАРОДУ

Звернення демократичних організацій Закарпаття до населення краю

Доходить кінець володарювання Леоніда Кучми в Україні. За роки керування державою Президент з братією довів одну з найбагатших країн Центральної Європи до того, що Україна опинилася на задвірках цивілізованого світу. Біля 7 мільйонів працездатного населення, у пошуках шматка хліба, вимушені були покинути рідну землю й податися в чужі краї на заробітки. Внаслідок дикої прихватизації створені мозолистою працею багатства народу України опинилися в руках наблизених до Президента олігархів, у тому числі й родичів Л.Кучми. І на завершення Президент змінює політичну орієнтацію держави з Європи на Азію.

Щоб уникнути відповідальності за вчинене й надалі зберегти владу в своїх руках, Л.Кучма і його оточення намагаються протягти на посаду Президента України людину з кримінальним минулим. Такого знущання над своїм народом не може дозволити собі керівна верхівка жодної країни світу. Впевнені, що якби кандидат на посаду колгоспного чи фермерського сторожа двічі сидів у тюрмі, жоден керівник не призначив би його сторожем, а ось на посаду президента великої держави його прощтовхують. Під фарисейські розмови про прозорі, демократичні вибори державне телебачення більше половини ефірного часу працює на Януковича, час від часу на екран пускають антиющенківців П.Симоненка, Н.Вітренко та одіозного Корчинського, а їх опонентам, зокрема В.Ющенкові, доступ до державного телеекрана закритий. Використовуючи державну посаду Прем'єр-міністра України, Янукович з усіх сил гасає по Україні, агітуючи за себе як кандидата в президенти. Його величезними портретами, створеними за народні гроші, вкрита вся Україна.

Президентське оточення і партії олігархів на всі лади галасують, що нібито під мудрим керівництвом Януковича зріс

добробут населення України і, отже, дальше поліпшення життя народу можливе лише під керівництвом цього донецького добродія. Щоб видно було облудність таких тверджень, наведемо лише зростання цін на продукти першої необхідності за президентства Л.Кучми і прем'єрства В.Януковича. Наприклад, якщо кілограм хліба в 1995 році коштував 0,68 коп., у 2003 році 2 грн. 01 коп., то в 2004 році коштує 2 грн. 20 коп. Кілограм яловичини у 1995 році коштував 2 грн. 20 коп., у 2003 році 8 грн. 59 коп., а в 2004 році – 18 грн. Кілограм свинини в 1995 році коштував 3 грн. 55 коп., у 2003 році 14 грн. 55 коп., то в 2004 році коштує 25 грн. Ціни на молоко, на олію, на макарони зросли у два з половиною рази, а на сметану – більше ніж утричі. Ось приклад того, як піклується про зростання добробуту народу Президент і „прем'єр слова і діла”. Можна було б говорити про те, як влада в кінці минулого року приховала від народу 8 мільярдів гривень, а тепер тими грошми „задобрює” пенсіонерів та інших виборців, але із сказаного видно, що коли при владі залишаться нинішні олігархи на чолі з Януковичем, то Україна і її народ будуть приречені на дальше жебраче животіння при небаченому збагаченні кумівського оточення.

Виходячи із сказаного, демократичні організації нашої області закликають:

1. Усіх виборців взяти участь у виборах – від кожного з нас, від нашого голосу залежить те, хто буде обраний президентом, чи залишиться нинішнє керівництво при владі.

2. Кожному виборцеві добре подумати над тим, за кого подає він свій голос, бо каятися після виборів буде пізно. Досвід минулого вже мав нас навчити.

3. Усім, кому не байдужа доля пограбованого народу, включитися в агітаційно-масову роботу, роз'яснювати виборцям, хто є хто.

Демократичні організації Закарпаття підтримують кандидатуру в Президенти України Віктора Ющенка. Всі пам'ятаємо, як успішно він працював головою Національного Банку України, а потім Прем'єр-міністром України, зарекомендував себе людиною мудрою, чесною, порядною,

патріотом України, умілим державним керівником. Упевнені, що він виведе Україну з тієї прірви, в яку завели її Кучма з Януковичем.

Голова Української Народної Ради Закарпаття *Ю.Балега*

Голова Закарпатського об'єднання ВУТ „Просвіта”
ім. Т.Шевченка *П.Чучка*

Світове братство „Карпатська Січ” *В.Худанич*

ТОВ ім. О.Теліги. Заступник голови *О.Люта*

Ужгородське відділення ВУТ „Просвіта” ім.Т.Шевченка.
М.Шваб

Секретаріат Ужгородської міської організації УНП.
Голова *Г.Мартиненко*

Ужгородська міська організація Союзу українок. Голова
Н.Вигодованець

Член Національної спілки письменників України
Ю.Керекеш

Голова молоді „Просвіти” *І.Соколюк*

Голова Ужгородської міської організації КУН *І.Курнат*

Голова Мукачівського міського об'єднання ВУТ
„Просвіта” ім. Т.Шевченка *В.Софілканич*

Голова обласного відділення Конгресу української
інтелігенції *Б.Галас*

Голова Ужгородського Товариства охорони пам'яток
М.Папарига

Голова Закарпатської обласної організації УРП „Собор”
Є.Ясінський

Провідник Закарпатської обласної ОУН *О.Борець*

Голова Закарпатського обласного об'єднання майстрів
народного мистецтва та самодіяльних художників *М.Баник*

Довірена особа В.Ющенко по 72 округу *М.Вегеш*

ВИМАГАЄМО ВІДСТАВКИ

**Ухвала зборів трудового колективу історичного факультету
Ужгородського національного університету до студентів та
професорсько-викладацького складу
від 1 грудня 2004 року**

Присутні: 45 чол.

Враховуючи той факт, що другий тур виборів Президента України 21 листопада 2004 року був грубо сфальсифікованим та не відповідає справжньому волевиявленню українського народу, 23 листопада кафедра політології на своєму засіданні прийняла рішення про підтримку вимог Всеукраїнського політичного страйку, який перетворився в широкомасштабну акцію громадянської непокори. Згодом аналогічне рішення прийняла кафедра історії України.

Збори трудового колективу історичного факультету ухвалили:

1. Визнати Віктора Ющенка переможцем другого туру виборів Президента України.

2. Вимагаємо відставки керівництва ректорату Ужгородського національного університету (ректора В.Русина, проректорів Ю.Бисагу та М.Палінчака, начальника юридичного відділу М.Сідака, помічника ректора М.Нездолю), мотивуючи цей крок наступним:

- призначення та згодом вибори ректора УжНУ відбулися в атмосфері загального тиску з боку Закарпатської обласної державної адміністрації, волюнтаристськими методами, властивими для кучмівсько-медведчуківського режиму на безальтернативній основі;

- ректорат причетний до брутальної агітації за провладного кандидата В.Януковича, чим суттєво порушив статут УжНУ, згідно з яким університет є поза політикою;

- ректор і юрисконсульт університету прийняли незаконне рішення про виселення співробітників та викладачів університету, які проживають у гуртожитку №5. Незважаючи на засудження цієї

акції громадськістю не лише Закарпаття, ректорат заборонив продовжувати реєстрації місця проживання мешканцям гуртожитку;

- ректор університету все робив для того, щоб перешкодити проведенню зустрічі студентів і викладачів історичного факультету з відомим українським дипломатом Антоном Бутейком;

- вважаємо, що ректорат чинив тиск на студентів та їх батьків, які одержали листи за підписом довіреної особи В.Януковича проф. Василя Русина, який на той час виконував обов'язки ректора УжНУ, про підтримку кандидата від влади;

- ректорат допустив перебування в приміщенні корпусу економічного факультету в нічний час значної кількості осіб кримінальної зовнішності, про що повідомлялось студентами факультету;

- ректорат через окремих деканів та їх заступників перешкождали студентам-спостерігачам, членам дільничних комісій від Віктора Ющенка брати участь у виборчому процесі, складала списки активістів „Нашої України”, „Пори”, „Чистої України”;

- відстоюючи демократичні принципи, ми визнаємо право керівництва ректорату на прийняття участі в справжньому конкурсі на обрання ректора УжНУ, який має бути проведений за умов дотримання всіх демократичних процедур.

3. У всіх вищевказаних порушеннях причетні Закарпатська обласна державна адміністрація на чолі з І.Різаком, а також керівництво правоохоронних органів області (начальника УМВС у Закарпатській області В.Варцаби, заступника начальника УМВС в Закарпатській області В.Русина, прокурора області В.Лемака), у зв'язку з чим вимагаємо їхньої негайної відставки.

4. Від прокуратури Закарпатської області вимагаємо поновлення кримінальної справи про розслідування обставин передчасної смерті ректора УжНУ В.Сливки та ознайомлення із своїми висновками громадськості краю через засоби масової інформації.

5. Звертаємося до професорсько-викладацького складу, співробітників та студентів інших факультетів УжНУ підтримати нашу ухвалу.

Трибуна. - 2004. - 4 грудня.

НАРДЕП ГАЙДОШ ПРОТИ ОПОЗИЦІЙНИХ ДЕКАНІВ

Начальнику УМВС України
в Закарпатській області Варцабі В.М.

Депутатське звернення

Інформую Вас, що на мою адресу надходять десятки звернень від студентів історичного і математичного факультетів Ужгородського національного університету про те, що декани названих факультетів – Вегеш М.М. і Пагіря М.М. упродовж останніх двох тижнів шляхом адміністративного тиску і прямих заборон, фактично припинили навчальний процес на цих факультетах і змушували брати участь студентів та викладачів у так званих акціях протесту й мітингах.

Як виходить зі звернень, такими діями Вегеш М.М. і Пагіря М.М. проявили відверте зловживання службовим становищем, грубо порушили конституційні права і свободи студентів та викладачів.

У зв'язку з цим, прошу Вас вжити необхідних заходів для перевірки наведених фактів і, у разі їх підтвердження, притягнення винних до встановленої відповідальності.

Про наслідки розгляду цього депутатського звернення прошу інформувати мене у визначений законодавством термін.

Народний депутат України І.Ф.Гайдош.

ІСТОРИКИ УЖНУ ПРОТИ ІШТВАНА ГАЙДОША

Прокурору Закарпатської області
Начальнику Ужгородського УМВС
України в Закарпатській області
Начальнику Служби безпеки
України в Закарпатській області
Копія: Голові Верховної Ради України
Міністру освіти і науки України

Відповідно до депутатського звернення народного депутата України Гайдоша Іштвана Ференцовича, щодо «відвертого зловживання своїм службовим становищем і грубим порушенням конституційних прав і свобод студентів та викладачів» деканом історичного факультету Ужгородського національного університету проф. Вегешом М.М., що виявилось у адміністративному тиску і припиненню навчального процесу на історичному факультеті УжНУ, доводимо до Вашого відома:

1. Починаючи з 22 листопада 2004 року студенти переважної більшості факультетів Ужгородського національного університету (в тому числі історичного) приєдналися до акції Всеукраїнської громадянської непокори, про що повідомили професорсько-викладацький склад.

2. У зв'язку з цим викладачі кафедри політології (23 листопада 2004 року) та історії України (26 листопада 2004 року) історичного факультету, підтримавши вимоги страйку, припинили навчальний процес (копії рішень додаються).

3. Згідно рішення Вченої ради Ужгородського національного університету від 29 листопада 2004 року про самостійне вирішення факультетами питання участі викладачів та студентів в акції громадянської непокори, збори трудового колективу історичного факультету УжНУ 1 грудня 2004 року одногосно (45 чол.) прийняли рішення про підтримку вимог Всеукраїнського політичного страйку, і у зв'язку з цим припинення навчального процесу з умовою подальшого відпрацювання пропущених занять (копія ухвали додається).

4. Відповідне рішення було зумовлене також складною криміногенною ситуацією в м. Ужгороді у зв'язку із відомими подіями навколо стадіону «Авангард».

5. У відповідності з рішенням трудового колективу та вимогами студентського страйкому зазначаємо, що порушень конституційних прав і свобод студентів та викладачів не було, участь у акціях протесту та мітингах була добровільною. Разом з тим відзначаємо, що з тими студентами, які з'явилися на заняття проводилося навчання згідно навчального плану. Викладачі кафедр політології, філософії та історії України, які проводять заняття на

інших факультетах УжНУ продовжували навчання у звичайному режимі.

6. Декан історичного факультету професор Вегеш М.М., виконуючи обов'язки довіреної особи кандидата в президенти України В.Ющенка під час виборчого процесу, перебував у профспілковій відпустці. Засвідчуємо, що акції непокори проводились за ініціативою студентів, до якої приєдналися ми, викладачі та співробітники історичного факультету УжНУ, без будь-якого адміністративного тиску з боку декана факультету. Подану інформацію в депутатському зверненні народного депутата України Гайдоша І.Ф. розцінюємо як наклеп на наш колектив та тиск на декана професора Вегеша М.М., а також як спробу втягування і використання правоохоронних органів до переслідування студентів та викладачів за їхні політичні переконання. Просимо Вас дати відповідну правову оцінку «інформації», викладеній у депутатському зверненні.

16 грудня 2004 року

PS. Як стало відомо, 16 грудня представники правоохоронних органів Закарпатської області зустрілися з студентами історичного факультету, зокрема із старостами академічних груп, які дали письмові пояснення в міському відділку УМВС м. Ужгорода. Вони засвідчили, що ніякого тиску на студентів з боку декана історичного факультету професора М.М.Вегеша не чинилося. Масова участь студентів-істориків у політичних акціях пояснюється тим, що їх значна частина були суб'єктами виборчого процесу в якості членів дільничних і територіальних комісій, спостерігачів, а також є активістами різних громадянських кампаній («Пора», «Чиста Україна», «Студентська хвиля»). Тобто, зрозуміло, що ці люди та їх друзі цілком свідомо взяли участь у численних мітингах, демонстраціях та акціях громадянської непокори, спрямованих проти діючої влади. Цим самим вони зайняли чітку громадянську позицію.

17 грудня студенти почали збір підписів за підтримку свого декана.

Трибуна. - 2004. - 11 грудня.

ПРОФЕСОР М.ВЕГЕШ ТА ЙОГО ПОЛІТИЧНА ПУБЛІЦИСТИКА

Післямова

Народився майбутній український історик та політолог, доктор історичних наук, професор Микола Вегеш в Міжгір'ї Закарпатської області у сім'ї Миколи Юрійовича та Ганни Йосипівни 28 листопада 1962 року. У 1969 – 1979 роках навчався в Міжгірській середній школі. Після її закінчення успішно склав вступні іспити до Івано-Франківського державного педагогічного інституту (тепер Прикарпатський університет ім. В. Стефаника) і розпочав навчання на історико-педагогічному факультеті. Саме тут він захоплено поринув у царину історії, проходив професійний вишкіл учителя-педагога. Упродовж 1983 – 1984 років Микола Вегеш очолював проблемний семінар з історії України доби феодалізму під керівництвом доктора історичних наук, професора, академіка Володимира Васильовича Грабовецького.

12 травня 1984 року, тоді студент-випускник Микола, одружився на випускниці філологічного факультету того ж таки Івано-Франківського державного педагогічного інституту Анастасії Бурці. Зараз вони виховують двох синів. Старший Ігор народився 27 січня 1987 року і є студентом історичного факультету спеціальності “Політологія” Ужгородського національного університету. Молодший син Іван народився 16 липня 1991 року, учень Ужгородської загальноосвітньої школи №1 імені Тараса Шевченка.

По завершенні навчання в інституті у 1984 році Микола Вегеш повернувся в рідну Міжгірщину. Дипломований спеціаліст відразу ж приступає до роботи в Синевирській середній школі учителем історії, а згодом і суспільствознавства. Розпочавши педагогічну діяльність, історик розпочав наукову пошуково-дослідницьку роботу, яка поволі розкривала талант вченого. Упродовж 1985 – 1991 років М. Вегеш очолював методичне об'єднання вчителів історії Міжгірського району.

У той же час, Микола Вегеш розпочав наукові дослідження однієї із найскладніших і найзаплутаніших проблем політичної історії Закарпаття у ХХ столітті. Його полонила історія Карпатської України 1938 – 1939 років. Тільки у 1990 році на сторінках міжгірської районної газети “Радянська Верховина” побачили світ вісімнадцять статей-нарисів молодого історика! А їхні назви говорять самі за себе: “Августин Волошин: ким він був?”, “Пролог у новий час краю”, “А хто ж ми є?”, “Велич і трагедія Августина Волошина”, “За нашу і Вашу свободу”, “Перший літописець Карпатської України” та багато інших. Звичайно, що це подобалося не всім, особливо з плеяди ревних захисників комуно-радянщини. Серед них були й деякі дослідники-науковці. Проте, науковий “фанатизм”, яким уже тоді жив Микола Вегеш, цілком природно відкидав будь-які напади на українську політичну історію. Далі з’являються його статті в “Молоді Закарпаття”, “За незалежність”, “Новинах Закарпаття”, “Закарпатській правді”...

Активна пошукова робота про діячів Карпатської України та оприлюднення багатьох раніше невідомих фактів їхньої біографії сприяли налагодженню контактів з українцями в еміграції. Микола Вегеш отримує запрошення співпрацювати з відомими своєю національно-радикальною позицією вільнодумними часописами Сполучених Штатів Америки (“Український історик”, “Америка”), Канади (“Україна і світ”, “Новий шлях”), Великобританії (“Визвольний шлях”), Німеччини (“Сучасність”).

З 1992 року Микола Вегеш працює вже асистентом кафедри історії України Ужгородського державного університету, а з 1994 року – доцентом. У 1994 році на засіданні спеціалізованої вченої ради університету він захистив кандидатську дисертацію на тему “Карпатська Україна в 1938 – 1939 рр.: соціально-економічні та політичні аспекти” (науковий керівник Володимир Задорожний).

Уже в середині 90-х років ХХ століття, зробивши вагомі кроки до наукових вершин своїми історичними дослідженнями, Микола Вегеш зацікавився історичним розвитком та розмаїтою багатогранністю молодого в нашій країні науки – політології. Цьому сприяли, на наш погляд, два немаловажні фактори. По-перше,

Микола Миколайович як і у попередніх дослідженнях з історії України та Закарпаття, так і в наукових студіях із сучасної історії робив головний акцент на розвиток політичних аспектів, вважаючи їх основоположними в еволюції будь-яких державотворчих процесів. Цю характерну рису можна прослідкувати, детально проаналізувавши опубліковані наукові здобутки вченого упродовж його всієї науково-дослідницької діяльності. По-друге, молодому вченому запропонували продовжити педагогічну діяльність на кафедрі політології, що функціонує при історичному факультеті Ужгородського національного університету.

Згадані основні фактори, здається, і визначили символічний поворот у творчому житті професора, позитивно вплинули на його подальшу науково-педагогічну діяльність. З того часу, не полишаючи, звичайно, історико-краєзнавчої тематики, потуги вченого спрямовуються й на вивчення та наукове обґрунтування політологічних аспектів буття сучасного світу. Таким чином розпочався шлях професора Миколи Вегеша у світ політології.

Викладацьку роботу на кафедрі політології Ужгородського національного університету Микола Вегеш розпочав у 1997 році, ставши самим молодим її викладачем. Якщо зробити невеличкий екскурс у минуле кафедри, то її появу на багатогалузевій карті підготовки спеціалістів в Ужгородському університеті слід пов'язувати із становленням незалежної української державності. Пройшовши складний шлях до визнання в радянські часи, тільки у 90-х роках минулого століття політологія в Україні почала вивчатися за загальноприйнятими у світовій практиці стандартами. Кафедра політології стала загальноуніверситетською, а курс "Основи політології" було введено для обов'язкового вивчення на всіх факультетах університету.

У 1998 році стараннями викладачів кафедри політології, у тому числі й Миколи Вегеша, було досягнуто чергового успіху на шляху до становлення політології як повноцінної навчальної дисципліни. На історичному факультеті УжНУ відкрито спеціальність "Політологія", що дало змогу здійснити перший набір студентів з даної спеціальності. Тоді ж Микола Вегеш успішно захистив докторську дисертацію "Закарпаття в

контексті загальноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни”.

У 2001 році Микола Вегеш став професором кафедри політології Ужгородського національного університету, через рік – її завідувачем, а у 2004 році – деканом історичного факультету. До того ж, професор М. Вегеш упродовж 2000 – 2004 років очолював один із провідних наукових центрів у Закарпатті Науково-дослідний інституту Карпатознавства. 27 вересня 1999 року на засіданні президії Міжнародної Слов'янської Академії наук Миколу Вегеша обрано академіком.

Наукові здобутки молодого професора не могли не привернути увагу широкої громадськості. Його авторитет виразився у тому, що ще у 1992 – 1998 роках очолював Закарпатську обласну організацію “Меморіал імені Василя Стуса”, у 1999 – 2004 роках – Закарпатське відділення Всеукраїнського Біографічного Товариства, у 2000 році був обраний почесним членом музею Олекси Довбуша в Івано-Франківську. У 2001 році Рада директорів, Управлінська Рада редакторів і Рада видавців Американського Біографічного Інституту обрала М. Вегеша Почесним членом Дослідницького Бюро Радників вищеназваного інституту. 1 січня 2004 року професора М. Вегеша обрали членом президії Закарпатського обласного осередку Наукового Товариства імені Т.Г.Шевченка.

За окремі заслуги в царині науки Микола Вегеш удостоювався й спеціальних нагород. Так, у 1993 році він став лауреатом премії імені Василя Гренажі-Донського. 25 червня 1996 року за вагомий внесок у справу вивчення і популяризації історії українського народу та історико-краєзнавчої спадщини Івано-Франківська обласна організація Всеукраїнської спілки краєзнавців присудила Миколі Вегешу звання лауреата премії імені академіка Івана Крип'якевича. 15 березня 2004 року він був нагороджений грамотою Всеукраїнського братства ОУН-УПА імені генерал-хорунжого Тараса Чупринки за участь у дослідженні історії національно-визвольних змагань українського народу. До того ж, професор М. Вегеш 16 серпня 2001 року удостоївся Подяки голови Закарпатської обласної державної адміністрації за вагомий

внесок у розвиток державного будівництва, значні досягнення у професійній діяльності, активну участь у громадсько-політичному житті області та з нагоди відзначення десятої річниці незалежності України. 28 листопада 2002 року М.Вегеш отримав Подяку ректора Ужгородського національного університету професора В.Ю.Сливки за багаторічну сумлінну роботу в університеті, плідну науково-педагогічну діяльність, активну участь в громадському житті колективу. А 30 квітня 2004 року Микола Вегеш був нагороджений Грамотою Верховної Ради України “За заслуги перед Українським народом”.

Як людина, якій притаманна значна міра громадської відповідальності та політичної культури, а тим більше як фахівець з політичної історії Микола Вегеш намагається не стояти осторонь громадсько-політичного життя суспільства. Ще у часи національно-визвольної боротьби за незалежність України на рубежі 80–90-х років ХХ століття він брав участь в діяльності різних національно-культурних громадських організацій: крайової “Просвіти” (член Ради), “Меморіал” (голова Закарпатської організації), “Карпатське братство” (співзасновник).

У політичній боротьбі Микола Вегеш на національно-республіканських позиціях. У 1990 році він став членом міжгірського осередку Закарпатської обласної організації Української Республіканської Партії (УРП), яку очолював відомий український патріот Левко Григорович Лук’яненко. Займав посаду відповідального секретаря Ради УРП. Згодом, упродовж 1993 – 1998 років М.Вегеш виконував обов’язки голови секретаріату Закарпатської обласної організації Української Консервативної Республіканської Партії (УКРП). З 1998 по 2002 рік вчений очолював Ужгородську міську організацію Партії “Реформи і порядок” (ПРП) (тепер Партія “Наша Україна”). Був також заступником голови Закарпатської обласної організації ПРП, що на парламентських виборах 2002 року ввійшла до виборчого Блоку Віктора Ющенка “Наша Україна”.

До того ж Микола Вегеш двічі спробував себе в ролі кандидата в депутати. У 1994 році його висунули члени воловецької “Просвіти” кандидатом в народні депутати України

по Свалявському виборчому округу №173, а в 2002 році від Блоку “Наша Україна” – кандидатом в депутати Закарпатської обласної ради від м. Ужгорода.

В одному з інтерв'ю у 2002 році кандидат в депутати обласної ради Микола Вегеш говорив: “Я професор кафедри політології, де сьогодні готують майбутніх фахівців-політологів. Вважаю, що потрібно не тільки говорити студентам про владу, а й бути причетним до влади”.

У 2002 році М. Вегеш виступав довіреною особою ректора УжНУ професора В. Ю. Сливки на виборах до Верховної Ради України. А 28 липня 2004 року голова Центральної виборчої комісії С. Ківалов підписав посвідчення, згідно з яким Микола Миколайович Вегеш є довіреною особою кандидата на пост Президента України Віктора Андрійовича Ющенка по територіальному виборчому округу № 72.

Щодо політичної публіцистики, то вона займає неабияке місце в творчості професора Миколи Вегеша, загальний науковий доробок якого нині становить понад сімсот різнопланових публікацій. Ще у 1996 році спільно з відомим громадсько-політичним діячем краю Олександром Оросом Микола Вегеш видав книжку “В боротьбі за свободу України: (Політичні замітки про минуле і майбутнє українського народу)”. Зміст цієї праці засвідчує потяг авторів до дослідження політичних аспектів у далеко нелегкі часи, коли минуле комуно-радянське насилля з боязливістю піддавалось об'єктивній критиці, а вільнотумне й незалежне майбуття українського народу так само піддавалось прогнозуванню. У цьому відношенні книжка Олександра Ороса й Миколи Вегеша стала грізним інструментом у руках закарпатської інтелігенції, яка відчайдушно піднялася на захист молодой української держави й безапеляційно відкидала спроби місцевих “комунарів” виправдатися за своє “Я”.

Перша частина праці “Чому нас, українців, тільки сорок мільйонів?”, автором якої є Олександр Орос, розклала по полицках всі політичні гріхи радянської системи, на які вона могла відповісти авторові тільки загрозою жорстких переслідувань.

У другій частині праці чи не вперше широкому загалу читачів-закарпатців стали відомі сторінки виникнення й діяльності “легендарної” Української Гельсінської Спілки (УГС) в Україні та в Закарпатті. Детальний опис подій та акцій, проведених обласною організацією УГС, свідчить про активність національно-визвольного руху на межі 80–90-х років минулого століття в краї та спротив національно-патріотичним силам з боку владних силових структур. Цінним джерелом політичної думки того часу є короткий опис процесу трансформації УГС в політичну організацію Українська Республіканська Партія (УРП), яка стала символічним флагманом політичної боротьби українського народу за державну незалежність. Умови, в яких відбувалася ця боротьба, описані авторами, не змушують сумніватися в тому, що націонал-патріотичні сили Закарпаття відіграли величезну роль у поваленні комуністичного режиму й на рівні з усім українським народом відстояли право на незалежність України.

Тож згадана книжка сьогодні є цінним джерелом для вивчення політичної історії Закарпаття новітнього часу, періоду становлення Української Державності! За своїм змістом вона цілком відрізняється від інших праць з політологічним ухилом, над якими працював Микола Вегеш.

Першою спробою ужгородських вчених розглянути еволюцію української політичної думки в її історичному контексті слід також вважати виданий у 1995 році навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, коледжів, ліцеїв та гімназій “Становлення і розвиток політичної думки в Україні”. Його авторами стали вчені В.Боднар, В.Худанич і М.Вегеш. Вони розглянули розвиток політичної думки починаючи з Київської Русі і завершуючи геополітичним положенням сучасної України та її взаємовідносинами із сусідніми державами. Цікаво, що до пропонованих для вивчення тем стараннями Миколи Вегеша було включено розділ “Державотворчі процеси в Карпатській Україні (1938–1939 рр.)”, в якому події кінця 30-х років ХХ ст. на території тогочасного Закарпаття подані крізь політологічну призму.

Загальним проблемам української державності присвячені, крім вищевказаної, ще дві праці – “Історія української

державності” (співавтори: В.Боднар, В.Худанич) та “Українська державність у ХХ столітті” (співавтор Л.-І.Горват).

Заслужують на особливу увагу окремі посібники з політології, в яких для вивчення пропонуються історичні аспекти розвитку політичної думки в різних країнах світу, загальна теорія політологічної науки тощо. Це видані у 1998 році “Основи політології” (автори: В.Боднар, М.Вегеш, В.Худанич), у 1999 році – “Політологія. Конспект лекцій” (М.Вегеш, Ю.Остапець), у 2000 році – “Основи політології” (друге видання) (В.Боднар, М.Вегеш, В.Худанич), у 2003 році – “Основи політології” (М.Вегеш, Ю.Остапець). Усі вони мають пізнавальне значення і адаптовані до навчальних програм українських вузів. Це є, так би мовити, теоретична основа політичної науки.

Окремі аспекти практичних політологічних досліджень знайшли своє відображення в наукових статтях Миколи Вегеша, які побачили світ у різних збірниках і журналах. Більшість із них стосуються сучасної еволюції політичних процесів, різновидності їх виявлення тощо. Досліджувані проблеми є вельми актуальними в сучасному українському суспільстві і вказують на особливості їх розв’язання як на загальнодержавному, так і регіональному рівні. Про це свідчать назви таких статей як: “Політичні партії в Україні 1991–2002 рр.” (співавтор Ю.Остапець), “Політичні вибори: начерк до теорії електорального процесу” (співавтор Ю.Остапець), “Роль засобів масової інформації в сучасній Україні: політологічний аспект” (співавтор В.Боднар), “Регіональні особливості електорального процесу в Закарпатській області 1991–2002 рр.” (співавтор Ю.Остапець) та ін. Вивчався й досвід зарубіжних країн (наприклад, стаття “Про деякі питання викладання курсу політології в Угорській і Чеській Республіках” у співавторстві з В. Боднаром).

Політологічним проблемам минулого і сьогодення, пов’язаним насамперед із політико-партійним життям і виборчими процесами, присвячений спеціальний випуск (№16) наукового збірника “Карпатика”, який був підготовлений під керівництвом М.Вегеша у 2002 році НДІ Карпатознавства спільно з викладачами кафедри політології УжНУ (“Політичні партії і вибори в Україні

та країнах Центральної і Південно-Східної Європи”). Отже, дослідження в галузі політології займають достойне місце в наукових студіях професора Миколи Вегеша.

Важливе місце посідають й політичні публікації Миколи Вегеша у періодичній пресі. Особливо це стосується періоду, коли він виступив як довірена особа кандидата на пост Президента України у 2004 році Віктора Ющенка. Саме у цей час найяскравіше проявилось гостре перо вченого. Його публікації на актуальні в наш час теми друкувалися в газетах “Трибуна”, “Трембіта”, “Срібна Земля – Фест” та інших. Їх зміст якраз і є основою даного видання, де розкривається талант Миколи Вегеша і як політика, і як політичного публіциста. Незважаючи на те, що автор праці “Якою ми бачимо нову Україну” нерідко звертається до історичного минулого, ключовий акцент ним робиться на сучасній політичній ситуації в країні, аналізі проблем моралі та політики, міркуванні з приводу різноманітних політичних технологій як теоретично, так і на практиці. Цілком закономірно, що значне місце відводиться Віктору Ющенку – кандидату на пост Президента України на виборах 2004 року, політику, який став однією із найпопулярніших особистостей нашого часу. До книги увійшли окремі статті, інтерв’ю, виголошені виступи та звернення Миколи Вегеша – довіреної особи Віктора Ющенка по 72-му територіальному виборчому округу, що охопив Великоберезнянський, Воловецький, Міжгірський, Перечинський та Свалявський райони Закарпатської області. Слід відмітити й те, що М.Вегеш добросовісно виконав покладені на нього обов’язки. І очевидно дати відповідну оцінку цьому належить дослідникам ще в майбутньому.

Важливим наслідком даної роботи є те, що Микола Вегеш змалював портрет Віктора Ющенка не тільки у ракурсі політика як кандидата в Президенти України або як політичного лідера опозиції. В його баченні спектр кругозору Віктора Андрійовича постає більш широким. Через це багато статей носять глибоко пізнавальний характер. Віктор Ющенко постає і як знавець історичних традицій та культурного минулого українського народу. Як вказує М.Вегеш, “для Віктора Ющенка історія не стільки наука про сиву давнину, а як інструмент для кращого розуміння нашого

сьогодення”. Тому В.Ющенко й намагається зрозуміти “Шевченківський ренесанс”, голодомор, війну і таке інше. Цікавими є міркування про родинні традиції, мораль і політику.

Взагалі, виходячи із змісту, здається, що нарешті постать політика ми зможемо ототожнювати з портретом державотворця, такого, як ми собі уявляємо в особах мудрих князів славної Київської Русі, гетьманів легендарної козаччини. Про це свідчить й аналіз життєдіяльності В.Ющенка в оцінці сучасників, зокрема науковців, літописців сучасної української історії (А.Колодій, Б.Кухта, К.Бондаренко та ін.). Подана оцінка зарубіжних політиків та економічних експертів. Характеристика є досить точною, на наш погляд, лаконічною, хоча й в полє опису подій в незалежній Україні на шпальти різних видань постать В.Ющенка попадала рідко. Вочевидь це стало наслідком того, що його постать, енергія політичного діяча нового часу, нової України лякала тоді ще правлячу політичну еліту. Однак час показав, що Віктор Ющенко – політичний лідер європейського рівня, рівня, якого вже давно заслуговувала Українська держава.

Логічно апелюючи до спроб противників Віктора Ющенка “змішати” його з фашизмом, буржуазним націоналізмом та імперіалізмом, Микола Вегеш з наукової точки зору розглядає у матеріалі “Націоналізм у різних ракурсах” поняття та сутність терміну, його різноманітні прояви тощо. Цікавими також є статті про чорний “PR” та дещо з історії політичних вбивств та провокацій. Як фаховий історик, Микола Вегеш наводить аналогії виборчих процесів 2004 року й 1939 року, коли населення Карпатської України обирало депутатський склад крайового Союму.

Зміст матеріалів є цінним і актуальним особливо з тієї точки зору, що в кінці кожної статті вказані дата та місце публікації. Це дає змогу наочно відчутти, наскільки вони були влучними й передбачуваними для того часу. Тому, вважаємо, що саме в цьому проявився хист Миколи Вегеша як політичного публіциста. Він ставить перед нами важливі на сьогоднішній день запитання. Які в нас перспективи? Якою буде Україна за Ющенка? Усе це ми з вами, сподіваємось, будемо мати змогу невдовзі побачити. Але

зараз головним є те, що Віктор Ющенко переміг, а разом з ним цю перемогу отримав справді Український Народ, який в історії своїй ніби хвилями напливу та відпливу формував доленосні підвалини державності. Віктор Ющенко, а разом із ним усі ті, хто його підтримував, перебороли страх, відстояли гідність й свою честь, і довели справедливість своїх законних вимог на право жити у вільній, цивілізованій країні. Дух революції, який витав останнім часом в Україні й отримав помаранчеве забарвлення, є духом нації, що не зникне у віках. Так було в історії, так, вочевидь, буде у майбутньому.

Маріан Токар,
кандидат історичних наук,
член Національної спілки журналістів України

ЗМІСТ

Віктор Ющенко в оцінці сучасників	3
Віктор Ющенко про історичні традиції українського народу	9
Міркування про родинні традиції, мораль і політику	16
„Чорний” PR та політичні провокації: вчора і сьогодні	23
Обличчя сучасної влади	30
Як голосували закарпатці в 39-му?	42
Націоналізм у різних ракурсах	50
Микола Рябчук: „Політика Віктора Ющенко буде не проющенківською, а проукраїнською”	57
Національна еліта вже визначилася: перемога Віктора Ющенко – перемога всіх нас	64
Перемога буде за нами! Виступ довіреної особи кандидата на пост президента України Віктора Ющенко професора Миколи Вегеша на мітингу в Сваляві 18 вересня 2004 року	75
Микола Вегеш: „Ющенко дав людям надію, яка має стати реальністю”	79
„Не думаю, що під час президентських виборів можливий мукачівський сценарій”, вважає відомий закарпатський політолог Микола Вегеш	81

Микола Вегеш: „Врятувати систему, при якій не хоче жити народ, - неможливо”	84
„В історичній перспективі Янукович нагадує Нестора Івановича, тільки не Шуфрича, а Махна...” Відомі закарпатські історики ключ до майбутнього шукають у минулому	91
Усім, кому не байдужа доля пограбованого народу. Звернення демократичних організацій Закарпаття до населення краю	98
Вимагаємо відставки. Ухвала зборів трудового колективу історичного факультету Ужгородського національного університету до студентів та професорсько-викладацького складу від 1 грудня 2004 року	101
Нардеп Гайдош проти опозиційних деканів. Історики УжНУ проти Іштвана Гайдоша	103
Токар М. Професор М.Вегеш та його політична публіцистика. Післямова	106

Науково-популярне видання

ВЕГЕШ Микола Миколайович

**ЯКОЮ МИ БАЧИМО НОВУ УКРАЇНУ
(ПОЛІТИЧНІ ЗАМІТКИ ПРО МИНУЛЕ І МАЙБУТНЄ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ)**

Комп'ютерна верстка, редагування та коректура автора

Віддруковано СМП "Вісник Карпат"
88000, м. Ужгород, пл. В.Гренджі-Донського, 3